

บัญญัติชาติก ภาคที่ ๑๑
ประชุมนิทานในประเทศนี้แต่โบราณ ๕๐ เรื่อง

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา ฯ พระพันวัสสาอมาตย์เจ้า
โปรดให้พิมพ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ
ท้าวสมศักดิ์ (เจ้าจอมมารดาเหม ในรัชกาลที่ ๔)
ท จ ๑, รัตน ม ป ร ๓, ๑ ป ร ๓, ๑ ป ร ๓.

๕ ๘
เมอบขาด พ. ศ. ๒๔๖๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ
ถนนบำรุงเมือง ในพระนคร

ท้าวสมศักดิ์ (เจ้าจอมมารดาเหม รัชกาลที่ ๔) ท จ ว.

พ.ศ. ๒๓๘๓-๒๔๖๕

คำนำ

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา ฯ พระพันวัสสาอมาตย์คุณเจ้า มีรับสั่งมา
ยังหอพระสมุดสำหรับพระนคร โปรดเกล้า ฯ ให้จัดหนังสือถวายสำหรับ
พิมพ์ประทานช่วยเหลือมโหฬารเจ้าหญิงสุรางค์ศรี ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระ
องค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ เป็นของแจกในวาระพระราชทานเพลิงศพท้าวสมศักดิ์
(เจ้าจอมมารดาเหม ในรัชกาลที่ ๕) ท จ ว, รัตน ม ป ร ๓, จ ป ร ๓,
ว ป ร ๓. กรมพระดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเลือกหนังสืออนุญาตขาดก
ภาคที่ ๑๑ กราบบังคมทูลขอให้ทรงพิมพ์อีกตอน ๑ ด้วยเคยโปรดให้
พิมพ์ภาคที่ ๕ ประทานช่วยในวาระศพอนิจกรรมหนึ่งแล้ว ทรงพระดำริห์
เห็นชอบด้วย จึงได้จัดการพิมพ์ถวายในสมุดเล่มนี้

พินธุวาทน อนุนายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๒๕ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๕

สารบัญ

๕๑	ตั้งขบัตตชาดก	หน้า ๑
๕๒	จันทเด่นชาดก	,, ๕๕
๕๓	สุวรรณกัจฉปชาดก	,, ๖๒
๕๔	สีโลธรชาดก	,, ๗๐

ปัญญาสาตก

หลวงชำระเจดีย์รัฐ (เทศ วิริยรัต) เปรียญ ๔ ประโยค วัดจักรวรรดิ เรียง

สังขัตตชาตกที่ ๔๑

มหาพรหมสัมา มหิทฺธิกาตี อิทฺถิ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
อตฺตโน ทานปารมี อารพฺภ กเถสิ

สตุถา สมนเด็จพระบรมศาสดา เมื่อเสด็จประทับอยู่ณพระเชตวัน
วิหาร ทรงพระบารมทานบารมีของพระองค์เป็นมูลเหตุ ครั้นพระธรรม
เทศน์นั้น มีคำเริ่มว่า มหาพรหมสัมา มหิทฺธิกา ตังนฺเป็นอาทิเบองตน
หิ ตังมีความในนิทานวจนว่า วันหนึ่ง พระภิกษุทั้งหลาย ประชุม
สนทนากันในโรงธรรมสภาว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระตถาคตเจ้าพระ
องค์บำเพ็ญพระบารมีปฐุมทานเป็นอาทิ จึงได้ตรัสรู้บรมสัมโพธิญาณ
นำอัครรรยนิกร ทานบารมียอมเป็นปัจจัยให้ซึ่งดีพพิญญุตญาณอย่างยอด
เยี่ยม สมนเด็จพระบรมศาสดา เสด็จมายังที่ประชุมสงฆ์ ทรงประทับ
ณบัญญัติอาสน์แล้วตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายประชุม
กันกล่าวเรื่องอะไร ครั้นพระภิกษุทั้งหลายกราบทูลให้ทรงทราบแล้วจึง
ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตมีอชยาศรัยนิกรในทานมิได้
เบื่อน่าย เมื่อยังแสวงหาโพธิญาณอยู่นั้น ถึงว่าจะต้องทุกข์ยาก

พระราชเทวมพระครรภ์เหมือนดังว่าจะเต็มไปด้วยแก้วเขียว พระราชเทวี
มีพระประสงค์จะทรงบริจาคทรัพย์บำเพ็ญทานวันละหกแค้น แล้วจึงกราบ
ทูลความประสงค์นั้นให้พระราชาทรงทราบ พระราชารับสั่งให้สร้างโรง
ทาน ๖ แห่ง คือในหน้าพระदानหลวง ๑ ท่ามกลางพระนคร ๑ ใต้
พระทวารนคร ๔ แห่ง แล้วรับสั่งแก่พระราชเทวีฯ ทรงบริจาคทรัพย์
วันละ ๖ แค้น บำเพ็ญทานเสมอไป

เมื่อพระโพธิสัตว์เสด็จอยู่ในพระครรภ์พระราชมารดา ด้วยสาอากร
ก็เกิดเพิ่มพูนขึ้นแก่พระราชามากมาย พระราชาทั้งหลายในชมพูทวีป ก็
จัดส่งเครื่องราชบรรณาการมา ถวายเป็นอันมาก พระราชเทวี ทรง
พระครรภ์ถ้วนกำหนดทศมาศแล้ว ก็ประสูติพระราชโอรสอันสมบูรณ์ด้วย
ธัญญลักษณะ พระราชาทอดพระเนตรเห็นฝ่าพระหัตถ์พระโพธิสัตว์ ปรางู
เป็นลายเหมือนรูปสิงห์ จึงพระราชทานนามว่าดั่งขบัตตกุมาร ฯ ทรง
เจริญวัยกับทวยกุมารบริวาร เปรียบปานพระจันทร์ในดงบุกษณนั้น แด
สมบูรณ์ด้วยรูปวิเศษเลิศในโลกล ทรงเกียรติยศปรางูในทศทิศ บริจาค
ราชทรัพย์วันละหกแค้นบำเพ็ญทานเป็นนิตย์มิได้ขาด

ฝ่ายพระเจ้าอังกุรมหาราช ซึ่งเสวยราชสมบัติในโตมานทวีปกับด้วย
อนึ่งคเสนาราชเทวี ได้มีพระราชธิดาองค์หนึ่งพระนามว่ารัตนวดี ทรง
บังเกิดยามวันบรมงามยิ่งนักหนา เปรียบปานดังเทพอัปสรสวรรค์
พระราชบิดานั้นทรงโปรดปรานนัก ใครจักประทานแก่พระมหาสัตว์เจ้า
ท้าวเธอจึงให้ช่างเขียนวาดรูปพระบวรราชธิดาดังในแผ่นทองคำ แล้วให้

ทำชำมรงค์ ๒ วง ประดับปัทมราชวง ๑ ประดับด้วยแก้วอินทนิลวง ๑
ให้จารึกพระนามพระโพธิสัตว์ลงไว้ แล้วให้จารึกสุภอักษรว่า หม่อมฉัน
จักถวายพระราชธิดากับราชสมบัติแก่พระราชโอรสของพระองค์จงน แล้ว
ก็มอบให้ราชทูตนำไปถวายพระเจ้ายศจราช

พระเจ้ายศจมหาราช ทรงอ่านราชสาส์นแลสดับราชทูตกราบทูลแด่ทรง
ทอดพระเนตรรูปสัตว์แห่งรัตนวงค์เสร็จแล้ว มีพระหฤทัยเฝื่องแฉ้วแล้วประทาน
พระชำมรงค์ทั้งคักกับรูปแผ่นทองคำแด่พระโพธิสัตว์ ๆ มีจิตศปฏิปทศด้วย
สามารถบรรพดีเนหะ พระเจ้ายศจราชจึงพระราชทานสั่งการแก่ราชทูตนั้น
แล้วตรัสว่า ดีแล้วเราจักส่งตั้งขบัตไปถวาย แล้ววาดรูปพระโพธิสัตว์
ลงในพระสุพรรณบัฏ แล้วสั่งให้แก่ราชทูตของพระเจ้าโตมานทวิปพร้อม
ด้วยอเนกราชบรรณาการไป แล้วเสด็จไปยังสำนักราชเทวี แจงคดีที่
จะส่งพระราชโอรสไปยังโตมานทวิปให้ราชเทวีทราบ

พระราชเทวีได้สดับพระราชบัญชาแล้ว พระนางเชอกถวแต่ภยค่อ
มุตตวิโยค มิได้ปราถนาที่จะให้พระโพธิสัตว์เสด็จไป จึงกราบทูลพระ
ราชาว่า ข้าแต่สมมติเทวดา ชรรคมตามหาสมุทฺรเป็นที่น่ากลัวนัก ดวนม
มีฉฉาปลาร้าย แดปราศจากที่ขุดหน่วง ทั้งตั้งชกุมารเด้าเซาก็เป็นเด็ก
ทรามบัญญัติ ปากยังไม่สิ้นกดินน่านม เห็นจักไม่ดำรงเที่ยวไปไกล
ไต่ ก็พระองค์ไม่ทรงทราบหรือว่า มหาสมุทฺรอันกว้างใหญ่มีภยค่มาก ๆ
ตุกรภคณผู้เจริญ ซึ่งมหาสมุทฺรก็กว้างใหญ่มีภยค่มาก พักร่อยเต็มใจ
แต่ว่าเมื่อกรรมมาถึงแล้ว แม้จะอยู่บนปราสาทก็ตาม จะห้อมล้อมด้วย

จตุรงค์เส่นาก็ตาม ก็ไม่อาจจะหนีความตายได้ เมื่อยังไม่ถึงคราวจะตาย
 แลวก็อาจจะดวงพนมหม่อมจนามังกรคิมิงคละไป โดยตลอดถึงความสวัสดิ
 อนึ่งพาณิชทั้งหลาย อัครยไปค้าขายในมหาสมุทร ได้มั่งมเงินทองแก้ว
 แหวนต่าง ๆ ถึงความเปนอิศรภาพลัมประสงค์กม แม่พระราชอาอินเปน
 อินุมาก คอองการด้วยราชลัมบัต ยกจตุรงค์พลนิภายไปทางสมุทร ทำ
 ยุทธสงครามกนหมิตาปากยงกวานอกหรือ โอรสของเราเมื่อข้ามไปถึงฝั่ง
 สมุทรจักได้ด้วยราชลัมบัตอินลัมบรรณด้วยรัตนะ เหมือนลัมบัตแห่งท้าว
 ลักกเทวราชฉนน อึ่งเราก้เปนกษัตริยมุทธาภิเศก แกล้วกล้าดำมารถ
 ทังราชโอรสเด้าเขากกล้าหาญชาญชัย คงจะไปมีความลุ่มลัดดีแน่แท้ ๆ
 ข้าแต่ลัมมิตเทวดา ถ้ากระนั้น เชิญพระองค์ทรงทำที่ควรทำเถิด

พระเจ้ายลราช จึงรับสั่งให้พระโพธิสัตว์เข้ามาเฝ้า แล้วให้แต่ง
 พระองค์ทรงเครื่องแล้ว ให้ด้วยพระกระยาหารแล้วตรัสล่อนว่า พระเจ้า
 ดุงใคร่จะทอดพระเนตรเห็นพ่อ รับสั่งมาว่าให้พ่อไปเฝ้าพระเจ้าดุง พ่อ
 จงไปยังสำนักพระเจ้าดุง พ่อไปแล้วจะได้ครองราชลัมบัตของพระเจ้าดุง
 เมื่อพ่อได้ครองราชลัมบัตแล้ว จงทำความดั่งเคราะห์แก่นักปราชญ์แด
 เหล่าสุรเส่นา ราชลัมบัตนั้นก็จะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป พระเจ้ายลราช
 ประทานโอวาทโดยนัยนี้แล้ว จึงจุ้มพิศพระเคียรเกล้าพระโพธิสัตว์แล้ว
 ตรัสว่า ดูกรพ่อ พ่อจงไปโดยสวัสดิภาพเถิด แล้วส่งให้ไปกับ
 ชัยทัตตอำมาตย์แล้วทวามุขพราหมณ์

พระมหาสัตว์เจ้า ถวายอภิวัตพระราชมารดาบิดา ทำปทักษิณ

เสด็จก็เสด็จดำเนิรไป พระราชมารดาเสด็จตามล่งพระมหาสัตว์จนถึงศีรษะ
 บันได มีพระอัครชฎนัยน์ โหดโทรมพระพักตราจึงมีเส้าว่า ดุกรพ่อ
 พ่อไปถึงแล้วจงรีบกลับมาหา มารดาบ้าง ครั้นถึงดังนี้แล้วเมื่อพระมหาสัตว์
 เสด็จกลับพระเนตรแล้ว พระนางเชอกก็เสด็จกลับเขาราชนิเวศน์ พระมหา
 สัตว์กับมหาชนบริวาร เสด็จออกจากนครสถานไปถึงฝั่งสมุทรจึงเสด็จขึ้น
 ดูนาวา ไซ้ใบแน่นไปในมหาสมุทร

เมื่อนาวาแน่นใบไปได้เจ็ดวัน ก็ไม่ดำมารถจะข้ามสมุทรต่อไปได้
 แผ่นกระดานนาวาก็แยกแตกทำลายไป นาวาก็จมลงไปในกลางสมุทร
 เทลหดวง มหาชนทั้งปวงกร้องไห้ปริเทวนา ต่างก็นมัสการบวงสรวง
 นานาเทพยดาแล้วกล่าวภาวนาว่า

มหาพรหมสีมา มหิทฺธิกา กุจฺจายถ สุมฺหเสสฺสุร
 เทวสีมา จนฺตเทวา รวิเทวา สมุทฺตเทวา
 อมฺเห อีโต หรถ โน สรณญจ ตุมฺเห โหถ ฯ

ความว่า ข้าแต่เทพยดาเจ้าทั้งหลาย คือท้าวมหาพรหมผู้ทรงมหิทฺธิ
 แดพระอัครวุศกัศศี พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระสมุทรเทวดา
 ขอท่านทั้งหลายช่วยนำพาพวกข้าพเจ้าไปให้พนมหาสมุทร นดวยเถิด ขอ
 ท่านทั้งหลายจงมาเป็นที่พึ่งแก่พวกข้าพเจ้าเถิด

ก็ฝ่ายพระมหาสัตว์เจ้า จะไดทรงกรรแสงปริเทวนานมัสการเทพยดา
 นั้นหาไม่ พระองค์ทรงทราบว่านาวาแตกแล้ว จึงขย้าน้ำตาถกรวดเข้า
 กับสปีชี แล้วอิมแล้วเอาผ้าเนื้อดีสองผืนชุบน้ำมัน ผูกพันกับพระองค์

ม่นด ทรงชนชักระดานว้ายน้ำไป ครันทอดพระเนตรเห็นมหาชนซึ่งเป
อาหารแห่งมัจฉาชาติ ทรงกอบปรัดวยพระกรุณา ทรงพระดำริหว่า เมื่อ
เรายังมีชีวิตอยู่ ลัดวเหต่านจงอย่าได้ตายเดย แลวกัทรงประทานแผ่น
กระดานให้ แก่มหาชนที่ไม่อาจจะข้ามสมุทรได้

คราวนั้น ชยทัตตอำมาตย์เป็นคนสันนิชิตตพระองค์ไปดวย เมื่อจะ
ทูลห้ามพระมหาสัตว์เจ้า จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ถวายดังนี้ว่า

เนส ฌมโม มหาราช เตสั ตวุทาสิ ผลกั

เต เนตถ มรณั เสฏฐิ ปสฏฐิ อตตการณา

ความว่า ข้าแต่พระมหาราช ซึ่งพระองค์ทรงประทานแผ่นกระดาน
แก่มหาชนเหต่านนเดย ขอนไม่เปนยุกติกรรมเดย พระองค์จะปลงชีวิต
ให้ ในหมู่มหาชนเหต่านนหาประเสริฐไม่ ความตายเพราะเหตุของตนเอง
ขอนประเสริฐดีกว่า

พระมหาสัตว์เจ้า ได้ลัดบคำของชยทัตตอำมาตย์นั้นแล้ว จึงตรัส
คาถาที่ ๒ ดังนี้ว่า

อริยานั ปสฏฐโ จ เอโส มจฺโจ อณฺณสุส การณา

โย โมเจสิ ปเร ทุกฺขา สพฺพมจฺจานมุตฺตโม

ความว่า ดุกรชยทัตต ลัดวผู้ใดใดเห็นผู้ อนตองทุกข ช่วยปลด
เปลื้องให้พนทุกข ลัดวผู้หนึ่งนับว่าประเสริฐกว่าสัตว์ทังปวง นี้เป
นธรรมอันพระอริยเจ้าสรรเสริญนั

ชยทัตตอำมาตย์ เมื่อจะกราบทูลห้ามพระมหาสัตว์ ตามชัตติยธรรม

อก จังกถาวคาถาที่ ๓ ถวายดังนี้ว่า

ธนี จเช กุลตถาย कामสฺสตุถาย ตํ กุลี

คามิ ชนปทตถาย อตฺตตา พสฺนุชรํ

ความว่า ชรรมดาภษตฺรยยอมดะเดี่ยชงทรพยเพอรกษาทระกุด ถึง
จะเดี่ยตระกุดกไม่ไหเดี่ยบ้าน ถึงจะเดี่ยบ้านท่านกไม่ไหเดี่ยชนบท ถึง
จะเดี่ยแผ่นดินท่านกไม่ไหเดี่ยพระองค์

พระมหาสัตว์เจ้า เมื่อจะตรัสสอนชยทตคอำมาตย์ จึงตรัสประภาษ
ว่า ตกรชยทตคผู้สหาย ขอปรนนิบัติอย่างท่านว่าน เปนประเวณี
แห่งภษตฺรยสำมัญ หาใช่เปนชรรมดาของพระโพธิสัตว์ไม่ ชรรมดา
พระบูรพโพธิสัตว์ ไต่เห็นทุกชของผูอื่นแล้ว จะไต่เอือเพอต่อชวคของ
คนไม่ ย่อมชวนชวายประโยชนคนแดประโยชนคนอื่นเปนหัวหน้า แต่
ประโยชนผูอื่นยอมเปนที่เคารพนบถของพระโพธิสัตว์เหตานั้น เพราะ
เหตุนั้นท่านอย่าห้ามเราเดย เมื่อจะทรงแ่ดตงชรรมแก่ชยทตค จึงตรัส
คาถา ๓ คาถา (ที่ ๕-๕-๖) ดังนี้ว่า

สยํ ชีวนฺตํ สกฺกนา	ปสฺสุ สพฺเพ วเน มิกา
ชีวนฺตํ ปุเร ชีรา จ	สนฺโต สตฺตหิเต รตา ฯ
จิตฺตํ องฺคณฺจ ปาณณฺจ	ตํ ชารีสฺสุ หิตาย จ
โส หิ สนฺโต พหุสฺสจฺจ	สนฺตาเรสฺส สเทวกํ ฯ
อิมินา สารหิเนน	กาเยนาปี กตณฺณนา
อหนฺตํ นฺน ยํ ลาภํ	ลภิสฺสามิ สยํ ชฺวํ

ความว่า นกแดงผู้ดีตัวแดงทุกทั้งปวงในป่า ย่อมเป็นอยู่ด้วยลำพัง
ตนเอง ก็สัตว์มนุษย์มีปรีชาในปางก่อน ท่านยินดีในกิจเกือกกุดแก้สัตว์
เป็นอยู่

ชีวิตจิตใจวิริยะของมนุษย์นั้น จะดำรงอยู่ได้ก็เพราะความเกือก
กุดกัน เพราะว่าตัวเรานั้นนับว่าเป็นสัตว์บุรุษ จักยังดีตัวมากมายกับเทวดา
ให้ข้ามพ้นจากสิ่งสารวิฏ

ตาโกโตเป็นของถาวรยั่งยืน เราจักได้ตาถนุนด้วยรูจักใช้กายอันหา
สารมได้ นโดยแน่แท้

พระมหาสัตว์ตรัสอยู่กับชยทัตตอำมาตย์อย่างนั้นแล้ว ทรงว่าข้าม
มหาสมุทรไป ด้วยกำลังพระพาหามดุจดังว่าที่อนทอง

ในถิ่นมีคำปุจฉาถามว่า ไฉนพระมหาสัตว์เจ้า จึงต้องมาจมน้ำอยู่
ในกลางสมุทรเล่า มีคำวิสัชนาแก้ว่า พระมหาสัตว์ต้องมาจมน้ำด้วยผล
กรรมที่พระองค์ทรงทำไว้ในปางก่อน อุทธาหรณเรองนี้ นักปราชญ์พึง
ทราบ โดยนัยที่ใดกล่าวมาแล้วในสุตทนต์ชาดกนั้นว่า

อดีเต พาราณสียิ ๗ ล ๗ ในอดีตสมัย ที่เมืองพาราณสี มี
ผิวเมียสองคน วันหนึ่งพากันไปเดินหน้าทณงนท มีสามเนรนอยรูปหนึ่งช
เรื่อน้อย ๆ พายเดินน้ำอยู่ สองผิวเมียเห็นสามเนรนแล้ว ใครจะหยอก
เธอเดิน จึงกระทุมน้ำให้เป็นลูกคณ เรื่อนอยนั้นครันถกคณคณชดแล้ว
ก็จมน้ำไป เมื่อสามเนรนจมน้ำอยู่นั้น มหันตทุกข์ก็เกิดขึ้นแก่สามเนรน

ต้องผัวเมียเห็นแล้ว ก็ช่วยกันกร้ออมล้อมเนรชนบนเรือ ต้องผัวเมีย
 ได้ทำกรรมไวเท่านี้ ต้องไปตกนรกอยู่ถึง ๕๐๐ ชาต เพราะเหตุนี้พระ
 อาจารย์เจ้า จึงได้กล่าวคาถาว่า

มาวมณฺเฑธ ปาปสฺส น มตฺตํ อากมิตฺสฺสตี
 วิปากํ วิปุลํ หุตฺวา มหาทุกฺขมาวหาตี ฯ

ความว่า บุคคลไม่ควรดูหมิ่นต่อบาป ว่าบาปมีประมาณน้อยนักจัก
 ไม่มาถึง คือว่าจักไม่ให้ผล ผลแห่งบาปประมาณน้อย ให้ผลแรงกล้า
 นำความทุกข์มากมาให้

ฝ่ายชายทศตอำมาตย์ ถูกลุดกคณชคกพลตจากมหาสัตว์ ดอยไปจน
 ทราบเท่าถึงไปศปรนคร ชนจากมหาสัตว์ได้แล้ว มีกายชบสอมมาก
 เพราะอดอาหารมานานถึง ๗ วัน จึงบิดผ้าดำผูกนุ่งด้วยผ้าผืนหนึ่ง ห่ม
 ด้วยผ้าผืนหนึ่ง ค่อย ๆ เติรไปยังหนทางใหญ่

เวลาใกล้รุ่งคณวณทนาว่าพระมหาสัตว์แตกจมนานนี้ พระสุตคกิตตี
 ราชเทวีพระชนนพระมหาสัตว์ ทอดพระเนตรเห็นพระสุบินว่า มีบุรุษผู้
 หนึ่ง ดำส่นกายดำนย่นตาแดงนุ่งผ้าแดง มือถืออาวุธคมกล้าแดงมาถึง
 จึงอุคกระชากพระราชเทวีให้อุตตานภาพ แล้วควักพระเนตรเบื้องขวา
 ตัดเอาทกชณพาหาผ่าพระอุระดวงเอาดวงหญทยได้แดงก็ไป พระราชเทวี
 ก็สดงคณพระบรรทม ทรงนึกปรารมไปว่า เราเห็นดังรายตามกนก
 อนตรายจกมแก้ตัวเรา หรือแก้พระราชดำมี หรือดังชบคตกุมารประการ
 ไตหนอ ตำรึห์พตางพระนางก็เสด็จไปเฝ้าพระเจ้ายสราช กราบทุดพระ

ดุ้บดินทุกประการ พระเจ้ายศราชทรงทราบแล้วตรัสปลอบพระราชเทวี
 ว่าคุณพระนางผู้เจริญ เธออย่าได้คิดวิตกไปเลย ซึ่งฉันเห็นเช่นนั้น บาง
 ที่จะเป็นเพราะชาติกำเริบจะมีเหตุการณ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ไม่ ทังแต่นั้น
 มาพระราชากับพระมเหสี ทรงปรารภถึงพระราชโอรสแล้วก็กระสันเป็น
 ทุกชนกแล้วทรงบำเพ็ญทานแถมอริชฐานอุโบสถ มีหมู่อำมาตย์หอมล้อม
 เป็นชนัด เสด็จประทับอยู่ณมหาศาลปราสาท

ฝ่ายชยทัตตอำมาตย์ เติรร้องให้เข้าไปถึงพระนคร แล้วเข้าเฝ้า
 ถวายบังคมพระราชากราบทูลเรื่องพระมหาสัตว์เจ้าถวายให้ทรงทราบ
 พระราชชนกชนนี ก็เพียบพุดไปด้วยความโศกคือปุตตวิโยคแล้วสดบดง
 คราวครั้งนั้น พวกอำมาตย์ฝ่ายหน้าแลข้าราชการฝ่ายใน พวกนั้นบอก
 แล้วร้องให้สดบไปตามกัน ดุจด่าถว้นอนตองดมยุดันธวาทหักขาดไปณนั้น

เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ ส้มเด็จพระสุคตเมื่อจะประกาศความ
 นนให้แจ้งชัด จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

สาลาว สมปมททิตา มาลุเตน ปมททิตา

เสนติ ปุตตา จ ทารา จ ยสราชนิเวสเน ฯ

โอโรธา จ กุมารา จ เวสียานา จ พุราหมณา

ทาหา ปคฺคยห ปกฺกณฺฑุ กสฺมา โน วิชฺชเหสฺสตีติ ฯ

ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาชนทั้งปวงบังนตาอยู่ในเรือนหดวง
 แห่งพระเจ้ายศราช คือตถุหดวงเมยหดวง แดตำรวจราชกุมาร พ่อคำ
 แดพราหมณทุกถว้นหน้า บนตาทิรูชาวพระมหาสัตว์แล้ว ก็พากันร้องให้

เลี้ยงเซ่งแซไปทั้งวัง กัดงเกิดอกเลือดสดบทัพทอดกันไป อุปมัยเหมือน
ด้าถวนอ่อนหักทบทอด ด้วยกำลังยุคนรชาติฉนั้น

ฝ่ายพระสุตคกิตตราชเทวี ค่อยพนัดตชนมาแจ้งอุฐฐาการประทับนั่ง
ทอดพระเนตรเห็นชยทตคอำมาตย์เฝ้าอยู่ตรงพระพักตรา เมื่อจะถามข่าว
พระราชโอรส จึงดำรัสพจนคาถานี้ว่า

ชยทตฺต มิตฺโต อาสี มม ปุตฺตสฺส เสวโก
พาลปญฺติ วิสญฺโฆ โอบาย ปุตฺตี อากฺโข ฯ
อมจฺโจ สห ชาโตสี มม ปุตฺเตน จ คฺโข
นิมฺกุคฺคิ ชลมชฺเฌ ตี กถิ นุ จชฺชิ เอกกิ ฯ

ความว่า ดูกรชยทต คัวท่านเป็นสหชาติกับโอรสของเรา สนิชชิต
ชมกันมาแต่ยังเป็นพาลทารก คัวท่านได้เป็นมิตรดีหาย ทั้งเป็นอำมาตย์
ราชเสวกของโอรสเรา เมื่อไปก็ไปกับลูกเรา เหตุไฉน ท่านจึงส่งลูก
เรามาเสีย ปล่อยให้ลูกเรานั้น จมน้ำในกลางทะเลอยู่คนเดียวเด้า

ชยทตคอำมาตย์ ได้สดับเส้าวณราชเทวีดังนั้น ก็เกิดความละอายใจ
นึก หัวใจดังจักแตกออกเจ็ดภาค นัยน์ตาฟุ้งไปด้วยอัสสุรารว เมื่อจะ
ทูลเด้าเรื่องราวของพระมหาสัตว์ภวายอีก จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระแม่
อยู่หัวเจ้า พระราชโอรสนั้นสามารถจะเปิดองพระองค์ให้รอดได้ ขณะ
เมื่อนาวาจะจมนั้น ท้าวเชอกโคตรเตรียมพระองค์ ทรงเส้า่น้ำคาด
กรวดแล้ว ทรงภาษชุบน้ำมน ครั้นแล้วก็เกาะแผ่นกระดาน ปรารภจะ
ข้ามพระมหาสมุทรกับข้าพระองค์ ครั้นทรงเห็นมหาชนอ่อนหากะดานจะช

ว่ายังมีได้ ทรงประทานแผ่นกระดานของพระองค์แก่มหาชนเหล่านั้น ข้า
 พระองค์ทูลห้ามหลายครั้งก็มทรงเชื่อฟังหวังพระทัยต่อโพธิญาณ ประ
 ทานแผ่นกระดาน แล้วทรงพระโลมหนัก ปรีดา ว่ายข้ามมหาสมุทรด้วยกำลัง
 พระพาหาของพระองค์ ครั้นถูกระลอกซัดก่ด้าซาพระบาทกับราชโอรสก็
 พลัดกัน ข้าพระองค์นั้นใคร่จะตายเสียในกลางสมุทร อัครัยบุราณกต
 กรรมที่ท้าวไวหากอุปถัมภ์ จึงมิได้ถึงความตาย สู้ฝืนคณตมมาถึงพระ
 นครนไต้ อนึ่ง ข้าพระองค์เป็นคนบุญน้อย จึงไม่อาจติดตามพระราช
 โอรสไปได้ ขอนักหน้าเห็นว่าเป็นคนอกตัญญู

พระสุตตกตตราชเทวี ได้สดับกิริยาอาการของพระราชกุมารแล้ว
 ทรงพระโลมพิลาบว่าไรว่า ดูกรพ่อดังขบัตต ไฉนพ่อมาทำมารดาให้
 อนาคตายณเดยว พ่อพลัดพราจากมารดาไปครั้งนี้ เป็นเหตุด้วยพระเจ้า
 ดุงประ โดมพ่อด้วยอกรรมเหี้ยมแตรราชสมบัติ ชรอยว่าเวรานุเวรกรรม
 มารดาได้ท้าวไวเกาก่อนมาตามทัน น่าสังเวชนักหนา เวรกรรมย่อมไม่
 ตะเวณผู้ใดเคยเที่ยวหนอ พระนางเชอทรงกรรแดงพิลาบต่าง ๆ แล้ว
 กราบทูลพระราชดำมว่า ข้าแต่พระมหाराช หม่อมฉันปราศจากโอรส
 แล้วมิอาจที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้ หม่อมฉันจะขอทูลลาไปเที่ยวลี้บหา
 ตามริมฝั่งสมุทร ถ้าพบพระเกศา พระนชระ พระอัญริ แดกเดวระตั้ง
 หนึ่งของพระเจ้าลูกแล้ว จะจัดแจงทำจิตกรเก็บเอาพนมมาเฝ้าเดย แล้ว
 หม่อมฉันจะพึงใจนเข้ากลางเพลิง ให้ม้วยมอดไปกับโอรส

พระเจ้ายัสราชตรัสห้ามว่า ดุกรพระนางเชอผู้เจริญ เธอจะไป
 เทียวแสวงหาโอรสจึงงดไว้ก่อน เธอได้ นิมิตรแต่สำนักสมุทเทวดาก่อนแล้ว
 จึงค่อยไปต่อภายหลัง แล้วให้หาลูปุณณพราหมณ์ปุโรหิตเข้ามาเฝ้าตรัส
 ว่าท่านจงไปยังฝั่งสมุทร ทำบวงสรวงแก่เทวดา ขอให้เหตุนั้นพระเจ้าลูก
 จะเป็นประการใด ลูปุณณพราหมณ์ปุโรหิต ก็ไปทำตามพระราชดำรัส
 ตั้ง สมุทเทวดานั้น ก็แสดงกายให้ปรากฏแล้วบอกเหตุว่า ท่านจงไป
 กราบทูลพระราชราชาว่าอย่าทรงไศกเสร์ราเลย พระราชาจึงได้ประสับกับ
 ราชโอรส เทพยดาจกนำพระราชินีไปในโถมานทวิป ด้วยกุศุมวิมาน
 ครั้นเมื่อราชโอรสอภิเศกแล้ว เทพยดาจกพาพระองค์กลับมายังนคร
 ของพระองค์ ออก

ครั้นเมื่อราชตรีว่างแล้ว พราหมณ์ปุโรหิตก็กลับมากกราบทูลพระ
 ราชาคำเทวดาบอก พระราชาทรงสดับแล้วก็ทรงพระโสมนัส ตรัส
 คาทานว่า

องครสุส จิรทญฺจสุส ปุตตโสภกคคินาภูส

อิทานิ สงฺคโม ชาโต เทวดา จ ปวทติ

ความว่า เมื่อลูกของเรามีได้เห็นกันนาน ไฟคือความโศกถึงลูกเฒ่า
 เรายิ่งนัก บดินเทวดาบอกว่าจะได้พบกันแล้ว ครั้นตั้งนแล้วจึงรับสั่งให้
 หาราชเทวมาเฝ้า ครั้นเดาเเนอความตามที่เทวดาบอกให้ทราบทุกประการ

อก พุราหฺมโน ฝ่ายวทวามุขพราหมณ์ ซึ่งเป็นสหายไปกับ
 พระมหาสัตว์นั้น ครั้นระลอกใหญ่พัดพาตอยไป พอเวลาเช้าก็ถึง

โดมานทวิปณังสมุทร^๔ ชนฝั่งโคแควก็เดินไปยังหนทางใหญ่ ตรงเข้า
 ไปยังราชอุทยาน ดงอาบน้ำในสระโบกขรณี แดเก็บผลไม้ในส่วน
 บริโภคแล้ว ก็ชนนอนบนมงคตดีดา คนเฝ้าสวนนั้นเที่ยวเดินไป ได้
 เห็นพราหมณ์นั้นหลบอยู่ จึงเดินเข้าปลุกให้ลุกขึ้นแล้วถามว่า ท่าน
 เป็นใคร ฯ เราชื่อว่าวทามุขพราหมณ์ เป็นสหายของดั่งขบัตตกุมาร ฯ
 บัดนี้ พระลูกเจ้าเสด็จอยู่ที่ไหน ฯ พระลูกเจ้ามาดำเฝ้าดำเดี่ยวกัน
 ดำเฝ้าอั้งปางในกตางเขต พระลูกเจ้าดอยนำหายไปแล้ว คนเฝ้าสวน
 ๘๘ กรีบพาพราหมณ์นั้นเข้าไปเฝ้าพระเจ้าโดมานทวิป^๕ ฯ ทอดพระเนตรเห็นวท
 มุขพราหมณ์ตรัสถามว่า ชาวคราวของพระราชกุมารนัดดาเป็นอย่างไร
 บ้าง วทามุขพราหมณ์กรอองให้แล้วกราบทูลว่า พระราชนัดดามาในดำ
 ดำเฝ้า ฯ แดกจมลงในมหาสมุทร หาอาหารที่จะเสวยบมิได้ พระเจ้า
 พระเจ้าโดมานทวิปกับอนงค์เสนาเทวี ได้สดับทราบความแล้วก็ทรง
 พระกรรแสงรำไห้ พวกอำมาตย์ฝ่ายหน้าแดชาราชการฝ่ายในพากันส่งยาย
 ๘๙ ผมตบอกรอองให้ พระราชเทวีกรอองให้แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหाराช
 พระราชกุมารเขยยังทราบบัญญัติ เสด็จมาเพราะส่งราชดำสั่งไปเรื่องใด
 เรื่องนั้นเป็นโทษผิดของเราทั้งสิ้น พระราชาตรัสว่ากรรมตาดีตัวที่เกิด
 มาจะได้พ้นกรรมวิบากไปไม่มีเลย ก็แต่ว่ามหาบุรุษผู้สมบูรณ์ด้วยตาทิ
 ๙๐ ดกษณะยังไม่ถึงกาลควรจะตาย เมื่อจะปลดอบพระราชเทวี ตรัสคาถา
 ๙๑
 ๙๒

ตทา ตํ สีสลสมุปนฺนํ ชมฺมมฺมฺจํ สจฺจวาทีนํ

ปาเลตี มจฺจุโน มุขา เทวตา ว ชลตีมฺมฺจํ

ความว่า คราวนั้น เทพยดาผู้ตั้งอยู่เหนือยอด จะต้องเฝ้ารักษา

พระราชันดดา ผู้สละมบรณด้วยศัด ดำรงอยู่ในธรรม ผู้กล่าวคำสัตย์จริง

ไว้จากปากมฤตยูราชโคตเทยว

พระราชอาทรผู้ปลดอบราชเทวณนแล้ว ให้พราหมณ์บริโภคอาหาร

ประทานที่ให้อยู่ว่า ดูกรวทวามุชะ นิเวศน์นะของพระเจ้ายัสราชท่านได้

พบเห็นอย่างใด นิเวศน์นะของเราเหมือนกันอย่างนั้น วทวามุชพราหมณ์

รับราชดำรัสแล้ว ก็ออกจากที่เฝ้าเข้าไปนั่งตามสบาย นึกถึงพระมหา

สัตว์ชนมาน้ำตากก็ไหลคิดในใจว่า คำใดที่เขาพูดว่า ใจของพราหมณ์ไม่

เหลวไหล ขอนหาจริงไม่ ถ้าใจพราหมณ์ดจริงแล้ว เมื่อเราพดตพราก

จากบิยส์หาย ไฉนใจของเราไม่แห้งหายไปด้วยเล่า นี่หัวใจของเราซึ่ง

แข็งกระด้างเหมือนอย่างเพชรณน คัดณนแล้วกตเคยนตัวเอง เมื่อม

กายดำบากด้วยอดอาหารมาหลายวัน ก็นอนหลับอยู่ทนน

ณขณะนั้น พระรัตนวตราชชดา ทรงเครื่องอาภรณ์จะเสด็จไปเฝ้า

พระราชบิดา ครนลัดตบเรื่องราวพระมหาสัตว์แล้ว ก็เปิดองเครื่องเสด็จ

ทรงกรรแสงให้ ระบายอัสล้าสปล้าสรอื่น ๆ เศร้าไครกถึงพระมหาสัตว์

นางบัตวิกาคนไซ้ทูลห้ามว่า พระแม่เจ้าจะไครกเศร้าทำไม พระสังขบัตต

ก็อยู่ไกล ทำไมพระแม่จะเห็นเล่า ดูกรเจ้าบัตวิกา หัวอกสัตว์ทว่าสนา

น้อยกย้อมจะเดือดร้อนเป็นกรรมตา ๆ ข้าแต่พระแม่เจ้า อย่าตรวดตงนเดย

พบกันที่ไหน รตนวัตต์ตอบว่า ไต่พบกันในระหว่างฝันเห็น นางบัลลิกา
 ทูลว่าพระแม่เจ้า เป็นบ้าเพราะความรักเดียวแล้ว รตนวัตต์ทรงดำริห์ว่า
 อับลวกานปากกล้าด้ามาน พุทประจารเราว่า เป็นบ้าหลงรัก เราก็จักไม่
 ดำารภพดัดจริตขาดจากพระเจ้าลูกเดียวได้ ดำริห์แล้วจึงตรัสว่า ดุกร
 บลวกา ความรอนใจของเราทวชนมากนัก แม่บัลลิกาจงไปที่สระบัว
 เก็บเง้าแดดอกบัวมาให้เราเดินให้เพลินใจสักหน่อย นางบัลลิกาทูลว่า
 หม่อมฉันจะทงพระองค์ไปเสียอย่างไรได้ รตนวัตต์ตรัสว่า พระลูกเจ้า
 อยู่เป็นเพื่อนเรามี ไม่เป็นไร เจ้าจงไปเถิด นางบัลลิกาลุกจากอาสนะ
 แล้วไป

รตนวัตต์ทอดพระเนตรเห็นรูปวาดพระมหาสัตว์ในแผ่นดินทอง พระเนตร
 นองไปด้วยอัสสัสด แล้วบ่นพร่ำว่าพรพรรณว่า ข้าแต่พระลูกเจ้า โทษ
 กรณสิ่งใดของหม่อมฉันมอยู่หรือ พระองค์จึงไม่ทรงตรัสปราไสัยกับ
 หม่อมฉันบ้าง หรือส่มุททเทวดาเล่าโถมไว้ จึงไม่เสด็จมาให้หม่อมฉัน
 เห็น ถึงเป็นเช่นนั้นก็ยังไม่บอกข่าวมาถึงหม่อมฉันเลย อนึ่งได้ยินว่า
 พระลูกเจ้าเป็นพุทชังกรู หวังจะโปรดสัตว์ทั่วไปไม่เลือกหน้า ทำไมไม่
 ทรงพระเมตตาแก่หม่อมฉันผู้ชนคนเดียวเล่า ถึงพระลูกเจ้าจะไม่โยดมา
 ทงหม่อมฉันไว้ ให้เป็นหมาย จึงไม่เสด็จมาบนเทาทุกษหม่อมฉันหรือ
 พระลูกเจ้าส่นพระชนม์เสียจริงจึงกระมัง เมื่อพระองค์เสด็จไปปรโลก
 แล้ว หม่อมฉันจะประ โยชนอะไรด้วย โภคแลชวิตเล่า พระลูกเจ้ามา
 ต้องอันตรายในสมุทร์ ก็เพราะเหตุตัวหม่อมฉัน นางเชอว่าพรพรรณ

ฉันแล้ว จึงเอากุษาทำให้เป็นบ่วงผูกเข้ากับเสา อภิวัตพระบาทลูกเจ้า
แล้วตรัสว่า ข้าแต่พระลูกเจ้า หม่อมฉันขอตามไปเป็นทาสีบำเรอ
บาทพระองค์ในปรโลก ด้วยสรวิร่างกายนี้

คราวนั้น พระพิเดียงของรัตนวตชอว่าวชยายน้อยประตห้องนาง
ก็เผดอไปไม่ทันดู ครั้นเห็นภรรยาของรัตนวตแล้ว ร้องไห้ตาไหล
ร้องทูลห้ามว่า นางทาริกาเช่นนี้จะฆ่าตัวตายตามภักดาหามีประโยชน์ไม่
รัตนวตเข้าไปใกล้แล้ว เอาหัตถ์ลูบแดดบพระอุระตรัสสอนตนว่า ท่าน
อย่ากลัวเจ้าจกได้ ไปร่วมกับสังขัตตแน่ แล้วนางเธอก็ปรารถนาที่จะให้
พระสอของตนเข้าไปในบ่วง

ณขณะนั้น วิชยาชาติวงศ์มฤตมา เข้าไปประคองรัตนวตด้อยพาหา
ทั้งสองร้องห้ามว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า ไฉนเล่าพระองค์ทำกรรมด่าหัด
อย่างนี้ ที่พระองค์ทรงทำน้สมการแล้วหรือ รัตนวตตรัสว่า ซึ่งเราทำ
เห็นไม่ควรอย่างไร พระลูกเจ้าเชอส์ละชีวิตเพราะกิจประสงค์เรา ฉันใด
เราจะละชีวิตเพราะกิจประสงค์ของพระเจ้าลูกฉันนั้น วิชยาชาติทูลว่า
พระองค์สละสรวิร่างกายเพื่อต้องการอะไร รัตนวตตรัสว่า เราสละสรวิ
ร่างกายเพื่อหมายว่า จกได้ ไปประสบบพบกับพระเจ้าลูกในปรโลก วิชยา
ชาติทูลว่า ซึ่งพระแม่ตรัสอย่างนั้นหาชอบไม่ หม่อมฉันได้สดับมาว่า
พระส้มมาด้่มพุทเจ้าทรงภาษิตไว้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่งบำเพ็ญทานรักษาคีต
ประพฤติธรรมความชอบไว้ ความที่จะได้ประสบบพบกับของผู้นั้น จก
เป็นผลสำเร็จดังประสงค์ นางวิชยาชาติเมื่อจะทูลสอนต่อไป จึงกล่าว

คาถาถวายว่า

เยน ตูวิ สห ปุณฺณานิ กโรนฺตีปิ ปติพฺพตา
เตน จ ปิยสํวาสํ ปโรโลกิ ลภิสฺสตี

ความว่า พระองค์^๑ รุจกปรนนิบัติ^๒ ได้บำเพ็ญบุญกับพระสังฆ^๓ องค์
โต พระองค์^๔ ก็รักใคร่^๕ ย่อมรักกับพระสังฆ^๖ องค์^๗ นั้น

รัตนวดีทรงสดับอนุสาสน์^๘ ของนางวิชชาชาคนั้นแล้วกษัตริย์^๙ ตรัสว่า ดู
กรมแม่ เราจักทำตามโอวาทแม่^{๑๐} ฝ่ายนางบัณฑิต^{๑๑} กาคน^{๑๒} ไซ้^{๑๓} เก็บได้
รากเง่า^{๑๔} เป็นต้นแล้ว ก็นำไปจะถวายรัตนวดี^{๑๕} นางชาตชอ^{๑๖} อุด^{๑๗} สย^{๑๘} นต์
ผู้หนึ่ง^{๑๙} จึงร้อง^{๒๐} ทว่า^{๒๑} ดูกรมแม่^{๒๒} ไฉน^{๒๓} เจ้า^{๒๔} ทง^{๒๕} เจ้านาย^{๒๖} ไว^{๒๗} องค์^{๒๘} เดียว
ไป^{๒๙} เทียว^{๓๐} เสีย^{๓๑} ได้^{๓๒} นางบัณฑิต^{๓๓} ตอบ^{๓๔} ว่า^{๓๕} โทษ^{๓๖} กรรม^{๓๗} ของ^{๓๘} ฉัน^{๓๙} ห้าม^{๔๐} ไม่^{๔๑} ฉัน^{๔๒} ไป^{๔๓} ตาม
คำ^{๔๔} เจ้านาย^{๔๕} ไซ้^{๔๖} รัตนวดี^{๔๗} ตรัส^{๔๘} ว่า^{๔๙} ดูกรมแม่^{๕๐} แม่^{๕๑} ย่า^{๕๒} โกรธ^{๕๓} เขา^{๕๔} เลย^{๕๕} ถ้อย
คำ^{๕๖} ของ^{๕๗} บัณฑิต^{๕๘} พุด^{๕๙} นั้น^{๖๐} จริง^{๖๑} แล้ว^{๖๒} แล^{๖๓} ดง^{๖๔} ความ^{๖๕} ที่^{๖๖} นาง^{๖๗} บัณฑิต^{๖๘} หา^{๖๙} โทษ^{๗๐} มิ^{๗๑} ได้^{๗๒} ตั้ง
แต่^{๗๓} นั้น^{๗๔} มา^{๗๕} รัตนวดี^{๗๖} ราช^{๗๗} ัญญา^{๗๘} ทรง^{๗๙} บำ^{๘๐} เพ็ญ^{๘๑} ทาน^{๘๒} รักษา^{๘๓} คั^{๘๔} ฤ^{๘๕} ห้า^{๘๖} แล^{๘๗} ส^{๘๘} มา^{๘๙} ทาน
อุ^{๙๐} ไบ^{๙๑} ส^{๙๒} ถ^{๙๓} คั^{๙๔} ฤ^{๙๕} เพื่อ^{๙๖} ทรง^{๙๗} อ^{๙๘} ุ^{๙๙} ทั^{๑๐๐} ค^{๑๐๑} ษ^{๑๐๒} ฎ^{๑๐๓} ถ^{๑๐๔} วย^{๑๐๕} พระ^{๑๐๖} มหา^{๑๐๗} ส^{๑๐๘} ติ^{๑๐๙} วั^{๑๑๐} ญ^{๑๑๑} ะ^{๑๑๒} วั^{๑๑๓} ญ^{๑๑๔} ะ^{๑๑๕} วั^{๑๑๖} ญ^{๑๑๗} ะ^{๑๑๘} วั^{๑๑๙} ญ^{๑๒๐} ะ^{๑๒๑} วั^{๑๒๒} ญ^{๑๒๓} ะ^{๑๒๔} วั^{๑๒๕} ญ^{๑๒๖} ะ^{๑๒๗} วั^{๑๒๘} ญ^{๑๒๙} ะ^{๑๓๐} วั^{๑๓๑} ญ^{๑๓๒} ะ^{๑๓๓} วั^{๑๓๔} ญ^{๑๓๕} ะ^{๑๓๖} วั^{๑๓๗} ญ^{๑๓๘} ะ^{๑๓๙} วั^{๑๔๐} ญ^{๑๔๑} ะ^{๑๔๒} วั^{๑๔๓} ญ^{๑๔๔} ะ^{๑๔๕} วั^{๑๔๖} ญ^{๑๔๗} ะ^{๑๔๘} วั^{๑๔๙} ญ^{๑๕๐} ะ^{๑๕๑} วั^{๑๕๒} ญ^{๑๕๓} ะ^{๑๕๔} วั^{๑๕๕} ญ^{๑๕๖} ะ^{๑๕๗} วั^{๑๕๘} ญ^{๑๕๙} ะ^{๑๖๐} วั^{๑๖๑} ญ^{๑๖๒} ะ^{๑๖๓} วั^{๑๖๔} ญ^{๑๖๕} ะ^{๑๖๖} วั^{๑๖๗} ญ^{๑๖๘} ะ^{๑๖๙} วั^{๑๗๐} ญ^{๑๗๑} ะ^{๑๗๒} วั^{๑๗๓} ญ^{๑๗๔} ะ^{๑๗๕} วั^{๑๗๖} ญ^{๑๗๗} ะ^{๑๗๘} วั^{๑๗๙} ญ^{๑๘๐} ะ^{๑๘๑} วั^{๑๘๒} ญ^{๑๘๓} ะ^{๑๘๔} วั^{๑๘๕} ญ^{๑๘๖} ะ^{๑๘๗} วั^{๑๘๘} ญ^{๑๘๙} ะ^{๑๙๐} วั^{๑๙๑} ญ^{๑๙๒} ะ^{๑๙๓} วั^{๑๙๔} ญ^{๑๙๕} ะ^{๑๙๖} วั^{๑๙๗} ญ^{๑๙๘} ะ^{๑๙๙} วั^{๒๐๐} ญ^{๒๐๑} ะ^{๒๐๒} วั^{๒๐๓} ญ^{๒๐๔} ะ^{๒๐๕} วั^{๒๐๖} ญ^{๒๐๗} ะ^{๒๐๘} วั^{๒๐๙} ญ^{๒๑๐} ะ^{๒๑๑} วั^{๒๑๒} ญ^{๒๑๓} ะ^{๒๑๔} วั^{๒๑๕} ญ^{๒๑๖} ะ^{๒๑๗} วั^{๒๑๘} ญ^{๒๑๙} ะ^{๒๒๐} วั^{๒๒๑} ญ^{๒๒๒} ะ^{๒๒๓} วั^{๒๒๔} ญ^{๒๒๕} ะ^{๒๒๖} วั^{๒๒๗} ญ^{๒๒๘} ะ^{๒๒๙} วั^{๒๓๐} ญ^{๒๓๑} ะ^{๒๓๒} วั^{๒๓๓} ญ^{๒๓๔} ะ^{๒๓๕} วั^{๒๓๖} ญ^{๒๓๗} ะ^{๒๓๘} วั^{๒๓๙} ญ^{๒๔๐} ะ^{๒๔๑} วั^{๒๔๒} ญ^{๒๔๓} ะ^{๒๔๔} วั^{๒๔๕} ญ^{๒๔๖} ะ^{๒๔๗} วั^{๒๔๘} ญ^{๒๔๙} ะ^{๒๕๐} วั^{๒๕๑} ญ^{๒๕๒} ะ^{๒๕๓} วั^{๒๕๔} ญ^{๒๕๕} ะ^{๒๕๖} วั^{๒๕๗} ญ^{๒๕๘} ะ^{๒๕๙} วั^{๒๖๐} ญ^{๒๖๑} ะ^{๒๖๒} วั^{๒๖๓} ญ^{๒๖๔} ะ^{๒๖๕} วั^{๒๖๖} ญ^{๒๖๗} ะ^{๒๖๘} วั^{๒๖๙} ญ^{๒๗๐} ะ^{๒๗๑} วั^{๒๗๒} ญ^{๒๗๓} ะ^{๒๗๔} วั^{๒๗๕} ญ^{๒๗๖} ะ^{๒๗๗} วั^{๒๗๘} ญ^{๒๗๙} ะ^{๒๘๐} วั^{๒๘๑} ญ^{๒๘๒} ะ^{๒๘๓} วั^{๒๘๔} ญ^{๒๘๕} ะ^{๒๘๖} วั^{๒๘๗} ญ^{๒๘๘} ะ^{๒๘๙} วั^{๒๙๐} ญ^{๒๙๑} ะ^{๒๙๒} วั^{๒๙๓} ญ^{๒๙๔} ะ^{๒๙๕} วั^{๒๙๖} ญ^{๒๙๗} ะ^{๒๙๘} วั^{๒๙๙} ญ^{๓๐๐} ะ^{๓๐๑} วั^{๓๐๒} ญ^{๓๐๓} ะ^{๓๐๔} วั^{๓๐๕} ญ^{๓๐๖} ะ^{๓๐๗} วั^{๓๐๘} ญ^{๓๐๙} ะ^{๓๑๐} วั^{๓๑๑} ญ^{๓๑๒} ะ^{๓๑๓} วั^{๓๑๔} ญ^{๓๑๕} ะ^{๓๑๖} วั^{๓๑๗} ญ^{๓๑๘} ะ^{๓๑๙} วั^{๓๒๐} ญ^{๓๒๑} ะ^{๓๒๒} วั^{๓๒๓} ญ^{๓๒๔} ะ^{๓๒๕} วั^{๓๒๖} ญ^{๓๒๗} ะ^{๓๒๘} วั^{๓๒๙} ญ^{๓๓๐} ะ^{๓๓๑} วั^{๓๓๒} ญ^{๓๓๓} ะ^{๓๓๔} วั^{๓๓๕} ญ^{๓๓๖} ะ^{๓๓๗} วั^{๓๓๘} ญ^{๓๓๙} ะ^{๓๔๐} วั^{๓๔๑} ญ^{๓๔๒} ะ^{๓๔๓} วั^{๓๔๔} ญ^{๓๔๕} ะ^{๓๔๖} วั^{๓๔๗} ญ^{๓๔๘} ะ^{๓๔๙} วั^{๓๕๐} ญ^{๓๕๑} ะ^{๓๕๒} วั^{๓๕๓} ญ^{๓๕๔} ะ^{๓๕๕} วั^{๓๕๖} ญ^{๓๕๗} ะ^{๓๕๘} วั^{๓๕๙} ญ^{๓๖๐} ะ^{๓๖๑} วั^{๓๖๒} ญ^{๓๖๓} ะ^{๓๖๔} วั^{๓๖๕} ญ^{๓๖๖} ะ^{๓๖๗} วั^{๓๖๘} ญ^{๓๖๙} ะ^{๓๗๐} วั^{๓๗๑} ญ^{๓๗๒} ะ^{๓๗๓} วั^{๓๗๔} ญ^{๓๗๕} ะ^{๓๗๖} วั^{๓๗๗} ญ^{๓๗๘} ะ^{๓๗๙} วั^{๓๘๐} ญ^{๓๘๑} ะ^{๓๘๒} วั^{๓๘๓} ญ^{๓๘๔} ะ^{๓๘๕} วั^{๓๘๖} ญ^{๓๘๗} ะ^{๓๘๘} วั^{๓๘๙} ญ^{๓๙๐} ะ^{๓๙๑} วั^{๓๙๒} ญ^{๓๙๓} ะ^{๓๙๔} วั^{๓๙๕} ญ^{๓๙๖} ะ^{๓๙๗} วั^{๓๙๘} ญ^{๓๙๙} ะ^{๔๐๐} วั^{๔๐๑} ญ^{๔๐๒} ะ^{๔๐๓} วั^{๔๐๔} ญ^{๔๐๕} ะ^{๔๐๖} วั^{๔๐๗} ญ^{๔๐๘} ะ^{๔๐๙} วั^{๔๑๐} ญ^{๔๑๑} ะ^{๔๑๒} วั^{๔๑๓} ญ^{๔๑๔} ะ^{๔๑๕} วั^{๔๑๖} ญ^{๔๑๗} ะ^{๔๑๘} วั^{๔๑๙} ญ^{๔๒๐} ะ^{๔๒๑} วั^{๔๒๒} ญ^{๔๒๓} ะ^{๔๒๔} วั^{๔๒๕} ญ^{๔๒๖} ะ^{๔๒๗} วั^{๔๒๘} ญ^{๔๒๙} ะ^{๔๓๐} วั^{๔๓๑} ญ^{๔๓๒} ะ^{๔๓๓} วั^{๔๓๔} ญ^{๔๓๕} ะ^{๔๓๖} วั^{๔๓๗} ญ^{๔๓๘} ะ^{๔๓๙} วั^{๔๔๐} ญ^{๔๔๑} ะ^{๔๔๒} วั^{๔๔๓} ญ^{๔๔๔} ะ^{๔๔๕} วั^{๔๔๖} ญ^{๔๔๗} ะ^{๔๔๘} วั^{๔๔๙} ญ^{๔๕๐} ะ^{๔๕๑} วั^{๔๕๒} ญ^{๔๕๓} ะ^{๔๕๔} วั^{๔๕๕} ญ^{๔๕๖} ะ^{๔๕๗} วั^{๔๕๘} ญ^{๔๕๙} ะ^{๔๖๐} วั^{๔๖๑} ญ^{๔๖๒} ะ^{๔๖๓} วั^{๔๖๔} ญ^{๔๖๕} ะ^{๔๖๖} วั^{๔๖๗} ญ^{๔๖๘} ะ^{๔๖๙} วั^{๔๗๐} ญ^{๔๗๑} ะ^{๔๗๒} วั^{๔๗๓} ญ^{๔๗๔} ะ^{๔๗๕} วั^{๔๗๖} ญ^{๔๗๗} ะ^{๔๗๘} วั^{๔๗๙} ญ^{๔๘๐} ะ^{๔๘๑} วั^{๔๘๒} ญ^{๔๘๓} ะ^{๔๘๔} วั^{๔๘๕} ญ^{๔๘๖} ะ^{๔๘๗} วั^{๔๘๘} ญ^{๔๘๙} ะ^{๔๙๐} วั^{๔๙๑} ญ^{๔๙๒} ะ^{๔๙๓} วั^{๔๙๔} ญ^{๔๙๕} ะ^{๔๙๖} วั^{๔๙๗} ญ^{๔๙๘} ะ^{๔๙๙} วั^{๕๐๐} ญ^{๕๐๑} ะ^{๕๐๒} วั^{๕๐๓} ญ^{๕๐๔} ะ^{๕๐๕} วั^{๕๐๖} ญ^{๕๐๗} ะ^{๕๐๘} วั^{๕๐๙} ญ^{๕๑๐} ะ^{๕๑๑} วั^{๕๑๒} ญ^{๕๑๓} ะ^{๕๑๔} วั^{๕๑๕} ญ^{๕๑๖} ะ^{๕๑๗} วั^{๕๑๘} ญ^{๕๑๙} ะ^{๕๒๐} วั^{๕๒๑} ญ^{๕๒๒} ะ^{๕๒๓} วั^{๕๒๔} ญ^{๕๒๕} ะ^{๕๒๖} วั^{๕๒๗} ญ^{๕๒๘} ะ^{๕๒๙} วั^{๕๓๐} ญ^{๕๓๑} ะ^{๕๓๒} วั^{๕๓๓} ญ^{๕๓๔} ะ^{๕๓๕} วั^{๕๓๖} ญ^{๕๓๗} ะ^{๕๓๘} วั^{๕๓๙} ญ^{๕๔๐} ะ^{๕๔๑} วั^{๕๔๒} ญ^{๕๔๓} ะ^{๕๔๔} วั^{๕๔๕} ญ^{๕๔๖} ะ^{๕๔๗} วั^{๕๔๘} ญ^{๕๔๙} ะ^{๕๕๐} วั^{๕๕๑} ญ^{๕๕๒} ะ^{๕๕๓} วั^{๕๕๔} ญ^{๕๕๕} ะ^{๕๕๖} วั^{๕๕๗} ญ^{๕๕๘} ะ^{๕๕๙} วั^{๕๖๐} ญ^{๕๖๑} ะ^{๕๖๒} วั^{๕๖๓} ญ^{๕๖๔} ะ^{๕๖๕} วั^{๕๖๖} ญ^{๕๖๗} ะ^{๕๖๘} วั^{๕๖๙} ญ^{๕๗๐} ะ^{๕๗๑} วั^{๕๗๒} ญ^{๕๗๓} ะ^{๕๗๔} วั^{๕๗๕} ญ^{๕๗๖} ะ^{๕๗๗} วั^{๕๗๘} ญ^{๕๗๙} ะ^{๕๗๙} วั^{๕๘๐} ญ^{๕๘๑} ะ^{๕๘๒} วั^{๕๘๓} ญ^{๕๘๔} ะ^{๕๘๕} วั^{๕๘๖} ญ^{๕๘๗} ะ^{๕๘๘} วั^{๕๘๙} ญ^{๕๙๐} ะ^{๕๙๑} วั^{๕๙๒} ญ^{๕๙๓} ะ^{๕๙๔} วั^{๕๙๕} ญ^{๕๙๖} ะ^{๕๙๗} วั^{๕๙๘} ญ^{๕๙๙} ะ^{๖๐๐} วั^{๖๐๑} ญ^{๖๐๒} ะ^{๖๐๓} วั^{๖๐๔} ญ^{๖๐๕} ะ^{๖๐๖} วั^{๖๐๗} ญ^{๖๐๘} ะ^{๖๐๙} วั^{๖๑๐} ญ^{๖๑๑} ะ^{๖๑๒} วั^{๖๑๓} ญ^{๖๑๔} ะ^{๖๑๕} วั^{๖๑๖} ญ^{๖๑๗} ะ^{๖๑๘} วั^{๖๑๙} ญ^{๖๒๐} ะ^{๖๒๑} วั^{๖๒๒} ญ^{๖๒๓} ะ^{๖๒๔} วั^{๖๒๕} ญ^{๖๒๖} ะ^{๖๒๗} วั^{๖๒๘} ญ^{๖๒๙} ะ^{๖๓๐} วั^{๖๓๑} ญ^{๖๓๒} ะ^{๖๓๓} วั^{๖๓๔} ญ^{๖๓๕} ะ^{๖๓๖} วั^{๖๓๗} ญ^{๖๓๘} ะ^{๖๓๙} วั^{๖๔๐} ญ^{๖๔๑} ะ^{๖๔๒} วั^{๖๔๓} ญ^{๖๔๔} ะ^{๖๔๕} วั^{๖๔๖} ญ^{๖๔๗} ะ^{๖๔๘} วั^{๖๔๙} ญ^{๖๕๐} ะ^{๖๕๑} วั^{๖๕๒} ญ^{๖๕๓} ะ^{๖๕๔} วั^{๖๕๕} ญ^{๖๕๖} ะ^{๖๕๗} วั^{๖๕๘} ญ^{๖๕๙} ะ^{๖๖๐} วั^{๖๖๑} ญ^{๖๖๒} ะ^{๖๖๓} วั^{๖๖๔} ญ^{๖๖๕} ะ^{๖๖๖} วั^{๖๖๗} ญ^{๖๖๘} ะ^{๖๖๙} วั^{๖๗๐} ญ^{๖๗๑} ะ^{๖๗๒} วั^{๖๗๓} ญ^{๖๗๔} ะ^{๖๗๕} วั^{๖๗๖} ญ^{๖๗๗} ะ^{๖๗๘} วั^{๖๗๙} ญ^{๖๘๐} ะ^{๖๘๑} วั^{๖๘๒} ญ^{๖๘๓} ะ^{๖๘๔} วั^{๖๘๕} ญ^{๖๘๖} ะ^{๖๘๗} วั^{๖๘๘} ญ^{๖๘๙} ะ^{๖๘๙} วั^{๖๙๐} ญ^{๖๙๑} ะ^{๖๙๒} วั^{๖๙๓} ญ^{๖๙๔} ะ^{๖๙๕} วั^{๖๙๖} ญ^{๖๙๗} ะ^{๖๙๘} วั^{๖๙๙} ญ^{๗๐๐} ะ^{๗๐๑} วั^{๗๐๒} ญ^{๗๐๓} ะ^{๗๐๔} วั^{๗๐๕} ญ^{๗๐๖} ะ^{๗๐๗} วั^{๗๐๘} ญ^{๗๐๙} ะ^{๗๑๐} วั^{๗๑๑} ญ^{๗๑๒} ะ^{๗๑๓} วั^{๗๑๔} ญ^{๗๑๕} ะ^{๗๑๖} วั^{๗๑๗} ญ^{๗๑๘} ะ^{๗๑๙} วั^{๗๒๐} ญ^{๗๒๑} ะ^{๗๒๒} วั^{๗๒๓} ญ^{๗๒๔} ะ^{๗๒๕} วั^{๗๒๖} ญ^{๗๒๗} ะ^{๗๒๘} วั^{๗๒๙} ญ^{๗๓๐} ะ^{๗๓๑} วั^{๗๓๒} ญ^{๗๓๓} ะ^{๗๓๔} วั^{๗๓๕} ญ^{๗๓๖} ะ^{๗๓๗} วั^{๗๓๘} ญ^{๗๓๙} ะ^{๗๓๙} วั^{๗๔๐} ญ^{๗๔๑} ะ^{๗๔๒} วั^{๗๔๓} ญ^{๗๔๔} ะ^{๗๔๕} วั^{๗๔๖} ญ^{๗๔๗} ะ^{๗๔๘} วั^{๗๔๙} ญ^{๗๕๐} ะ^{๗๕๑} วั^{๗๕๒} ญ^{๗๕๓} ะ^{๗๕๔} วั^{๗๕๕} ญ^{๗๕๖} ะ^{๗๕๗} วั^{๗๕๘} ญ^{๗๕๙} ะ^{๗๖๐} วั^{๗๖๑} ญ^{๗๖๒} ะ^{๗๖๓} วั^{๗๖๔} ญ^{๗๖๕} ะ^{๗๖๖} วั^{๗๖๗} ญ^{๗๖๘} ะ^{๗๖๙} วั^{๗๗๐} ญ^{๗๗๑} ะ^{๗๗๒} วั^{๗๗๓} ญ^{๗๗๔} ะ^{๗๗๕} วั^{๗๗๖} ญ^{๗๗๗} ะ^{๗๗๘} วั^{๗๗๙} ญ^{๗๘๐} ะ^{๗๘๑} วั^{๗๘๒} ญ^{๗๘๓} ะ^{๗๘๔} วั^{๗๘๕} ญ^{๗๘๖} ะ^{๗๘๗} วั^{๗๘๘} ญ^{๗๘๙} ะ^{๗๘๙} วั^{๗๙๐} ญ^{๗๙๑} ะ^{๗๙๒} วั^{๗๙๓} ญ^{๗๙๔} ะ^{๗๙๕} วั^{๗๙๖} ญ^{๗๙๗} ะ^{๗๙๘} วั^{๗๙๙} ญ^{๘๐๐} ะ^{๘๐๑} วั^{๘๐๒} ญ^{๘๐๓} ะ^{๘๐๔} วั^{๘๐๕} ญ^{๘๐๖} ะ^{๘๐๗} วั^{๘๐๘} ญ^{๘๐๙} ะ^{๘๑๐} วั^{๘๑๑} ญ^{๘๑๒} ะ^{๘๑๓} วั^{๘๑๔} ญ^{๘๑๕} ะ^{๘๑๖} วั^{๘๑๗} ญ^{๘๑๘} ะ^{๘๑๙} วั^{๘๒๐} ญ^{๘๒๑} ะ^{๘๒๒} วั^{๘๒๓} ญ^{๘๒๔} ะ^{๘๒๕} วั^{๘๒๖} ญ^{๘๒๗} ะ^{๘๒๘} วั^{๘๒๙} ญ^{๘๓๐} ะ^{๘๓๑} วั^{๘๓๒} ญ^{๘๓๓} ะ^{๘๓๔} วั^{๘๓๕} ญ^{๘๓๖} ะ^{๘๓๗} วั^{๘๓๘} ญ^{๘๓๙} ะ^{๘๓๙} วั^{๘๔๐} ญ^{๘๔๑} ะ^{๘๔๒} วั^{๘๔๓} ญ^{๘๔๔} ะ^{๘๔๕} วั^{๘๔๖} ญ^{๘๔๗} ะ^{๘๔๘} วั^{๘๔๙} ญ^{๘๕๐} ะ^{๘๕๑} วั^{๘๕๒} ญ^{๘๕๓} ะ^{๘๕๔} วั^{๘๕๕} ญ^{๘๕๖} ะ^{๘๕๗} วั^{๘๕๘} ญ^{๘๕๙} ะ^{๘๖๐} วั^{๘๖๑} ญ^{๘๖๒} ะ^{๘๖๓} วั^{๘๖๔} ญ^{๘๖๕} ะ^{๘๖๖} วั^{๘๖๗} ญ^{๘๖๘} ะ^{๘๖๙} วั^{๘๗๐} ญ^{๘๗๑} ะ<

อยู่ในร่มไม้ ทรงเคล็ดนโคตพระหัตถ์ทั้งชายขวา พักพอหายเหนื่อยหย่อน
 หนึ่งแล้ว ทรงพระดำเนียรไปตามหลังหาดทรายอันขาวคล้ายกับแผ่นดินเงิน
 ทอดพระเนตรเห็นฝูงช้างฝูงเนื้อฝูงนกอันเที่ยวเล่นกับญาติพวกพ้องของตน
 ก็ทรงพระดำริหาว่า ฝูงช้างฝูงเนื้อฝูงนกเหล่านี้ มิได้มีผู้คุ้มครองหมาย
 ในธรรมเดย แต่มีผู้มีความดีเนหามิได้ละพวกพ้องของตน ส่วนเรา
 เปนมนุษย์ พระมารดาได้อุ้มท้องประคองมาถึง ๓๐ เดือน ครั้นคลอด
 จากครรภ์สมมโนรณปราณาแล้ว ก็อุ้มนำมาบำรุงรักษาด้วยขรรษาอัน
 บังเกิดแตก อาน้ำบ่อนขาววันละสามเวลา บำรุงรักษามาด้วยความ
 ยากจนเคิบใหญ่ถึงเพียงนี้ เรายังละทิ้งพระมารดาผู้มีพระคุณมาได้
 เพราะเหตุจะใคร่ได้ซึ่งหญิงและราชสมบัติ เมื่อพระโพธิสัตว์ทรงระลึกถึง
 พระมารดาอันทรงพระกรรแสงกรวญคว่ำมีน้ำพระอัสสสุชดเต็มพระเนตรเวทนา
 ที่พระองค์ทูลลาตั้งนี้แล้ว ก็ทรงพระโคกมาถึงพระบิดามารดาด้วยความ
 กตัญญูกตเวทิต้องประวิเทวนาการนำส่งสารเปล่งกระแฉับเสียงเป็นคาถาดังนี้

อมมา	สุตฺวา	นิมุคฺคิ	มิ	จิริ	รตฺตาย	รุจฺจติ
อหุตฺมรตฺเต	จ	รตฺเตวา		นทิว	อวสุสฺสตี	
ปุตฺตโสเกน	กปณ			หตฺปุตฺตาว	เชนุกา	
สุตฺวา	ตาโต	นิมุคฺคิ	มิ	จิริ	รตฺตาย	รุจฺจติ
ปุตฺตโสเกน	กปณ			หตฺปุตฺโตว	กฤษโร	
สา	นุน	กปณ	อมมา	วิสิน	หทยมทฺทิตา	
ปุตฺตโสเกน	สนฺตตฺตา			มณฺเณ	เหสฺสา	ทิวฺจฺจตา

โส นุน กปโณ ตาโต	วิลินหทยมทฺทีโต
ปุตฺตโสเกน สนฺตตฺโต	มณฺเฑ เหสุตา ทิวฺกโต
กั กริสฺสสี สา อมฺมา	กั กริสฺสสี โส ปิตา
อตฺตโน ปุพฺพกมฺเมน	สมุทฺทสุส นิมฺกคฺโต
ปุตฺตโสเกน สนฺตตฺโต	มณฺเฑ เหสุตา ทิวฺกโต
ปาเท หตฺเถ น ปสฺสามิ	ปีตุ เม สห มาตุยา
ยํกิญฺจิตฺถิ กตํ ปุณฺณํ	จิริ รตฺตาย สํขตํ
ตสฺเสว อนฺุภาเวน	โหตุ อมฺมาย โสตฺถิ เม
ยํกิญฺจิตฺถิ กตํ ปุณฺณํ	จิริ รตฺตาย สํขตํ
ตสฺเสว อานฺุภาเวน	โหตุ ตาตสฺส โสตฺถิ เม

ความว่า พระมารดาแด่พระบิดาของเรา ถ้าได้ทรงฟังข่าวว่าลูก
 ต้องล้มจมในมหาสมุทรแล้ว ก็จงทรงพระไศกาอาตุรจนเที่ยงคืนหรือ
 ตลอดรุ่งขึ้นเวลายืดยาวนาน พระฤทัยก็จะเหือดแห้งเหมือนนนทธารเมื่อ
 ฤตกิมหันต์ เปนกำพร้านำส่งสารด้วยความโศกภัยถึงลูก ดุจแม่
 โคนมแด่พระยากษัตริย์ที่ลูกหาย นำส่งสารพระมารดาบิดาทังสองจะมี
 พระฤทัยดุจตั้งบับให้เหือดวอดตายเดือดร้อนด้วยความโศกถึงลูกรัก น้ำที่
 พระองค์จกถึงทิวคตทัง ๒ พระองค์ พระมารดาบิดาทัง ๒ จงทรงกระทำ
 ประการใด ที่ลูกต้องล้มจมลงในมหาสมุทรก็เพราะบุพกรรมของตน
 เอง พระมารดาบิดาทัง ๒ น้ำที่จะโศกเศร้าถึงลูกจนเสด็จทิวคต ลูก
 จะมีได้เห็นพระบาทแด่พระหัตถ์พระบิดาทังพระมารดาอีกแล้ว บุญกุศล

อันใดที่ถูกไต่ทำแต่ตั้งดมไว้สิ้นกาลนาน ขออานุภาพบุญนั้นจงบันดาล
ให้พระมารดาบิดามีความสว่างดีเกิด

เอวี ปรีเทวิตวา พระบรมโพธิสัตว์ทรงปริเทวนาการว่าไรฉนี้แล้ว
กณพระองค์ดำรงไต่ด้วยกำลังปกติชานญาณ ทรงอาวัชนาการนี้ถึง
ทานของพระองค์อยู่

ตทา ปุณณมื่ออุปสโถ คราวนั้นพอเป็นวันอุโบสถ ดิถีที่สืบห้า
พอพระอาทิตย์อสดงค์พระจันทร์ กชนมาในอากาศ

คราวนั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งไม่ใจแต่ในการเปนนักเลง จนต้องเป
ณเขาตงแด่น เจาณทกทวงหนักเขาก้ไม่สามารถจะไซให้ไต่ คิดจะ
ฆ่าตัวเดียวให้ตาย จึงออกจากเมืองในเวดารাত্রเข้าไต่ป่า ทำเชือกให้
เปบบ่วงถือไปด้วย ไปจนถึงที่ไต่พระโพธิสัตว์แล้วกับนชนไปบนต้นไม้
เอาเชือกบ่วงผูกกิ่งไม้เข้าแล้วก็เริ่มจะผูกคอ

คราวนั้นพระโพธิสัตว์ยืนอยู่ไต่ ๆ ไต่เห็นพราหมณ์ผู้นั้นแล้วก็ทรง
พระกรุณา เมื่อจะตรัสห้ามพราหมณ์มิให้ฆ่าตนเองจึงกล่าวเปบคาถาว่า

สุทูลลภี มนุสฺสตี ปตฺถิตี อปเรหิปี

ปุณฺณกมฺเมน ลทฺชพฺพิ กิमतฺถิ มตฺมิจฺจตี

ความว่า ความเกิดเปบมนุษย์หาไต่ยากอย่างยิ่ง ต้องทำบุญจึงจะ
ไต่ คนอื่น ๆ เขาต้องการ ทำไมท่านจึงอยากตาย

พราหมณ์ ไต่ยินเสียงพระโพธิสัตว์ก็เหลียวซ้ายแลขวา ก็แต่เห็น
พระโพธิสัตว์ด้วยแสงพระจันทร์ส่องสว่าง จึงนึกในใจว่า บุรุษนี้ชรอย

จักเป็นมหาสัตว์ มิใช่คนต่ำช้า สามารถจะบันเทาทุกข์ของเราได้ จ้า
 เราจะไปหาบรูษณ์ คิดแล้วก็ทงเขือกบ่วงเดี่ยวแล้วลงจากต้นไม้ ไปสู่สำนัก
 พระโพธิสัตว์ เต่าเหตุการณ์ของคนให้ฟัง ในระหว่างที่จะเต่าแต่เห็น
 พระขำมรงค์ที่พระหัตถ์ของพระโพธิสัตว์ส่องวง ก็บังเกิดโดยเจตนา
 คิดหาอุบายจะเปิดองฉนี้ แล้วคิดต่อไปว่า เราสามารถจะเปิดองฉนี้แต่
 เดียงดุกเมียของเราได้เพราะอาศรัยขำมรงค์รัตนอันหาคามีได้นั้น เราจะ
 คิดฆ่าบรูษณ์เดี่ยวให้ได้ คิดแล้วก็เต่าเหตุต่อไปว่า ข้าแต่ท่านมหาบรูษณ์
 ข้าพเจ้าเป็นฉนี้เขาอยู่แฉนหนึ่งไม่สามารทจะหาใช้เขาได้ เพราะเหตุฉ
 ฉจึงคิดจะฆ่าตัวเดี่ยว ขอท่านใดกรุณาช่วยปลดเปิดองฉนี้ข้าพเจ้าด้วยเถิด
 ครั้นพระโพธิสัตว์รับว่าจะช่วย พราหมณ์ก็กล่าวต่อไปว่า ขอท่านช่วย
 ปลดเปิดองฉนี้ของข้าพเจ้าด้วยขำมรงค์รัตนอันหาคามีได้นั้น

ตี สุตวา มหาสตุโต พระมหาสัตว์เจ้าใดทรงฟังแล้ว ก็ทรงรับ
 ว่าดีแล้วดีแล้วพราหมณ์ เราจะให้สำเร็จมโนรทความปราถนา ดุกร
 พราหมณ์ ด้วยความช่วยเหลือขอให้เป็นปัจฉยได้สำเร็จแก่พระดีพัพพ
 ญตญาณ ครุสัตว์ฉนี้แล้วจึงทรงภาษิตเป็นคาถาว่า

ททามิ น วิกรมปามิ	ยิ มิ ยาจสี พุราหมณ
สนตัม นปฺปตฺติคฺยุหามิ	ทาเน เม รมตี มโน
อิมินา มุตฺตทาเนน	โหตุ สพฺพญญตฺติ มม
อนาคเต ตารยณฺโต	นิพฺพานํ สุขเมญฺจิจฺฉิ

ความว่า ดุกรพราหมณ์ ท่านขอสิ่งใดเราจะยอมให้จะมีได้วันไหน
จะไม่ช้อนของที่มี ใจของเรายินดีอยู่ในท่าน ด้วยอำนาจที่เราให้แหวน
มุกदान ขอบให้เป็นปัจจัยให้สำเร็จพระดีพัพัญญุตญาณข้ามจากวิภูตังสาร
โนอนาคตกาดกายหน้า พระนิพพานเป็นสุขที่เราปราถนายิ่งนัก

ครั้นทรงเปล่งวาจาดังนั้นแล้ว ก็ตรัสว่า ดุกรพราหมณ์ ท่านจงไป
โดยสบายเถิด

พราหมณ์จึงกล่าวว่ ข้าแต่ท่านมหาบุรุษ ประเทศบ้านประกอบ
ด้วยภัย พรุ่งนี้ข้าพเจ้าจักเข้าไปในพระนครกับด้วยท่าน

พระมหาสัตว์จึงตรัสว่า ท่านจงคาคกาดตามประมาณของท่านเถิด
พราหมณ์จึงถามว่า ข้าแต่ท่านมหาบุรุษ ท่านเป็นใครมาจากไหน พระ
โพธิสัตว์ราชากุมารจึงตอบว่า เราเป็นคนเดียวดำเภาพึ่งขึ้นจากทะเลได้
เดี๋ยวนี้เอง พราหมณ์จึงกล่าวว่ ข้าแต่ท่านมหาบุรุษ ท่านเห็นดีเห็นชอบ
มานาน ขอเชิญนอนบนตักข้าพเจ้า พักผ่อนให้สบายเถิด

ตามปรกติพระโพธิสัตว์เจ้าเป็นผู้ไม่ระแวงแถมมีพระทัยดี ทรงเห็น
ว่าพราหมณ์นั้นจะตอบแทนคุณก็มีได้ดังดี จึงบันทึกบนตักพราหมณ์
พราหมณ์เห็นพระโพธิสัตว์หลับแล้วจึงรำพึงว่า จะคิดอุบายอะไรดีหนอ
จึงจะได้แหวนในนิ้วมืออีกวง ๑ จึงคิดได้ว่าถ้าเราควักลูกตาเดียวทั้งสอง
ข้างก็จะหนีไปได้ตามสบายใจ คิดแล้วก็เอามือทั้งสองควัดรวบพระ
โพธิสัตว์ควักลูกพระเนตรออกเสีย

พระมหาสัตว์เจ้าได้เสวยเวทนาเป็นอันมาก ก็คิดว่าพราหมณ์เข้าไว้
 ด้วยพระพาหาทั้งดั่งช้าง พระองค์ทรงพระกำลังมากดั่งช้างดำรับ
 พราหมณ์เข้าไว้แน่นเหมือนดั่งหีบอ้อย พราหมณ์ได้รับความเจ็บปวด
 เหลือประมาณก็ตกใจกลัวความตาย เมื่อจะร้องขอให้พระโพธิสัตว์เป็น
 ที่พึ่งบ่วงกนอินทราย จึงกล่าวเป็นคาถาว่า

กตาปราโธ ทุมเมโธ ตายสสุ อนุกมฺปกโ
 วิสฺรูกฺขิว โรเปตฺวา รุหนิ นาภินินฺทติ

ความว่าข้าพเจ้าผู้เชลยธาบัญญัติได้ทำความผิดแล้ว ขอท่านจงอนุเคราะห์
 คำนถานบ่วงกนอินทรายด้วยเถิด เหมือนบุคคลปลุกคนไม่พิษ ย่อม
 ไม่คดทอนคนไม่ทิ้งอองงามเจริญแล้ว

เมื่อพระมหาสัตว์จะปลดอบพราหมณ์มิให้ต้องวิตก จึงตรัสเป็น
 คาถาว่า

มยาปิ ตฺวํ สกึ ทิฏฺฐโจ ตปฺปสิ สุริยมณฺฑลเ
 ยถาสึ ตฺวํ พุรฺหุเม สติ ฐมฺเม น ทกฺขสิ

ความว่า ดูกรพราหมณ์ ตัวท่านแม่เราก็คงได้เห็นครั้งเดียว ท่าน
 มิได้เห็นกรรมแห่งดีบุรุษทั้งหลายชนิด ท่านก็จะได้รับความเดือดร้อน
 เหมือนในดวงพระอาทิตย์ชนิดนั้น

พระโพธิสัตว์ปลดอบพราหมณ์อย่างนั้นแล้ว ก็วางพราหมณ์นั้นเสีย
 แล้วถามว่า ทำไมท่านจึงทำทุกขให้แก่เราถึงเพียงนี้ พราหมณ์จึง
 ตอบว่าข้าพเจ้าอยากได้แหวนวงที่๒ นั้นอีก พระมหาสัตว์จึงตรัสว่า ตัว

เรา^{๕๕}มี^{๕๖}พอใจ^{๕๗}ในการ^{๕๘}ให้^{๕๙}ท่าน^{๖๐}โดย^{๖๑}แท้^{๖๒} แหวน^{๖๓}วง^{๖๔}เดียว^{๖๕}จะมี^{๖๖}ประโยชน์^{๖๗}อะไร^{๖๘}
 ถ้า^{๖๙}ท่าน^{๗๐}บอก^{๗๑}เสีย^{๗๒}แต่^{๗๓}เดิม^{๗๔}แล้ว^{๗๕}เรา^{๗๖}ก็จะ^{๗๗}ให้^{๗๘}ทั้งหมด^{๗๙} คร^{๘๐}ด้^{๘๑}ง^{๘๒}นี้^{๘๓}แล้ว^{๘๔}เมื่อ^{๘๕}จะ^{๘๖}ทรง^{๘๗}
 ประ^{๘๘}กา^{๘๙}ศ^{๙๐}ถึง^{๙๑}จาก^{๙๒}เจต^{๙๓}นา^{๙๔}จึง^{๙๕}คร^{๙๖}ด้^{๙๗}เป็น^{๙๘}คา^{๙๙}ถา^{๑๐๐}ว่า

ส^{๑๐๑}เจ^{๑๐๒} ส^{๑๐๓}ี^{๑๐๔}ส^{๑๐๕}ปี^{๑๐๖} จ^{๑๐๗}ก^{๑๐๘}ข^{๑๐๙}ุ^{๑๑๐}ณ^{๑๑๑}ิ ม^{๑๑๒}ี^{๑๑๓}ส^{๑๑๔}ปี^{๑๑๕} ร^{๑๑๖}ุ^{๑๑๗}ธ^{๑๑๘}ี^{๑๑๙}ร^{๑๒๐}ี^{๑๒๑}ปี^{๑๒๒} จ^{๑๒๓}
 ย^{๑๒๔}า^{๑๒๕}เจ^{๑๒๖}ย^{๑๒๗}ย^{๑๒๘} ห^{๑๒๙}ท^{๑๓๐}ย^{๑๓๑}ณ^{๑๓๒}จ^{๑๓๓}า^{๑๓๔}ปี^{๑๓๕} ท^{๑๓๖}ท^{๑๓๗}เ^{๑๓๘}ย^{๑๓๙}ย^{๑๔๐} น^{๑๔๑} วิ^{๑๔๒}ก^{๑๔๓}ม^{๑๔๔}เป^{๑๔๕}ย^{๑๔๖}ย^{๑๔๗}
 จ^{๑๔๘}ิต^{๑๔๙}ต^{๑๕๐}โต^{๑๕๑} อ^{๑๕๒}ง^{๑๕๓}ค^{๑๕๔}โต^{๑๕๕} เจ^{๑๕๖}ว ป^{๑๕๗}ิ^{๑๕๘}ย^{๑๕๙}พ^{๑๖๐}น^{๑๖๑}ุ^{๑๖๒}ธ^{๑๖๓}ุ^{๑๖๔}ห^{๑๖๕}ิ พ^{๑๖๖}ุ^{๑๖๗}ร^{๑๖๘}า^{๑๖๙}ห^{๑๗๐}ม^{๑๗๑}ณ^{๑๗๒}
 ท^{๑๗๓}า^{๑๗๔}น^{๑๗๕} ป^{๑๗๖}ิ^{๑๗๗}ย^{๑๗๘}ต^{๑๗๙}ร^{๑๘๐}ี^{๑๘๑} ม^{๑๘๒}ย^{๑๘๓}ห^{๑๘๔}์ ท^{๑๘๖}า^{๑๘๗}เน^{๑๘๘} เม^{๑๘๙} ร^{๑๙๐}ม^{๑๙๑}ตี^{๑๙๒} ม^{๑๙๓}โน^{๑๙๔}
 ก^{๑๙๖}ุ^{๑๙๗}ลี^{๑๙๘}โน^{๑๙๙} ป^{๒๐๐}ิ^{๒๐๑}ย^{๒๐๒}โต^{๒๐๓} ป^{๒๐๔}ี^{๒๐๕}ติ^{๒๐๖} ท^{๒๐๗}า^{๒๐๘}น^{๒๐๙} ป^{๒๑๐}ป^{๒๑๑}ป^{๒๑๒}โ^{๒๑๓}ป^{๒๑๔}ติ^{๒๑๕} น^{๒๑๖}น^{๒๑๗}ท^{๒๑๘}ิ^{๒๑๙}ต^{๒๒๐}ุ^{๒๒๑}
 ช^{๒๒๓}ย^{๒๒๔} ต^{๒๒๖}ถ^{๒๒๗}า^{๒๒๘}ปี^{๒๒๙} พ^{๒๓๐}ุ^{๒๓๑}ท^{๒๓๒}ช^{๒๓๓}ต^{๒๓๔}ต^{๒๓๕} ท^{๒๓๖}ี^{๒๓๗}ป^{๒๓๘}ท^{๒๓๙}ุ^{๒๔๐}ต^{๒๔๑}ม^{๒๔๒}ุ^{๒๔๓}ต^{๒๔๔}ม^{๒๔๕}ุ^{๒๔๖}ต^{๒๔๗}โม^{๒๔๘}

ความ^{๒๔๙}ว่า^{๒๕๐} ถ้า^{๒๕๑}หาก^{๒๕๒}ว่า^{๒๕๓}ใคร^{๒๕๔}จะ^{๒๕๕}มา^{๒๕๖}ขอ^{๒๕๗}ค^{๒๕๘}รั^{๒๕๙}ษ^{๒๖๐}ะ^{๒๖๑}, จ^{๒๖๓}ัก^{๒๖๔}ษ^{๒๖๕}, เ^{๒๖๗}น^{๒๖๘}ือ^{๒๖๙}, เ^{๒๗๑}ื่อ^{๒๗๒}ต^{๒๗๓}, แ^{๒๗๕}
 ด^{๒๗๗}ว^{๒๗๘}ง^{๒๗๙}ห^{๒๘๐}ท^{๒๘๑}ย^{๒๘๒} เรา^{๒๘๔}ก็^{๒๘๕}จ^{๒๘๖}ัก^{๒๘๗}ให้^{๒๘๘}มิ^{๒๘๙}ไ^{๒๙๐}ด้^{๒๙๑}ห^{๒๙๒}ว^{๒๙๓}น^{๒๙๔}ไ^{๒๙๕}ห^{๒๙๖}ว^{๒๙๗}เ^{๒๙๘}ย^{๒๙๙} ด^{๒๙๖}ุ^{๒๙๗}ก^{๒๙๘}ร^{๒๙๙}พ^{๓๐๐}ุ^{๓๐๑}ร^{๓๐๒}า^{๓๐๓}ห^{๓๐๔}ม^{๓๐๕}ณ^{๓๐๖}์ เรา^{๓๐๘}ร^{๓๐๙}ัก^{๓๑๐}ท^{๓๑๑}า^{๓๑๒}
 ย^{๓๑๔}ิ่ง^{๓๑๕}ก^{๓๑๖}ว^{๓๑๗}า^{๓๑๘}จ^{๓๑๙}ิต^{๓๒๐}ต^{๓๒๑} จ^{๓๒๓}ิ^{๓๒๔}ร^{๓๒๕}า^{๓๒๖}ง^{๓๒๗}ก^{๓๒๘}า^{๓๒๙}ย^{๓๓๐}แ^{๓๓๑}ด^{๓๓๒}เ^{๓๓๓}ว^{๓๓๔}า^{๓๓๕}พ^{๓๓๖}น^{๓๓๗}ุ^{๓๓๘} ท^{๓๓๙}ริ^{๓๔๐}ก^{๓๔๑} จ^{๓๔๓}ิ^{๓๔๔}ของ^{๓๔๕}เร^{๓๔๖}า^{๓๔๗}ย^{๓๔๘}อ^{๓๔๙}ม^{๓๕๐}ย^{๓๕๑}ิน^{๓๕๒}ดี^{๓๕๓}ใ^{๓๕๔}น^{๓๕๕}การ^{๓๕๖} ให้^{๓๕๗}
 ท^{๓๕๙}า^{๓๖๐}น ค^{๓๖๒}ว^{๓๖๓}า^{๓๖๔}ม^{๓๖๕}อ^{๓๖๖}ิ^{๓๖๗}ม^{๓๖๘} จ^{๓๖๙}ิ^{๓๗๐}ย^{๓๗๑}อ^{๓๗๒}ม^{๓๗๓}ก^{๓๗๔}ิ^{๓๗๕}ด^{๓๗๖}แ^{๓๗๗}ก^{๓๗๘}ค^{๓๗๙}ณ^{๓๘๐}ผู้^{๓๘๑} ม^{๓๘๓}ิ^{๓๘๔}ต^{๓๘๕}ระ^{๓๘๖}ก^{๓๘๗}ุ^{๓๘๘}ด^{๓๘๙} เ^{๓๙๑}ว^{๓๙๒}ระ^{๓๙๓}ค^{๓๙๔}ว^{๓๙๕}า^{๓๙๖} ท^{๓๙๗}า^{๓๙๘}น^{๓๙๙}ย^{๔๐๐}อ^{๔๐๑}ม^{๔๐๒}
 ถึง^{๔๐๓}ซ^{๔๐๔}ึ^{๔๐๕}ง^{๔๐๖}ค^{๔๐๗}ว^{๔๐๘}า^{๔๐๙}พ^{๔๑๐}เ^{๔๑๑}ด^{๔๑๒} เ^{๔๑๓}ม^{๔๑๔} ถึง^{๔๑๖}พ^{๔๑๗}ระ^{๔๑๘} พ^{๔๑๙}ุ^{๔๒๐}ท^{๔๒๑} เจ^{๔๒๓}า^{๔๒๔}ผู้^{๔๒๕} ป^{๔๒๖}ระ^{๔๒๗} เ^{๔๒๘}รี^{๔๒๙} ฐ^{๔๓๐} ส^{๔๓๑}ู^{๔๓๒} ส^{๔๓๓}ู^{๔๓๔} ส^{๔๓๕} ก^{๔๓๖}ว^{๔๓๗}า^{๔๓๘} เ^{๔๓๙}ว^{๔๔๐} ต^{๔๔๑}า^{๔๔๒}
 ม^{๔๔๓}น^{๔๔๔}ุ^{๔๔๕}ษ^{๔๔๖} ไ^{๔๔๗}ด^{๔๔๘} ฐ^{๔๔๙} เ^{๔๕๐} ป^{๔๕๑} ระ^{๔๕๒} พ^{๔๕๓} ฐ^{๔๕๔} เ^{๔๕๕} เจ^{๔๕๖} ฐ^{๔๕๗} เ^{๔๕๘} ม^{๔๕๙} ช^{๔๖๐} ย^{๔๖๑} ช^{๔๖๒} น^{๔๖๓} เ^{๔๖๔} แ^{๔๖๕} ด^{๔๖๖} ก^{๔๖๗} เ^{๔๖๘} ห^{๔๖๙} อ^{๔๗๐} น^{๔๗๑} ก^{๔๗๒} น^{๔๗๓}

เอ^{๔๗๕} วิ^{๔๗๖} เ^{๔๗๗} โ^{๔๗๘} ส^{๔๗๙} เ^{๔๘๐} ว^{๔๘๑} เ^{๔๘๒} ท^{๔๘๓} น^{๔๘๔} วิ^{๔๘๕} ก^{๔๘๖} ข^{๔๘๗} ม^{๔๘๘} เ^{๔๘๙} ภ^{๔๙๐} เ^{๔๙๑} ต^{๔๙๒} ว^{๔๙๓} เ^{๔๙๔} ท^{๔๙๕} ร^{๔๙๖} ะ^{๔๙๗} ม^{๔๙๘} ห^{๔๙๙} าด^{๕๐๐} เ^{๕๐๑} จ^{๕๐๒} อ^{๕๐๓} วด^{๕๐๔} เ^{๕๐๕} จ^{๕๐๖} อ^{๕๐๗} วด^{๕๐๘} เ^{๕๐๙} จ^{๕๑๐} อ^{๕๑๑} วด^{๕๑๒} เ^{๕๑๓} จ^{๕๑๔} อ^{๕๑๕} วด^{๕๑๖} เ^{๕๑๗} จ^{๕๑๘} อ^{๕๑๙} วด^{๕๒๐} เ^{๕๒๑} จ^{๕๒๒} อ^{๕๒๓} วด^{๕๒๔} เ^{๕๒๕} จ^{๕๒๖} อ^{๕๒๗} วด^{๕๒๘} เ^{๕๒๙} จ^{๕๓๐} อ^{๕๓๑} วด^{๕๓๒} เ^{๕๓๓} จ^{๕๓๔} อ^{๕๓๕} วด^{๕๓๖} เ^{๕๓๗} จ^{๕๓๘} อ^{๕๓๙} วด^{๕๔๐} เ^{๕๔๑} จ^{๕๔๒} อ^{๕๔๓} วด^{๕๔๔} เ^{๕๔๕} จ^{๕๔๖} อ^{๕๔๗} วด^{๕๔๘} เ^{๕๔๙} จ^{๕๕๐} อ^{๕๕๑} วด^{๕๕๒} เ^{๕๕๓} จ^{๕๕๔} อ^{๕๕๕} วด^{๕๕๖} เ^{๕๕๗} จ^{๕๕๘} อ^{๕๕๙} วด^{๕๖๐} เ^{๕๖๑} จ^{๕๖๒} อ^{๕๖๓} วด^{๕๖๔} เ^{๕๖๕} จ^{๕๖๖} อ^{๕๖๗} วด^{๕๖๘} เ^{๕๖๙} จ^{๕๗๐} อ^{๕๗๑} วด^{๕๗๒} เ^{๕๗๓} จ^{๕๗๔} อ^{๕๗๕} วด^{๕๗๖} เ^{๕๗๗} จ^{๕๗๘} อ^{๕๗๙} วด^{๕๘๐} เ^{๕๘๑} จ^{๕๘๒} อ^{๕๘๓} วด^{๕๘๔} เ^{๕๘๕} จ^{๕๘๖} อ^{๕๘๗} วด^{๕๘๘} เ^{๕๘๙} จ^{๕๙๐} อ^{๕๙๑} วด^{๕๙๒} เ^{๕๙๓} จ^{๕๙๔} อ^{๕๙๕} วด^{๕๙๖} เ^{๕๙๗} จ^{๕๙๘} อ^{๕๙๙} วด^{๖๐๐} เ^{๖๐๑} จ^{๖๐๒} อ^{๖๐๓} วด^{๖๐๔} เ^{๖๐๕} จ^{๖๐๖} อ^{๖๐๗} วด^{๖๐๘} เ^{๖๐๙} จ^{๖๑๐} อ^{๖๑๑} วด^{๖๑๒} เ^{๖๑๓} จ^{๖๑๔} อ^{๖๑๕} วด^{๖๑๖} เ^{๖๑๗} จ^{๖๑๘} อ^{๖๑๙} วด^{๖๒๐} เ^{๖๒๑} จ^{๖๒๒} อ^{๖๒๓} วด^{๖๒๔} เ^{๖๒๕} จ^{๖๒๖} อ^{๖๒๗} วด^{๖๒๘} เ^{๖๒๙} จ^{๖๓๐} อ^{๖๓๑} วด^{๖๓๒} เ^{๖๓๓} จ^{๖๓๔} อ^{๖๓๕} วด^{๖๓๖} เ^{๖๓๗} จ^{๖๓๘} อ^{๖๓๙} วด^{๖๔๐} เ^{๖๔๑} จ^{๖๔๒} อ^{๖๔๓} วด^{๖๔๔} เ^{๖๔๕} จ^{๖๔๖} อ^{๖๔๗} วด^{๖๔๘} เ^{๖๔๙} จ^{๖๕๐} อ^{๖๕๑} วด^{๖๕๒} เ^{๖๕๓} จ^{๖๕๔} อ^{๖๕๕} วด^{๖๕๖} เ^{๖๕๗} จ^{๖๕๘} อ^{๖๕๙} วด^{๖๖๐} เ^{๖๖๑} จ^{๖๖๒} อ^{๖๖๓} วด^{๖๖๔} เ^{๖๖๕} จ^{๖๖๖} อ^{๖๖๗} วด^{๖๖๘} เ^{๖๖๙} จ^{๖๗๐} อ^{๖๗๑} วด^{๖๗๒} เ^{๖๗๓} จ^{๖๗๔} อ^{๖๗๕} วด^{๖๗๖} เ^{๖๗๗} จ^{๖๗๘} อ^{๖๗๙} วด^{๖๘๐} เ^{๖๘๑} จ^{๖๘๒} อ^{๖๘๓} วด^{๖๘๔} เ^{๖๘๕} จ^{๖๘๖} อ^{๖๘๗} วด^{๖๘๘} เ^{๖๘๙} จ^{๖๙๐} อ^{๖๙๑} วด^{๖๙๒} เ^{๖๙๓} จ^{๖๙๔} อ^{๖๙๕} วด^{๖๙๖} เ^{๖๙๗} จ^{๖๙๘} อ^{๖๙๙} วด^{๗๐๐} เ^{๗๐๑} จ^{๗๐๒} อ^{๗๐๓} วด^{๗๐๔} เ^{๗๐๕} จ^{๗๐๖} อ^{๗๐๗} วด^{๗๐๘} เ^{๗๐๙} จ^{๗๑๐} อ^{๗๑๑} วด^{๗๑๒} เ^{๗๑๓} จ^{๗๑๔} อ^{๗๑๕} วด^{๗๑๖} เ^{๗๑๗} จ^{๗๑๘} อ^{๗๑๙} วด^{๗๒๐} เ^{๗๒๑} จ^{๗๒๒} อ^{๗๒๓} วด^{๗๒๔} เ^{๗๒๕} จ^{๗๒๖} อ^{๗๒๗} วด^{๗๒๘} เ^{๗๒๙} จ^{๗๓๐} อ^{๗๓๑} วด^{๗๓๒} เ^{๗๓๓} จ^{๗๓๔} อ^{๗๓๕} วด^{๗๓๖} เ^{๗๓๗} จ^{๗๓๘} อ^{๗๓๙} วด^{๗๔๐} เ^{๗๔๑} จ^{๗๔๒} อ^{๗๔๓} วด^{๗๔๔} เ^{๗๔๕} จ^{๗๔๖} อ^{๗๔๗} วด^{๗๔๘} เ^{๗๔๙} จ^{๗๕๐} อ^{๗๕๑} วด^{๗๕๒} เ^{๗๕๓} จ^{๗๕๔} อ^{๗๕๕} วด^{๗๕๖} เ^{๗๕๗} จ^{๗๕๘} อ^{๗๕๙} วด^{๗๖๐} เ^{๗๖๑} จ^{๗๖๒} อ^{๗๖๓} วด^{๗๖๔} เ^{๗๖๕} จ^{๗๖๖} อ^{๗๖๗} วด^{๗๖๘} เ^{๗๖๙} จ^{๗๗๐} อ^{๗๗๑} วด^{๗๗๒} เ^{๗๗๓} จ^{๗๗๔} อ^{๗๗๕} วด^{๗๗๖} เ^{๗๗๗} จ^{๗๗๘} อ^{๗๗๙} วด^{๗๘๐} เ^{๗๘๑} จ^{๗๘๒} อ^{๗๘๓} วด^{๗๘๔} เ^{๗๘๕} จ^{๗๘๖} อ^{๗๘๗} วด^{๗๘๘} เ^{๗๘๙} จ^{๗๙๐} อ^{๗๙๑} วด^{๗๙๒} เ^{๗๙๓} จ^{๗๙๔} อ^{๗๙๕} วด^{๗๙๖} เ^{๗๙๗} จ^{๗๙๘} อ^{๗๙๙} วด^{๘๐๐} เ^{๘๐๑} จ^{๘๐๒} อ^{๘๐๓} วด^{๘๐๔} เ^{๘๐๕} จ^{๘๐๖} อ^{๘๐๗} วด^{๘๐๘} เ^{๘๐๙} จ^{๘๑๐} อ^{๘๑๑} วด^{๘๑๒} เ^{๘๑๓} จ^{๘๑๔} อ^{๘๑๕} วด^{๘๑๖} เ^{๘๑๗} จ^{๘๑๘} อ^{๘๑๙} วด^{๘๒๐} เ^{๘๒๑} จ^{๘๒๒} อ^{๘๒๓} วด^{๘๒๔} เ^{๘๒๕} จ^{๘๒๖} อ^{๘๒๗} วด^{๘๒๘} เ^{๘๒๙} จ^{๘๓๐} อ^{๘๓๑} วด^{๘๓๒} เ^{๘๓๓} จ^{๘๓๔} อ^{๘๓๕} วด^{๘๓๖} เ^{๘๓๗} จ^{๘๓๘} อ^{๘๓๙} วด^{๘๔๐} เ^{๘๔๑} จ^{๘๔๒} อ^{๘๔๓} วด^{๘๔๔} เ^{๘๔๕} จ^{๘๔๖} อ^{๘๔๗} วด^{๘๔๘} เ^{๘๔๙} จ^{๘๕๐} อ^{๘๕๑} วด^{๘๕๒} เ^{๘๕๓} จ^{๘๕๔} อ^{๘๕๕} วด^{๘๕๖} เ^{๘๕๗} จ^{๘๕๘} อ^{๘๕๙} วด^{๘๖๐} เ^{๘๖๑} จ^{๘๖๒} อ^{๘๖๓} วด^{๘๖๔} เ^{๘๖๕} จ^{๘๖๖} อ^{๘๖๗} วด^{๘๖๘} เ^{๘๖๙} จ^{๘๗๐} อ^{๘๗๑} วด^{๘๗๒} เ^{๘๗๓} จ^{๘๗๔} อ^{๘๗๕} วด^{๘๗๖} เ^{๘๗๗} จ^{๘๗๘} อ^{๘๗๙} วด^{๘๘๐} เ^{๘๘๑} จ^{๘๘๒} อ^{๘๘๓} วด^{๘๘๔} เ^{๘๘๕} จ^{๘๘๖} อ^{๘๘๗} วด^{๘๘๘} เ^{๘๘๙} จ^{๘๙๐} อ^{๘๙๑} วด^{๘๙๒} เ^{๘๙๓} จ^{๘๙๔} อ^{๘๙๕} วด^{๘๙๖} เ^{๘๙๗} จ^{๘๙๘} อ^{๘๙๙} วด^{๙๐๐} เ^{๙๐๑} จ^{๙๐๒} อ^{๙๐๓} วด^{๙๐๔} เ^{๙๐๕} จ^{๙๐๖} อ^{๙๐๗} วด^{๙๐๘} เ^{๙๐๙} จ^{๙๑๐} อ^{๙๑๑} วด^{๙๑๒} เ^{๙๑๓} จ^{๙๑๔} อ^{๙๑๕} วด^{๙๑๖} เ^{๙๑๗} จ^{๙๑๘} อ^{๙๑๙}

ตทา พลวปจฺจุเส คราวนั้นพอเป็นเวลาปัจจุสมัยพวกโจรประมาณ
 ๕๐๐ คนซึ่งคอยปล้นตามหนทาง ต่างเที่ยวแอบแฝงอยู่ตามพุ่มไม้เป็นคั่น
 ยืนคอยตคนที่จะมาเดินไป พบพราหมณ์คนหนึ่งจากจบควแยังแหวน
 จากนมอกควกลกตาทั้งสองของพราหมณ์คนหนึ่ง แลวนำพราหมณ์
 ประทุษร้ายมิตรนั้นไปสู่สำนักพระราชานันตราย
 ก็แตะครงนหยงมพรานป่าสองนาย คนหนึ่งชื่อราชสีห์ คนหนึ่ง
 ชื่อกฤษกร พรานทั้งสองนั้นอาศัยอยู่ในที่ใกล้กำแพงสวนหลวงของพระ
 เจ้าแผ่นดิน พออรุณขึ้นพรานทั้ง ๒ ก็เตรียมธนูศรเที่ยวล่าเนื้อไปในป่า
 เที่ยวไปโดยลำดับจนถึงที่ที่พระโพธิสัตว์นั่ง เห็นพระโพธิสัตว์แล้วจึง
 เข้าไปถามว่า ข้าแต่เจ้า ทำไมจึงมานั่งอยู่ที่นี้ พระโพธิสัตว์ตอบว่า
 ข้าพเจ้าดำเภาแตก ฟังชนจากทะเลได้เมื่อวานนี้ พรานทั้งสองจึงถามว่า
 ทุกขทงน ๆ ใครทำให้ พระโพธิสัตว์ตอบว่า กรรมแต่กาลปางก่อน
 ทำให้ พรานทั้งสองคนได้ฟังแล้วจึงคิดในใจว่า ควรจะเชยชมคำ
 สุภาษิตเช่นนี้เราไม่เคยฟัง คนที่เป็นสัตว์บุรุษเช่นนี้เราควรจะคบหาสมาคม
 ไว้ คิดแล้วจึงพูดว่า ข้าแต่เจ้า เราทั้งสองคิดจะใคร่ปฏิบัติท่าน ๆ สามารถ
 จะไปเรือนเราได้หรือไม่ พระโพธิสัตว์ตอบว่าท่านอย่าเข้าใจว่าเราไม่มี
 เहांที่จะเดินไป พรานทั้งสองก็เชื่อเชิญก่อนแล้วจึงจับมือพระโพธิสัตว์
 พาไปสู่เรือนชำระล้างแผลตาที่บอดทั้งสองข้างได้ยาหาอาหารให้บริโภคน
 ภาตที่นอนให้ ปฏิบัติรักษาดูแลด้วยกรรมเป็นคั่นอนประกอบด้วยเมตตา
 พระมหาสัตว์ได้รับความปฏิบัติเช่นนี้ ล่วงมาสองสามวันก็หายคตาจาก

โรค พราณทั้งสองจึงบอกแก่พระโพธิสัตว์ว่า ข้าแต่เจ้า ที่อยู่นับ
 แคนมาก ท่านมานั่งบริโภคนอาหารในทันทีแล้วเวลาพักผ่อนกลางวันควร
 ไปนั่งที่มณฑลคีตาภายในสวนอุทยาน พระโพธิสัตว์ตอบว่า ตามใจท่าน
 ทั้งสองเถิด ตั้งแต่บัดนั้นมาพราณทั้งสองก็ให้พระโพธิสัตว์อาบน้ำแด่บริโภคน
 อาหารแต่เวลาเช้าทุก ๆ วัน แล้วจึงพระโพธิสัตว์เข้าไปสู่สวนอุทยานให้
 นั่งอยู่ที่มณฑลคีตา พอพระอาทิตย์อัสดงก็พากลับมาเรือน

คจุนุตเต ปน กาลนุตเร ก็แต่ในระหว่างเวลาที่ล่วงไปอยู่
 ณวันหนึ่งนางรัตนวตราชกัญญาประทับอยู่ในพระราชวังมิได้มีความรื่นเริง
 พระทัยสักเวลา นางปราถนาจะไปสู่สวนอุทยาน เพื่อจะบันเทิงความ
 กระสี้กระสាយรำคาญไต่บ้าง จึงเสด็จออกนอกพระนครด้วยบริวารเป็น
 อันมาก ฝ่ายพวกกรรมวงทั้งหลายก็วิ่งไปข้างโน้นข้างนี้ ห้ามกันพวก
 ผู้ชายมิให้มาปะปน

เวลานั้นพระโพธิสัตว์นั่งอยู่บนมณฑลคีตาได้ยินเสียงร้องห้ามกันคนเช่น
 นั้น จึงถามพราณราชดีห์แลดูฤษรทั้งสองคนว่าเสียงอะไร พราณทั้ง
 สองจึงบอกว่า ข้าแต่เจ้า นางรัตนวตราชกัญญาของข้าพเจ้าจะเสด็จ
 ประพาสสวน เสียงอีกที่กั้นคือเสียงตำรวจห้ามกันผู้ชาย พระโพธิสัตว์
 ตอบว่าข้าแต่ไม่เห็น พราณทั้งสองจึงกล่าวว่า ตัวท่านถึงเป็นชายก็จริง
 แต่ตาบอดจึงอยู่ที่นี้แหละ พระโพธิสัตว์จึงถามว่า ตุกรนาย ประเทศ
 นี้คือโธมานทวีปใช่หรือไม่ พราณทั้งสองก็บอกว่าใช่แล้วต่างก็หัดกไป

ฝ่ายนางรัตนวงศ์เสด็จเข้าไปในส่วนหลวงแล้ว เทียบประพาสชมสวน
อุทยานอันประดับด้วยไม้นอกมีประการต่าง ๆ ทอดพระเนตรสระโบก
ขรณอนาคาชาศด้วยปทุมห้าประการ มีน้ำใสสะอาดปราศจากมลทินเต็มอ
ด้วยสระในหิมวันตประเทศ ประดับด้วยเต่าปาลามีพรรณต่าง ๆ ทั้ง
ทรงสัตว์เลี้ยงสัตว์กษัตริย์อันรืองชานอย่างไพเราะ แต่ก็ไม่สามารถจะบันทึก
ซึ่งความโศกถึงพระโพธิสัตว์ได้

ฝ่ายนางบัณฑิตกาปราธนาจะให้พระราชธิดาเร่งรีบพระหฤทัย ก็เสด็จ
ไปทางโน้นทางนี้เที่ยวหาดอกไม้แถมผลไม้นานมีใครเคยเห็นมาถวาย ไป
แต่เห็นพระมหาสัตว์นั่งอยู่ที่แผ่นศิลาแต่ไกล จึงคิดว่า นั่นใครหนอ แล้ว
เดินเข้าไปถามว่า ท่านคือใคร พระโพธิสัตว์ตอบว่า ข้าพเจ้าเป็นคน
ต่ำเภาแตก นางบัณฑิตกาได้ฟังดังนั้นจึงกลับมาหานางรัตนวงศ์ทูลว่า ข้าแต่
พระแม่เจ้า บุรุษคนนั้นเป็นคนต่ำเภาแตก รูปร่างงดงามนักหนา แต่
นัยตาพิการนั่งอยู่ที่แผ่นศิลานั้น นางรัตนวงศ์จึงตรัสว่า พระลูกเจ้าถูก
ต่ำเภาแตกอย่างว่า เออกรูชนนเห็นจะมีอยู่เป็นเพื่อน มาเราจะพากัน
ไปดู ตรัสแล้วก็เสด็จไปยังสำนักพระมหาสัตว์ ทอดพระเนตรเห็นแล้วก็
ไม่รู้จัก ความที่โศกก็หายไป เกิดความปริดาด้วยสามารถบรรพดีเนหะ
แล้วประทับอยู่ตรงพักตราพระมหาสัตว์ นางบัณฑิตกาพูดว่า ข้าแต่เจ้า
พระราชธิดารัตนวงศ์ของฉันท่านเสด็จมาขอถามข้อความกะท่าน พระ
มหาสัตว์ตรัสว่าขอบใจจะถามอะไรจงถามไปเถิด รัตนวงศ์ราชธิดาตรัส
ถามว่า ใครทำทุกข์ให้แก่ท่านจนเสียดา พระมหาสัตว์ตรัสว่า ฉันทำ

ตามวชิของนัอง รัตนวดีตรัสถามว่า อะไรรู้กว่าวิชิ พระมหาสัตว์
 ตรัสว่า กรรมเกาอย่างใดมี กรรมเกาอย่างนั้นและเรียกว่าวิชิ ตรัส
 นัองแล้ว เมื่อนจะแ่ดตงกรรมเทศนาตรัสคาถาว่า

อตตนา ยิ กติ กมมิ	วิปากิ อญญาตัสสุ
อนุกุติ อิติ ตสส	ผลิ กมมิ อิติ กติ
ยิ หิ กโรติ ปุริโส	กาเยน วาจา มนสา
ติ หิ ตสส สกิ โหติ	ตลจ อาทาย กจุนหิ

ความว่า บุคคลทำกรรมใดไว้ด้วยตน วิปากผลนั้นตามสนองไป
 ในชาติอื่น ผลกรรมนั้นหม่อมฉันได้ทำแล้ว แท้จริงบุรุษทำกรรมใดไว้
 ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยน้ำใจ กรรมนั้นเทยว้อมเปนของบุรุษผู้นั้น ๆ
 จะตองพากรรมนั้นไปตวย

รัตนวดีตรัสถามว่า ความพลตพรากนัใครทำให้แก่ท่านเถา พระ
 มหาสัตว์เจ้าตรัสว่า ความพลตพรากจากเฝ้าพนัชื่อนเปนที่รัก หม่อมฉัน
 ได้ทำแก่ผูอื่นไว้ ในกาลก่อน หม่อมฉันนั้นจึงไดคความวิโยค พืชที่บุคคล
 หว่านไว้เอย่างใด ย้อมจะให้ผลเอย่างนั้น รัตนวดีได้สตับกรรมเทศเฝ้า
 นั ก็มบัตได้มนัสแล้วตรัสว่า ถอยคำที่ท่านกล่าวนี้ไฟเวาระจับใจ แล้ว
 ตรัสไชนางบัตวีกาว่า เจ้าจงไปหยับทองพนัหนึ่งมาเร็ว ๆ นางบัตวีกา
 รีบไปหยับสุวรรณพนัหนึ่งมาถววยรัตนวดี ๆ จึงประทานให้แก่พระมหาสัตว์
 แล้วตรัสว่า ข้าแต่เจ้า สุวรรณพนัหนึ่งนั นับุชาสุภาษิตของท่าน ท่าน
 จงรับเอาไว้เถด พระมหาสัตว์ดำริหว่า เรายูแต่จะให้ท่าน รัตนวดีกลับ

จะมาให้ท่านเรา เราจกรับไว้อย่างไรได้ ดำริห์แล้วจึงห้ามเสียว่า ข้า
 แต่แม่เจ้า พระองค์ออกพระราชตามบัญญัติการมาก เปนแต่ประทาน
 พระวาจาเท่านั้นพอแล้ว สุวรรณนั้นอย่าประทานเลย รัตนวดอสนวน
 ว่าข้าแต่เจ้า สุวรรณนั้นสมควรแก่ท่าน ท่านจงรับไว้ด้วยความอนุเคราะห์
 เกิด พระมหาสัตว์ดำริห์ว่า บิยส์หายผู้มอปกการคุณแก่เรามออยู่ เรา
 จกรับสุวรรณพินหนึ่งนี้ไว้ดีนของคุณบิยส์หายเกิด ดำริห์แล้วก็แบฝ่าพระ
 หัตถซึ่งไม่เคยแบ เพื่อจะรับสุวรรณนั้นไว้

นางบัตวีกาแบฝ่าพระหัตถแล้วทูลแก่รัตนวดว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า
 ฝ่ามือของเจ้าเปนตายตั้งช้ ที่จะเปนพระสังขัตตุดูกเจ้ากรรมัง รัตนวด
 จึงทอตพระเนตรแล้วดำริห์ว่า ใครจะรู้จักว่าเป็นใครแน่ แลวิกัประทาน
 สุวรรณพินหนึ่งแก่พระมหาสัตว์ ๆ ทรงรับแล้วก็วางไว้ใกล้พระองค์
 รัตนวดประทานทองแล้วก็ถอยออกมาห่างหน่อยหนึ่ง จึงปรึกษากับนาง
 บัตวีกาว่า ดูกับัตวีกา ทำไฉนเราจกรูจักว่าผู้นี้ เปนพระสังขัตตแน่
 นางบัตวีกาพูดว่า ข้าแต่แม่เจ้า ควรจะเอารูปแผ่นทองมาเทียบเคียงดู
 ปรึกษาคกลงแล้ว นางบัตวีกาก็ไปหยิบรูปแผ่นทองมาถวายรัตนวด ๆ
 ทอตพระเนตร เปรียบเทียบดูแล้วก็ยงตั้งดีเพราะ รูปจริงวิกต พระเนตรไป
 ภายหลังจึงรับสั่งให้หาตวอทวามุขพราหมณมาเฝ้า แล้วชบอกว่าผู้ ทนง
 อยู่บนมงคตส์ดาท่านรู้จักหรือไม่

ทวามุขพราหมณ เห็นพระกุมารแต่ไกลก็จำได้ วิ่งแต่้นเข้าไปใกล้
 ครวญคร่ำรำไรร้องบอกว่า จงมาเถิดนี้และพระสังขัตตบิยส์หายของเรา

คราวนั้น สนมกำนัลนางในแด่พระรัตนวัตเป็นประธาน ก็ปริเทวนาการ
 ว่าจะ ฝ้ายวทวามุขพราหมณ์ แลดูพระพักตร์พระมหาสัตว์แล้วทูลถามว่า
 ใครทำทุกข์ ให้พระองค์เสียพระเนตร พระมหาสัตว์ตรัสว่า ดุกรพราหมณ์
 ท่านจงนั่งเสียเถิด ท่านยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ หารัฐเรื่องนี้ไม่
 เมื่อพระองค์จะทรงแสดงปฐมทุกข์ จึงตรัสคาถาว่า

ภเว	วิจรมานานัน	สตุตานัน	กมฺมปจฺจยา
นิสฺสารณฺจ	กตํ ปุพฺเพ	จกฺกเนมิว	อนฺเวติ
กมฺเมน	อนฺุภวติ	กมฺเมน	หนวธพนฺธิ
กมฺเมน	นานาภรณัน	ตสฺมา	วโร น อตฺถิ

ความว่า สัตว์ยังเที่ยวอยู่ในภพ ก็เพราะกรรมเป็นปัจจัย กรรม
 ที่ไม่เป็นสาระที่สัตว์ทำได้ ในก่อน ย่อมติดตามสัตว์ผู้ทำนั้นไป อุปมัย
 เหมือนกำกวงเกี่ยวพันตามรอยโคณั้น สัตว์ย่อมเสวยทุกข์ก็เพราะกรรม
 การถูกตักถูกฆ่าถูกมตก็เพราะกรรม ที่ต้องกรรมภรณ์ต่าง ๆ ก็เพราะกรรม
 เพราะเหตุนี้ ไม่ควรตักฆ่ากันเลย เพราะว่ากรรมมีอยู่

คราวนั้น พระรัตนวัตตรัสว่า ดุกรบัณฑิตสาวไซ้ เจ้าจงรีบไป
 กราบทูลเรื่องนแก่พระราชบิดา นางบัณฑิตก็ไปยังราชสำนัก กราบทูล
 เรื่องราวพระมหาสัตว์แก่พระเจ้าองคุรราช ๆ กับอนึ่งเสนาเทวีทรงพระ
 ปรีดา จึงเสด็จไปยังสำนักพระมหาสัตว์ วทวามุขพราหมณ์เห็นสอง
 กษัตริย์เสด็จ จึงทูลพระมหาสัตว์ว่า พระมาตุจฉา กับพระดีศรีของ

พระราชาแล้ว ทรงคั่งเกล้าจุมพิตเคี้ยวเกล้าพระเจ้าลกทรงพระโศกา
 แล้วตรัสเล่าพระสุบินนิมิตรให้พระมหาสัตว์ฟัง ดุจน้อยทกถ่าวแล้วในหน
 หลง จึงรบสั่งว่าตงแต่นั้นแล้วมา มารดากรองให้ถึงพ่อทุกเวลา อดคำให้
 รักษาอุโบสถศีล ด้วยกระยาแต่เวลาเดียว ประนินบคอย่างนี้ ด้วยตั้ง
 ใจจะใคร่พบพ่อ บัดนมารดามาพบพ่อสมประสงค์แล้ว แต้นไปเบื้อง
 หน้าอชรามโร พ่อจงอย่ารู้แก่เจ็บตายเลย จงเจริญสุขสวัสดิ์เถิด
 คราวนั้น ราชบริษททั้งหลาย ได้ฟังดังนั้นจึงปริเทวนาของพระราช
 มารดา ต่างก็พากันร้องให้ พระราชเทวเมื่อดายความ โสกได้แล้ว
 ทอดพระเนตรดูพักตราพระมหาสัตว์แล้วตรัสถามว่า ใครทำทุกขให้แก่พ่อ
 พระมหาสัตว์ทูลว่า พราหมณ์คนหนึ่งทำทุกขให้หม่อมฉัน แล้วเล่าความ
 หนหลังให้พระมารดาฟัง พระราชมารดาด้บแล้วทรงพิดาบว่าไร ตรัส
 นัยคาถาว่า

อกตญญู พิโซ ลุทุโท ปุตุโตปิ สพพทายโก

เอวี กลุยาณิ กริสฺส โลโก ทุพฺภิมการยิ

ความว่า พราหมณ์ นชง โสภเหตือประมาณ ลูกของเราให้ทรัพย์
 จนหมดสิ้น ทำคุณความดีถึงเพียงนี้ ยังไม่รู้จกคุณกดับประทุษฐุร้าย
 ลูกของเราได้

ณขณะนั้น พระเจ้าองกรราชทรงดำริหว่า ราชกุมารนมาเพื่อตอง
 การชิตาของเรา ได้มาถึงทุกขภัยอนตรายอย่างนี้ เดิมเรากได้บัญญัติ
 ว่า จะให้ราชชิตาแก่นคตา แต่บัดตามาเสียจกษุไปกชงเถอะ เราควร

จะให้ธิดาของเราแก่เขา ดำริห์แล้วก็ประทานรัตนวดีราชธิดาแก่พระมหา
 ลักขณโดยโองการครั้นว่า ดูกรสังฆมณฑล รัตนวดีนั้นดุษฎียกให้เป็นบาทบริจา
 ริกาของพ่อ ตั้งแต่นั้นไป พระมหาลัคนวดีถวายบังคมรับราชดำรัสทรง
 อนุโมทนา พระราชาจึงให้เชิญพระมหาลัคนวดีเข้าสู่อดังกนครกับราชธิดา
 ให้ประทับอยู่ในอดังกตปราสาทเต็มอดังวอเทววิมาน กับพระรัตนวดี ๆ มี
 อดังกรยาอันดี นับถือพระมหาลัคนวดีดุจเทวดา ประนนิบัติโดยเมตตา
 กายกรรมเป็นอาทิ

คเต กาลนตเร ครั้นเมื่อกาลล่วงไปภายหน้า พระเจ้าโศภิต
 ทุฐฐราช จึงบังคมราชบุรุษว่า ท่านทั้งหลายจงนำขำมรงค์คังของวงษ์กับ
 คังอันชพราหมณ์ ไปถวายเป็นเครื่องบรรณาการ แต่พระเจ้าองกุรราช
 ราชบุรุษทั้งหลาย ก็ถือเอาขำมรงค์คังของวงษ์พราหมณ์มคังจ้มา นำเข้า
 ไปยังพระนคร พระชาราษฎร์เห็นเขาจ้งอันชพราหมณ์มคังจ้มา ก็พา
 กันใจทยัเลี้ยงเซ่งแซไป ฝ่ายว่าหญิงคังมคังวไซของพระรัตนวดีนั้น ครั้น
 ได้เห็นเขาจ้งอันชพราหมณ์เดรมา จึงนำความไปทูลแก่พระรัตนวดี ๆ
 เล็ดจ้อออกจากห้องใน เบ็ดคังบัญญัติชรมหาดลปราสาท ยืนประทับจะคอย
 งามเรื่องนั้น

ฝ่ายพระมหาลัคนวดีเจ้า ทรงพระดำริห์ว่า เราจกคณหน้าตาถกรวด
 แลจรับคังเรียกพระรัตนวดีราชเทวี ๆ มีทนต์ยนิ คังรับคังเรียกคัง ๒-๓
 ครัง พระรัตนวดีจ้งโดยนรับคัง แลจกคณเขามาจกหน้าตาถกรวดทโธชาเรศ
 ไล้ลงในขันทองคัง น้อมนำเข้าไปถวายพระมหาลัคนวดีเจ้า ๆ มีชคคัยมานะ

ให้เชิญพระมหาสัตว์มาด้วยสัฎฐิกา ให้ประทับณอาคันนะสมควร ครั้นเมื่อ
 หม่อมหาชนประชุมแล้ว พระรัตนวงศ์ทรงนำข้าราชการทรงเครื่องสรรพ
 ภาณแล้ว ก็ทำสักการบูชารัตนตรัยด้วยประทักษิณเป็นต้น แล้ว
 ฝนพระพักตร์ต่อปริมณฑล ทำชฎีกรเหนือเศียรเกล้าอริษฐานว่า ความ
 นอบน้อมของข้าพเจ้า จงมีแต่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย อหิ สามิเกน
 ปกุกโกสิตา ข้าพเจ้านเมื่อขณะพระราชดำริบดงหา ได้ยินอยู่จะได้
 แกตงหงหามมีไต ข้าพเจ้าตั้งใจปรนนิบัติพระราชดำริมีไตบรมมาท อัน
 นี้เป็นความจริง ด้วยอำนาจความสัตย์จริงนี้ ขอให้พระเนตรเบื้องซ้าย
 ของพระราชดำริ จงปรากฏขึ้นเป็นปรกตดังเก่า

ในระหว่างแห่งคำอริษฐานของรัตนวงศ์เทวี พระเนตรเบื้องซ้าย
 ของพระมหาสัตว์ ก็เกิดปรากฏขึ้นมาดังเก่า ณขณะนั้น มหัทศจรยก็
 เกิดมีปฐพีไหวเป็นต้น ทั้งเทพยดาก็ให้สาธุการ เพราะเหตุนี้ พระ
 อรรณกถาจารย์เมื่อจะแสดงความเป็นปรกฏ จึงกล่าวบทคาถาว่า

จลตี รวตี ปจวี อุจฺจนฺตํ ปิลิตํ
 เกลยนฺตํ ยถา จกุกิ เอวิ กมฺปิตุถ เมทนิ
 สํขุภิ สมฺมุททา จ คิรินุโท ตตฺถ โอนมิ
 โอนมิตา สีเนรูปิ หี หี สทฺโท ปวตฺตยิ

ความว่า ปฐพีร้องครางสะเทือนไหว อุปมัยดังจักรยนต์หีบอ้อย
 แต้น้ำมันนั้น สุ่มثرดำครกปั่นเป็นระลอก สีเนรุคิรินทร์ก็โอน
 อ่อนกดับกดอกไปมาในอากาศเวหาเสียงสนั่นสนั่นอยู่หึหึ

ณขณะนั้น พระมหาสัตว์เจ้า ลูกชนบั้งคมพระราชมารดาบิดา
 กราบทูลว่าจักขอทำอริษฐานบ้าง พระราชมารดาบิดาก็ตรงอนุญาตว่า
 ถ้าอริษฐาน พระมหาสัตว์ทรงบ้วนพระโอษฐ์แล้ว ฝนพระพักตร์ต่อปริมทิศ
 คุกพระชานูเบองชวาจตปฐพี ทำอริษฐานเห็นอเคียรเกล้าอริษฐานว่า
 นมตฤ พุทธานิ ความนอบน้อมของข้าพเจ้า จงมแก่พระพุทธเจ้า
 แดพระบจเจกพุทธเจ้า แดพระอรหันตทั้งหลาย ที่ล่วงไปแล้วแต่ยังจะ
 มาข้างหน้า พระอริยเจ้าทั้งปวงมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น จงดับพวงคำของ
 ข้าพเจ้าซึ่งกล่าววบคน คือเมื่อขณะพราหมณควกเนตรทงคูกของข้าพเจ้า ๆ
 หาขง โกรธพราหมณนั้นไม่ อนันเป็นความลัจจริงด้วยอำนาจลัจฉิน ขอ
 ให้เนตรเบองชวาปรากฏมขน ในระหว่างลัจฉวาจาของพระมหาสัตว์
 ทกชณเนตรงามเด่มอดด้วยแกวอินทนิล ก็เกิดปรากฏมีมา ขณะนั้น
 มหัจจรรยกับนทานเกิดมีเหมือนนัยหนหลัง

ฝ่ายพระเจ้ายศราชกับบุโรहित เทพยดาเขานำไปยังโดมานทวิปด้วย
 บุษบวิมาน ให้ประทับอยู่ณอากาศ คราวนั้น ฤททามุขพราหมณแห่ง
 ดุเบองบน เห็นพระราชลัดเจมาจิงชใหม่หาชนดูว่า ใครนั้นมาแล้ว
 ด้วยบุษบวิมาน ทนโดนัน บุษบวิมานก็ไปประดิษฐานอยู่ณธรณดีหับญ
 ชร พระเจ้าองกรมหาราชลัดเจออกคอรบ ถวายค่านับพระเจ้ายศราช ๆ
 ทอดพระเนตรพระราชโอรสแดพระลุดินดาแล้ว ทรงปล้มพระหฤทัยตรัส
 ว่า ดูกรบิษบุตร ขอให้พ่อดำรงชพยหนานถึงพันปี

คราวนั้น อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลพระเจ้าองกรราชาว่า ข้าแต่
 พระมหाराช บดินราชบุตรของพระเจ้าทัญจุมานราช มาเพื่อจะเฝ้า
 พักอยู่ณพระทวารวัง พระเจ้าองกรมหาราชรับสั่งว่า ให้พาเขาเข้ามา
 เฝ้าเถิด อำมาตย์เหล่านั้นจึงพาราชบุตรนำราชบรรณาการเข้าไปถวาย
 พระราชา ราชบุตรนั้นถวายบังคมแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหाराช
 พระ ชำมรงค์คุณ พระเจ้าโศมาณ ทัญจุมาน ถวายมา เปนราช บรรณาการ
 พระเจ้าองกรมหาราชทรงรับมาทอดพระเนตรแล้วจำได้ จึงถวายให้พระ
 เจ้ายศราชทอดพระเนตรทูลว่า ชำมรงค์คุณเมื่อครั้งแรกหม่อมฉันส่งไปให้
 พระสังขัตต พระองค์ยังทรงจำได้มิใช่หรือ แล้วท้าวเธอก็ประทานแก่
 พระมหาสัตว์ จึงซักถามราชบุตรว่า ชำมรงค์คุณได้มาแต่ไหน ฯ ขอพระราช
 ทาน ได้มาแต่พราหมณ์คนหนึ่ง พราหมณ์คนนั้น บดินพักอยู่ที่ราชทวาร
 แต่เป็นคนพิการจักษุ ทั้งต้องจำจองอยู่ด้วย ข้าพระองค์ไม่อาจจะให้
 เข้ามาได้ พระมหาสัตว์ได้ฟังดังนั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหाराช
 พระองค์จงให้เขาแก่พราหมณ์จากเครื่องจำเถิด พระเจ้าองกรราชดำรัส
 สั่งให้ราชบุตรแก่พราหมณ์จากเครื่องจำ แลให้นำตัวเขามาเฝ้าแล้วตรัส
 ถามพระมหาสัตว์ว่า พราหมณ์นั้นหรือที่ทำร้ายพ่อ พระมหาสัตว์กราบ
 ทูลว่า พราหมณ์คนนั้นและที่ทำร้ายข้าพระองค์ พราหมณ์ได้ ยินดียิ่ง
 พระมหาสัตว์จำได้ ตกใจกลัวตมดงกับพิน
 พระมหาสัตว์ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็มีความกรุณาอุกขันธ์ไปทอด
 พราหมณ์แล้วปลอบว่า ท่านอย่ากลัวเลย แล้วพยุงพราหมณ์ให้ดู

ชนหนึ่ง เมื่อพระองค์จะทรงทำสังจักษิยา ตรัสคาถาว่า

น จ เม หทย โภโธ นยนุปลปฏเนน จ

มม สจฺเจน เม อตฺถิ ตฺยหิ อกฺขิตฺวํ อิท

ความว่า ด้วยเหตุที่ท่านคจกตกตาเรา ใจเราไม่มีความโกรธเคือง
ท่านเลย ด้วยความดีจริงของเราที่อยู่ ขอให้หยันตาทั้งสองของท่าน
บังเกิดชนในทันที

ในระหว่างแห่งคำอธิบายฐานของพระมหาสัตว์ หยันตาทั้งสองของ
พราหมณ์ปรากฏมชนพรอมกัน พราหมณ์นั้นเห็นพระมหาสัตว์แล้วก็ปรดา
จึงเปล่งอุทานวาจาว่า ความดีมาคมาด้วยกตยาณมิตรนำอสังจักษิยา
ชื่อว่าเวรภัยห้ามไม่ พระมหาสัตว์ตรัสสอนว่า ดูกรพราหมณ์ ท่าน
อย่าได้ทำประทุษฐุร้ายมิตรอย่างนอก พราหมณ์รับโอวาทพระมหาสัตว์
ว่า ข้าแต่มหาบุรุษ ผลแห่งมิตตทุพภิกกรรม ข้าพระองค์ ได้เห็นแจ้ง
ประจักษ์แล้ว ต่อนี้ไป ข้าพระองค์จักไม่ทำกรรมประทุษฐุร้ายมิตร
อีกหะ พระมหาสัตว์จึงประทานอุวรรณพินหนึ่งแก่พราหมณ์ ๆ ก็มีความ
ปลื้มใจว่า เราจะได้เลี้ยงชีพโดยความดีแล้วกลับไป

พระมหาสัตว์กราบทูลพระเจ้าองกรราชว่า ข้าแต่พระมหाराช
หม่อมฉันอยากจะพบนายพรานราชดีห์แด่นายพรานกฤษร พระเจ้าองกร
ราชรับสั่งให้ราชบุรุษไปตามควนายพรานสองคนนั้นมาแล้ว ให้หยุดพัก

อยู่ณราชทวาร จึงรีบสั่งแกดั่งชบตตกุมารว่า บดินนายพรานราชดีให้
 นายพรานกฤษมาพักอยู่ที่ราชทวารแล้ว พระมหาสัตว์ได้จ้อออกจากราช
 ถาน ครั้นถึงจึงสวมกอดคอสองพรานไพร จับมือจงเข้าไปยังราชนิเวศน์
 ให้หมอบเฝ้าพระราชธาแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหाराช หม่อมฉันจัก
 ให้เสวตฉัตร (ที่เสรัชฐี) กับบ้านสร้อยพินบ้าน แก่นายพรานสองคน
 พระเจ้าองกรราชตรัสว่า ดูกรพ่อ พ่อจงให้ตามประสงค์เถิด พระมหา
 สัตว์ ประทานเสวตฉัตร แด่บ้านสร้อยพินบ้าน แก่นายพราน สองคน นั้น แล้ว
 สั่งสอนให้ตั้งอยู่ในศีลห้าแล้วส่งให้กลับไป

พระเจ้าองกรราช ทรงทำมงคลวิธทั้งปวงมีประการมากอย่าง แล้ว
 เชิญพระมหาสัตว์ให้ประทับเหนือกองแก้ว แล้วอภิเศกให้ครองราชสมบัติ
 ในโตนานทวิปากกับพระรัตนวดี เมื่อเสร็จการราชาภิเศกแล้ว เทพยดาจึง
 นำพระเจ้ายศราชไปส่งยังไปศปุรนคร ด้วยบุบผวิมานอีก พระมหาสัตว์
 คดองราชสมบัติ โดยธรรมสม่ำเสมอ ทรงบำเพ็ญบุญมีทานเป็นต้น
 ครั้นสิ้นพระชนแล้ว มีสวรรค์เป็นไปเบื้องหน้า

สตถา อิมิ ชมมเทสนิ อahrtiva ส่มเด็จพระบรมศาสดา
 ทรงนำธรรมเทศน์มาแล้ว จึงประกาศสั่งจักธาแล้วตรัสประชุมชาดกว่า
 พระราชมารดาบิดาพระมหาสัตว์ในครั้งนั้น ดับประวัติชนชมากคือมหา
 ตระกูล นายพรานชื่อดีหะในครั้งนั้น ดับชนชปวัตมากคือสาริบุตร นายพราน

ชอกุญชรในครั่งนน ^{๕๕} ดับขันธประวัติมาคือ ^{๕๖} โมคคัลลาน ^{๕๗} พราหมณ์ใน
 ครั่งนน ^{๕๘} ดับขันธประวัติมาคือ ^{๕๙} เทวทศภิกษุ ^{๖๐} พระรัตนวัตเทวในครั่งนน ^{๖๑} ดับ
 ขันธประวัติมาคือ ^{๖๒} มารดาพระราหุ ^{๖๓} พระดั่งขบัตตราชาในกาลครั่งนน ^{๖๔} ดับ
 ขันธประวัติมาคือ ^{๖๕} เราตถาคคตมพุทธพจน์ ^{๖๖} ให้จบลง

จบดั่งขบัตตชาดก

เรื่องที่ ๔๒ ถึงที่ ๔๔

พระราชกรณียกิจ (แจ่ม บุนนาค) เปรียญ ๖ ประโยค วัตรราชบุรณ เรียง

จันทเสนาชาตกที่ ๔๒

ปลุกกามคุณิ ภูหนตตี อิทิ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
นิกขมานิสสิ อารพุก กเถสิ

สตุถา อันว่าพระบรมศาสดาจารย์ เมื่อได้เจ้ารามัญพระอิริยาบถ
อยู่ในพระเชตวัน ทรงพระปรารภเนกขมานิสังส์ให้เปเนเหตุ จึงตรัส
เทศนาชาตกนให้เปเนผล อันพระสังคตกาจารย์กำหนดด้วยบาทคั้นพระ
คาถาว่า ปลุกกามคุณิ ภูหนตตี ดงนเปเนอาทิ

เอกทิวสมุหิ แท้จริง วันหนึ่งสมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแกภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของสัตว์ทั้งหลายน เปเน
ของไม้มีแก่นสาร เปรียบปานประหนึ่งว่าต้นไม้ตะหุง แดเปรียบดุจดัง
ว่าต้นไม้ที่ทชดอหมได้มีแก่นแน่นหนา แดอุปมาดุจกาดแห่งฟองน้ำอันตั้ง
ชน แดอุปมาเช่นกับสายฟ้าอันแลบในอากาศ ดูภิกษุทั้งหลาย สรรพ
สัตว์ที่ตกอยู่ในวิสัยแห่งมัจจุราช เมื่อจะตายย่อมไม่รู้สักคน ว่าอันน
หรือพรงนหรือประรนนเราจักตาย แท้จริงสัตว์ทั้งหลายที่กระทำ
บาปอชานช้ำตามก ครันตายจากโลกนแล้ว ก็ยอมไปตกในอบายม้นรก
เปเนคั้น อนึ่ง ชนทั้งหลายเหล่าใด ปราศจากศรัทธามิได้พิจารณาเห็น
อานิสงส์ผลแห่งการบุญ ก็ยอมไม่สร้างพระพุทชปฏิมากร แดไม่ปลุก

โพธิ์พฤกษ์อันเป็นมหาโพธิ์ แดมิได้ก่อพระสถูปอันเป็นเจดีย์สถาน แด
มิได้ปลูกสร้างเสนาสนะมวิหารเป็นต้น มีจิตต ยินดีแต่ในฝ่ายบาปฝ่าย
อกุศลมีประการต่าง ๆ แด้วกระทำทั้โถมตบของตบโดยลำดับกาล
นรชนทั้งหลายจำพวกนั้น ครั้นกายแตกทำตายจุติจากโลกนี้ ย่อมไป
เกิดในอบายทั้งสี่มีนรกเป็นต้น อนึ่ง นรชนทั้งหลายจำพวกใดประกอบ
ด้วยศรัทธา พิจารณาเห็นอนิสังสผลแห่งบุญ ย่อมสร้างพระพุทธรูป
มากกร หรือปลูกต้นไม้มหาโพธิ์ หรือก่อพระสถูปกระทำให้เป็นเจดีย์
สถาน หรือปลูกสร้างวิหารสถานก็ดี นรชนทั้งหลายจำพวกนั้น ครั้น
ทำตายจันธุ์จากโลกนี้ ย่อมขึ้นไปยังเกิดในเทวโลกทิพยสถาน ด้วย
ทิพยสมบัติรัตนพิมานต์พร้งพร้อมด้วยนางอัปสรเทพกัญญา

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาตรัสเทศน์นาดังนี้แล้ว ก็ทรงดูक्षणภาพ
นึ่งอยู่ พระภิกษุทั้งหลายจึงอาราธนาพระพุทธรูปัพัญญู เพื่อจะสดับ
อดีตนิทาน พระพุทธองค์จึงทรงนำเรื่องในอดีตกาล มาตรัสเทศน์นาดัง
ต่อไปนี้ว่า

อดีตเต ฤกษ์เว พาราณสียี่ ราชารชชี่ กาทเรสี ๆ ล ๆ ดู
กรภิกษุทั้งหลาย ในกาลเป็นอดีตล่วงแล้ว มีพระราชาองค์หนึ่งทรง
พระนามชื่อว่า พรหมทัต ด้วยดีวิราชสมบัติอยู่ในเมืองพาราณสี พระ
ราชานันประกอบด้วยศรัทธา ทรงยินดีในทานศีลภาวนาอบ้จายนะ
ธรรม แดทรงประกาศแนะนำมหาชนชาวพระนครให้บริจาทาน แด

ให้กระทำการปฏิสังขรณ์พระอารามอันชำรุดคร่ำคร่าเปเนต้น ในกาลนั้น
พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลคนเขมรใจอนาถา ทั้งเป็นทศกตบุรุษกำพร้า
หาที่พึ่งมิได้ เทียวเก็บพินแถมกในป่ามาขายเลี้ยงชีวิตกับด้วยภรรยา

อยู่มาวันหนึ่ง ทศกตบุรุษโพธิสัตว์นั้นเข้าไปสู่ป่ากับภรรยา เพื่อ
จะเก็บพินแถมกมาขาย ได้เห็นพระพุทธรูปในวิหารอันคร่ำคร่าหลังหนึ่ง
ซึ่งมีพระเศียรแลพระกรรณพระบาทอันหักทำตาย เพราะฝนตกเซาะ

กระทำให้สลายแตกหัก จึงดำริหว่า ดั่งเราสมชาย พระพุทธรูปปฏิมากร
องค์ นมรูปแลทรวดทรงอันงามยิ่งนัก เรายังมิได้เคยเห็นเคย เมื่อเรา
มาเห็นพระพุทธรูปอันชำรุดสลายเห็นปานดังนี้ เราจักกระทำอย่างไรดี

หนอ ครั้นพระโพธิสัตว์ดำริหนั้นแล้ว ก็มีจิตต์ โสมนัสประกอบด้วย

ศรัทธา จึงพูดกับภรรยาว่า ดูกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ ฝ่ายอนท่อน
สระไบแลเงินทองตั้งใดในเรือนเราก็มิได้มี แลจะกระทำอย่างไร จึงจัก
ได้ปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปองค์นี้ อย่างกระนั้นเคย เราทั้งสองช่วยกัน

เอาดินเหนียวมาขยำเข้าให้ดี แล้วกระทำปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปปฏิมากร
องค์นี้เถิด เมื่อสามีภรรยาทั้งสองปรึกษากันตกลงแล้ว จึงเอาดิน

เหนียวมาขยำทำการปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปนั้น ให้ที่ชำรุดหักพังทั้งปวง
เต็มบริบูรณ์เป็นปรกคตแล้ว ครั้นเวลาย่ำนักพากันกลับมาเคหสถาน

ฝ่ายพระโพธิสัตว์นั้นครั้นมาถึงเรือน ก็มีจิตต์บิกบานเต็มใจยิ่ง

นัก จึงพูดแก่ภรรยาว่า ดูกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ ทรพย์อันใดอัน
หนึ่งเปเนต้นว่า เงินแลทองกต ในเรือนของเราทั้งสองนี้มีได้มีเคย

เราปราถนาจะเปิดทองพระพุทธรูปที่เราปฏิสังขรณ์ ทำในนิจจึงจะได้เปิด
ทองสัมฤทธิ์เราปราถนา

ภริยาจึงพูดว่า ข้าแต่ท่านผู้เป็นสามี ถ้าท่านจะปราถนาเปิดทอง
พระพุทธรูปให้ ได้ ท่านจงพาตัวข้าพเจ้าไปขายในเรือนผู้ทมึงคัง แล้ว
ถือเอาเงินหรือทองจากเรือนนั้น มาเปิดพระพุทธรูปตามความปราถนา
ของท่านเถิด

พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้น ก็เกิดปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง จึงพา
ภรรยาไปขายไว้ในเรือนของผู้มึงคัง แล้วรับเอาเงินมาซื้อทองคำเปิดทอง
พระพุทธรูปปฏิมากร ครั้นเปิดสำเร็จแล้วก็มีจิตต์ประกอบไปด้วยความยินดี
ปรีดา จึงไปบอกภรรยาว่า ดูกรเจ้าผู้มพิศตรอนเจริญ พระพุทธรูปที่
เราช่วยกันปฏิสังขรณ์นั้น เราได้เปิดทองสัมฤทธิ์ปราถนาแล้ว เจ้าจงตั้ง
ใจอนุโมทนาส่วนกุศลเถิด เจ้าจะปราถนาสิ่งใด ๆ ก็จงตั้งปณิธาน
ปราถนาสิ่งนั้นเถิด แต่ตัวของเรานี้ ปราถนาจักได้ตรัสเป็นพระพุทธร
ูปพิพัญญูในอนาคตกาลภายหน้า

ภรรยาได้ฟังดังนั้นก็มีจิตต์ โสมนัสปรีดา จึงตั้งปณิธานปราถนาว่า
ด้วยเดชะกุศลที่ข้าพเจ้าสละกาย ให้สามีนำมาขายแล้วแต่ได้เปิดทองพระ
พุทธรูปในกาลนี้ ไปในภพภายหน้าขอให้ข้าพเจ้ามีดีกายอันงามดุจดีทอง
คำธรรมชาติ และมีรัศมีกายอันโอภาสสว่างไปในทิศทั้งปวง ให้สัมฤทธิ์
ปณิธานปราถนาของข้าพเจ้าในกาลนี้

ครั้นกาลต่อมา ภรรยาของพระโพธิสัตว์ก็พ้นจากความเปิ่นทาด
 ผนวชถึงสองภุมมจตยนิคในกาลกุศล ระลึกถึงบุญที่ตนได้กระทำกุศล
 วัตรคราวเก่าอายุกาล เมื่อพระโพธิสัตว์มีอายุถึงปรินิพพานที่สุด ก็มี
 เทพบุตรนำเอาธมาจากเทวโลกลอยอยู่ในอากาศ แล้วร้องเชิญว่า
 ข้าแต่มหาบุรุษ ท่านจงมาเถิด มาชนรณไปสู่เทวโลกของเราทั้งหลาย
 พระโพธิสัตว์จึงถามเทพบุตรทั้งนั้นว่า ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ
 พระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่มีโพธิสัมภารอันก่อสร้างแล้ว ได้ไปบังเกิด
 ในเทวโลกชั้นไหน ครั้นเทพบุตรเหล่านั้นบอกว่า เคยไปเกิดในดุสิต
 เทวพิภพ จึงกล่าวว่ ถ้ากระนั้น ท่านทั้งหลายจงนำเราไปในพิภพดุสิต
 นั้น พระโพธิสัตว์กล่าวว่ ดั่งนี้แล้ว ก็ประหนึ่งว่าชนรณดับแล้วแต่ตนชน
 ก็ไปบังเกิดในวิมานทองอันสูงได้ ๑๒ โยชน์ เกิดอนงค์ไปด้วยนางเทพ
 อัมพรเปนยศบริวาร อันมีในดุสิตเทวสถานนั้น เมื่อเทพบุตรโพธิสัตว์
 ปราถนาโภคสมบัติใด ๆ ก็ได้ โภคสมบัตินั้น ๆ สมดังความปราถนา
 แลทรงครอบงำหมู่เทพยดาอื่น ๆ ด้วยวรรณดีกาย แลยศแลความเปิ่น
 ใหญ่โดยอิศรภาพ พระโพธิสัตว์ด้วยทิพยสมบัติอยู่ในดุสิตเทวพิภพ
 นั้นถึงกาลนาน เมื่อปราถนาจะบำเพ็ญโพธิสัมภารในมนุษย์โลกให้
 ไพบูลย์ ก็จุติจากดุสิตเทวพิภพ ถือเอาปฏิสนธิในครรภ์อัครมเหสีแห่ง
 พระเจ้าพรหมทัต ครั้นถึงวทศมาศก็ประสูติจากพระครรภ์ ในวันพระ
 โพธิสัตว์ประสูตินั้น ห่าฝนแก้ว ๗ ประการก็ตกลงมาจากอากาศ ไซ้
 แต่เท่านั้น สุกนิมิตรบังเกิดให้เห็นปรากฏ ประดุจดวงภาณุมาศทั้งสอง

คือพระจันทร์แด่พระอาทิตย์ ดอยมาตกลงในหน้าพระดาน พระประยูรญาติ
 ทั้งหลายมีพระเจ้าพาราณดีเป็นประธาน ถือเอาฤกษ์นิมิตนั้นเป็นเหตุ
 พร้อมกันถวายนามโพธิสัตว์ว่า จันทเด่นกุมาร

ครั้นพระโพธิสัตว์เจริญวัยวฒนาการมีพระชนม์ได้ ๑๒ ปี ทรงพระ
 ดกษณราชย์พร้อมมูล ประกอบด้วยรูปศิริอันงามบริบูรณ์หาบุรุษใด
 จะเต็มอุมิได้ พระเจ้าพาราณดีทอดพระเนตรเห็นรูปสมบัติของพระ
 โพธิสัตว์บีโอรส ปราถนาจะทำการอภิเษกให้ครองสิริราชสมบัติแทน
 พระองค์ จึงส่งพระราชสาส์นไปยังพระยารอยเอ็ดว่า พระยาทั้งรอยเอ็ด
 พระนครจงประดับตกแต่งธิดาของตน ๆ ส่งมาเมืองพาราณดี ให้โอรส
 ของเราเลือกคู่ในการพิชิตราชาภิเษก ให้เป็นเอกอัครมหิศรของราชสมบัติ
 พระยาทั้งรอยเอ็ดได้ทราบราชสาส์นของพระเจ้าพรหมทัต ต่างก็ประ
 ดิบตกแต่งธิดาของตน ๆ ส่งไปยังเมืองพาราณดี พระเจ้าพรหมทัตจึงมี
 ราชโองการให้พระโพธิสัตว์ พระราชโอรสเลือกราชกุมารีทั้งรอยเอ็ดพระองค์นั้น
 เมื่อพระจันทเด่นราชกุมาร โพธิสัตว์เลือกธิดาของพระยารอยเอ็ด มิได้
 พอพระทัยในราชธิดาแม้แต่สักคนหนึ่ง พระเจ้าพรหมทัตก็ทรงพระ
 พิโรธจึงตรัสว่า โอรสของเรา เห็นจะเป็นบ้าหาดีคิดมปชัญญะมิได้
 ราชธิดาของพระยารอยเอ็ดทั้งหลาย จึงมิได้เป็นที่รัก พอใจของโอรสเรา
 เราไม่สามารถจะหาราชธิดาใดให้เต็มออด้วยโอรสของเราได้

พระโพธิสัตว์จันทเด่นราชกุมารได้สดับพระราชโองการดังนั้น จึง
 ถวายบังคมพระราชบิดามารดาแล้วทูลว่า ข้าแต่สมเด็จพระราชาเจ้า ถ้า
 พระชนกชนนีทั้งสองทรงอนุญาตแล้ว หม่อมฉันจะกราบถวายบังคมลา
 ฝ่าพระบาทไปเที่ยวเลือกหาภรรยาตามความพอใจ ถ้าหากว่าบุญของ
 หม่อมฉันมอญไซ้ หม่อมฉันจักได้หญิงที่บริบูรณ์ด้วยลักษณะทั้งปวง
 ทั้งเป็นบุษย์ดีด้วยรูปสมบัติอันงามยิ่ง แด่เป็นหญิงอัน
 สัมบูรณ์ด้วยบุญญาคุณอันคมกล้า สัมดังความปราถนาที่มุ่งมาด ครั้น
 พระชนกชนนีตรัสอนุญาตแล้ว พระจันทเด่นราชกุมาร โพธิสัตว์ก็ถวาย
 บังคมลา กระทำประทักษิณพระราชบิดามารดาแล้ว ก็ออกมาจัดหา
 เสด็จยังทางใต้กระโทกแขวนเหนือพระองศา ออกจากพระนครพาราณสี
 ไปสิ้นมรรคาประมาณได้ ๓๐ โยชน์ ก็บรรลุถึงเมืองสาเกตนครตำบลหนึ่ง
 จึงเข้าไปหยุดพักอยู่ในเมืองนั้น

ฝ่ายพระราชอาศรมของเมืองสาเกตนครนั้น มีราชธิดาองค์หนึ่ง มีรูป
 ทรงอันงามอุดม สัมเป็นชาติคยนาวิราชกานดา ราชกุมารทั้งสองนั้น
 ครั้นเพลาสายเย็นห่มย ก็ประดับสร้อยกายาด้วยเครื่องอวดงการ แวดล้อม
 ไปด้วยบริวารเป็นอันมากพากันไปสู่ที่หน้า สรงสนานแล้วก็เล่น อยู่ใน
 ชตธารเป็นที่เบิกบานพระทัยทุกวัน

พระจันทเด่นราชกุมารนั้นทอดพระเนตรเห็นราชธิดาทั้งสอง จึง
 ดำริหัดเคียดในพระทัยว่า ราชธิดาทั้งสองนั้นมิได้มีศักดิ์มปชัญญะเลย
 ชาติจากชาติคยนาวิจรรยา มีอกัปปภิกิริยา ไม่น่าจะเป็นที่รักใคร่ของ

กษัตริย์องค์ใดองค์หนึ่งเลย ทรงดำรงนแตรกอาศรัยอยู่ณเมืองนั้น
สองวัน ครนรุ่งชนวนที่สาม ก็ออกจากดักตนครไปตั้งมรรคาประมาณ
๒๐ โยชน์ ก็บรรลุถึงเมืองเอกถารภูมิ พระราชาผู้ปกครองเมืองมิได้มี
ราชบุตร มีแต่พระราชธิดาอยู่ ๕ นาง พระราชธิดาทัง ๕ นางนั้น
มีรูปสรรพางคือนางมอดมตจนางเทพอัปสรในสวรรค์ ในราชธิดาทัง ๕
นั้น ราชธิดาคนหนึ่งมีบริวารประมาณร้อยหนึ่ง ครั้นเพลาสายเย็นห่มัย
ราชธิดาทัง ๕ นั้นก็ประดับกายพากันไปเพื่อจะสงัดน่านพร้อมด้วย บริวาร
ครั้นไปถึงสระโบกขณีนในสวนอุทยาน ก็พากันลงสระวาริ แดวกดบชน
มาเล่นอยู่ทวิวิธีรบซึ่งกันแตกัน เดี๋ยงสนั่นโกตาหุดพร้อมด้วยพวกบริวาร
ของตณ ๆ ในที่นั้น

ฝ่ายพระจันทเสนกุมาร โพธิ์สัตว์ช่อนตัวอยู่บนต้นละหุ่ง เมื่อทอด
พระเนตรเห็นราชธิดาทัง ๕ องค์นั้น ก็มีความสังเวชต์ตติจิตต์ จึงดำริห์
ว่านางกษัตริย์เหล่านี้มีรูปทรงดีฐานอนงามยิ่ง แต่เป็นหญิงปราศ
จากความดำรวมอินทรีย์มีปากอหนักตาแแต่เดียงดัง มิได้ระวังมือแแต่เท้าแแต่
แข่งซาซึ่งจะเมื่อยถ้าหักทำตาย ชนช้อว่าชตตยกัญญาทังหลาย ควรจะ
มีปรกติกายวาจาใจให้ดังาม ราชธิดาเหล่านี้มิกริยามรรยาทไม่เป็นที่
ให้เกิดความพอใจของเราเลย ดำริห์ตั้งนแตรกพักอยู่ในเมืองนั้น ๒ วัน
ครนรุ่งชนวนที่สามก็ออกจากเมืองนั้นไป ตั้งระยะทางประมาณ ๓๐ โยชน์
ก็บรรลุถึงอมพงค์นคร

ฝ่ายพระราชามัครองอัมพงค์คนครั้น มีชิตาองค์หนึ่งชื่อว่าอุบลวา
 เทวี นางมีพระสรวิรูปเป็นที่นำมาซึ่งความยินดี ทั้งประกอบด้วย
 สรรพลักษณะอันอุดมควรเชยชมให้เกิดความปลื้มใจ มีฉวีวรรณอัน
 ผ่องใสเปรียบดังนางเทพอัปสรที่ปานกัน รัศมีกายของนางนั้น โอภาส
 สว่างไปประมาณได้วาหนึ่งโน ๔ ทิศ ด้วยอนุภาพแห่งบุญที่นางได้ปิด
 ทองพระพุทธรูปปฏิมากร แด่ปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปในตำสนาพระเวสสกุ
 ลัมมาลัมพุทธรเจ้า ครั้นพระนางมีพระชนม์ได้ ๑๒ ปีพระราชบิดาก็ให้
 สร้างปราสาท ๗ ชั้น แด้วให้พระราชชิตานั่นชนอนอยู่เบื้องบนปราสาท
 ชั้นที่ ๗ กับหญิงบริจาริกาคนหนึ่ง สำหรับใช้สอยแแตกอยบำรุงรักษา
 กษัตริย์ทั้งหลายในลกดชฌมพุททวีป ต่างแต่งเครื่องราชบรรณาการ
 กับทั้งราชสำนักมาล้ขอ เพื่อจะไปอภิเศกเป็นเอกอัครมเหสี ก็มีได้
 สดมดังความปราถนา

อยู่มาวันหนึ่ง นางอุบลวาราชชิตาบรรหมอยู่ณพระที่ศรีไศยาศน์
 ครั้นเพตาทิงราตรี อำนาจกิเศศทำให้เราร้อนรำคาญในอารมณ์ นางไม่
 สามารถที่จะบรรหมนึ่งอยู่ได้ จึงอุฐากการจากที่บรรหมทรงพระกรรแแต่ง
 รั้าให้ แดวกดบบรรหมแแตกชนทรงกรรแแต่งอีก เป็นทั้งนเพราะพระราช
 ชิตาตั้งอยู่ในวัยกำตตรุ่น จึงมีความหมกมุ่นในกามราคเป็นธรรมดา

ฝ่ายนางบริจาริกาทหญิงผู้บำเรอ ได้ยินเสียงพระราชชิตาปริเทว
 นากการก่ดงดัย จึงถามว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า เหตุอะไรพระแม่เจ้าจึง
 ปริเทวนากการเห็นปานดงนี้ พระราชชิตาก็มิได้กล่าวคำตอบ แต่หญิงผู้

บำเรอเข้าปลดปล่อยขบวนอนาถาอยู่ถึงสองครั้งสามครั้ง พระราชชิตาก็นิ่ง
 ได้มิได้ตอบประการใด ครั้นรุ่งเช้า นางปริจาริกามีความหนักใจกลัว
 ความผิด จึงไปเฝ้าพระเจ้าอัมพพิงคราชทูลประพาศเหตุนี้ให้ทรงทราบ
 พระเจ้าอัมพพิงคราชได้ทรงสดับดังนั้น จึงทรงพระราชดำริหา
 วิชาของเราร้องให้ปริเวทนาการด้วยเหตุอะไรหนอ ข้าพเจ้าโภชนาหาร
 แลวัดถาดังการเงินทอง ก็เพียงพอทุกสิ่งสรรพ เมื่อวิชาเราปราถนา
 สิ่งใด ก็ได้สิ่งนั้นสมควรปราถนาทุกประการ วิชาเราจะเกิดทุกชั่วอน
 ราคานด้วยเหตุอะไรก็มีได้มี วิชาเราไต่กเศร่าในกาลนี้ ชรอยจะเป็น
 เพราะอยุญเดียวไม่มีเพื่อนดัง นางคงจะปราถนาดำมัญญ์ปกครองเป็น
 มั่นคง เมื่อทรงพระราชดำริดังนี้แล้ว จึงมีรับสั่งให้หาจตุรงคเสนา
 เข้ามาเฝ้า แล้วมีพระราชดำรัสว่า ท่านทั้งหลายจงส่งพระราชสาส์นไป
 ถึงพระยาร้อยเอ็ด ให้ตกแต่งราชบุตรของตน ๆ ส่งมาในเมืองเรา
 เราจะให้ วิชาของเราเลือกราชกุมารที่มีรูปอันงามอันเป็นที่รักพอใจ ให้
 เป็นสามีตามความปราถนา

ในลำดับนั้น อำมาตย์ราชเสนาทั้งหลายจึงพากันกราบทูลว่า ข้าแต่
 พระองค์เป็นสัมมติเทวราช ตามพระราชโองการที่ตรัสนี้ มิได้เป็น
 กาลอันควร อนึ่งชนชอวาชตยนาวิ ที่จะแสวงหาดำมัญญ์มิได้สมควร
 เลย พระพุทธเจ้าข้า จึงมีพระราชดำรัสว่า ถ้ากระนั้น เราจัก
 กระทำอย่างไร วิชาเราจึงจักได้สามีสมควรปราถนาได้ อำมาตย์
 ราชเสนาทั้งหลายจึงทูลว่า ข้าแต่สัมมติเทวราชเจ้า ควรให้กระทำรูป

นกกยงอันประกอบด้วยจักร์ แดยนต์แดในตาทั้งสอง แดตั้งไว้บนยอดปรางค
 ปราสาท ถ้ากุมารที่เป็นชคตยราชผู้ใด มีโพธิ์สมภารได้กระทำไว้กับ
 พระราชธิดาในกาลก่อน เมื่อเป็นผลลาดในคัลปคาล์ศร์ชนุศร์ทงปวง
 กจักถอเอาขนูมายิงรูปมยรยนต์ที่ตงไว้บนยอดปราสาท เมื่อชคตยราช
 กุมารพระองค์นยงมยรรูปยนต์คกกลงมา กจักได้พระราชธิดาของพระ
 องค์ ถ้ายิงไม่ถกกจักไม่ได้พระราชธิดา ถ้าโปรดให้เป็นไปตงนี้ จึง
 เปนการสมควร พระพุททเจาธา

พระเจาอมพงคราชได้ทรงพงพวกอำมาตยทุดตงนั้น ทรงเห็นด้วย
 จึงให้กระทำรูปนกกยงตงกล่าวแล้ว ตงไว้บนยอดปราสาท แล้วให้เหล่า
 อำมาตยไปเบ้ารองพระยารอยเอ็ดพระนครว่า ถ้าผู้ใดเป็นผู้ดำมารถมี
 คัลปคาล์ศร์ใด ผกหัดแล้ว ผู้นั้นจงถอเอาขนูไปยิงรูปนกกยงยนต์ ที่บน
 ยอดปราสาทให้คกกลงมา พระเจาอมพงคราชจะยกพระราชธิดาให้แก่ผู้นั้น
 ฝ่ายราชกุมารทงหลายทงรอยเอ็ดพระนคร ได้พงประกาศเบ้ารอง
 ตงนั้น ต่างคนกมความยหนดที่จะได้พระราชธิดา จึงตกแต่งกายถอขนู
 รมมายิงรูปนกกยงยนต์ กมอาจที่จะยงรูปนกกยงยนต์ให้ถุกคกลงมาได้
 ชคตยกุมารทงหลายมความละอายกพากนกดับไป

ในลำดับนั้น พระเจาอมพงคราชจึงให้ประกาศเบ้ารองให้เสนาบดทง
 หลาย แดชาวพระนครทงสันตลอดถงชาวบ้านบัจจันตคามแดนายเนธาท
 กไม่มีผู้ใดดำมารถที่จะยงรูปนกกยงยนต์นั้นให้คกกลงได้

แฉวกษนชนุดคต้าย เต้ยงต้ายชนุทคตคนนักบรรรตอดนทวทงพระนคร พระ
 จันทเตนกุมาร โพิธต้วจั้งหีบดกชนมาพาดต้ายยงไป ลูกชนุกก็ไปถูกรูป
 นกยงยนตกบทงจกร ให้ตกตงในทนน

พระเจ้าอมพงคราชทอดพระเนตรเห็นตงนน ก็มีพระหฤทัยโล่มนค้
 พนทจะประมาณ จั้งลวมกอดจันทเตนราชกุมาร โพิธต้ว แต้วจุมพิค้
 เคียรเกลาตรต้ว ท่านจงเปนนบุตรเราเถิด บรุษญ์ โดยหนึ่งทจะประเสร์ฐ
 เตมอดด้วยทานนมไคมี ชิตาของเราล่มควรแก่ท่านญ์เตยว เราจักกระทำ
 การอภิเชกยกชิตาของเราให้แก่ท่าน ตรตงนต้แล้ว ก็กระทำการอภิเชก
 กษตริยทงสองให้ครองกัน

พระโพิธต้วจันทเตนกุมารกชนอยุ่บนปราสาท ๗ ชั้น เต้ยวตีริตมบค้
 เปนมหค้จรรย กับด้วยนางอบตวราชชิตา ดุจล่มเต้จอมรินทราเต้ตจ
 อยู่ณท่ามกตางเทพบริษท มีนางล้ชาดาเทพรัตนกัญญาเปนนประชาน เมอ
 เต้ยวล่มบตริชชสังคารนานมา ก็ระตักตงพระราชบิตามารดาทงสอง จั้ง
 ตรตแก่นางอบตวราชเทวว่า ดูกรพระนอญ พั้งจะขอตาเจ้าไปเยียมพระ
 ราชบิตามารดาของพี พระนอญค้อยอยุ่จงค้โดยควรแก่ความล้ชเถิด พี
 ไปเฝ้าพระราชบิตามารดาแล้ว ก็จจะกลบมาอยุ่กับพระนอญในเมือองน

นางอบตวาเทวได้ล้คค้คำพระภค้ตาก้หวั่นพระทัย จั้งทลว่าช้แต่
 พระด้าม ไคนพระองค์จั้งมาตรตงน แม้พระองค์เต้ตจจรรตไปแห่งใด
 หม่อมฉนนักขอตามเต้ตจไปกับพระองค์ แม้มิทรงอนุญาตให้ตามเต้ตจไป

หม่อมฉันก็จะม้วยบวรได้ไม่ขออยู่ทนทุกขทรมาน ขอพระองค์ได้กรุณา
ให้หม่อมฉันไปด้วยเถิด

พระจันทเด่นกุมารโพธิสัตว์จึงตรัสว่า ถ้านั้น ก็ตามอชยาศัยของ
พระน้อง ครัดตั้งแล้ว ก็ไปเฝ้าพระเจ้าอมพวงคราชพร้อมด้วยนาง
อุบลราชเทวี แล้วทูลประพาศเหตุให้ทรงทราบทุกประการ
พระเจ้าอมพวงคราชจึงตรัสว่า ถ้ากระนั้น เจ้าจงพาอุบลราชเทวีชดา
เราไปด้วยเถิด จะไตรจกตระกูลของเจ้าผู้เป็นสามี เจ้าทั้งสองจงพากัน
ไปโดยสวัสดิศัควรรแก่ความสุขสำราญ

พระโพธิสัตว์จันทเด่นกุมารรับพระพรแล้ว ก็ถวายบังคมลาส่ง
กษัตริย์ พานางอุบลราชเทวีออกจากพระนคร พร้อมด้วยบริวาร
ประมาณ ๕๐๐ คน เทพยดาช่วยย่นมรรคาให้ถึงแดนเมืองพาราณสีใน
วันที่ ๗ ครั้นถึงถิ่นไทยใหญ่ก็เข้าพักอาศรัยระงับรอนอยู่ไตรม

ฝ่ายโรชยกษัตริย์ตั้งอยู่ที่ถิ่นไทยนั้น ครั้นเห็นจันทเด่นกุมารพร้อม
ด้วยบริวารทั้งหลายมาอาศรัยอยู่ จึงลงจากถิ่นไทยใหญ่มาสู่สำนักแล้ว
กล่าวว่ คุณกรมานพ ท่านมาสู่ปริมณฑลถิ่นไม่ของเราด้วยเหตุอะไร
เราเป็นผู้ ใครจะเคียวกินเนื้อมนุษย์ ท่านจงให้เนื้อมนุษย์เรากินในกาดน
พระจันทเด่นกุมารกล่าวตอบว่า คุณกรยกษัตริย์เจริญ เราจักให้เนื้อ
ท่านกิน แต่ที่เราขอผิดไปเยี่ยมเยือนบิดามารดาเราก่อน เมื่อเรา
ได้เยี่ยมเยือนบิดามารดาเราแล้ว เราจะมาให้ท่านกินเป็นอาหารในทันที

โรชยักษจึงว่า ดูกรมานพ คำที่ท่านกล่าวแก่เรา นี้ ถ้าเป็นความ
 สัจจริงแล้ว ท่านจะไปเยี่ยมเยือนบิดามารดาของท่านก็ตามเถิด แล้ว
 จงกลับมาให้เรากินเป็นอาหาร

พระจันทร์เส็นกุมารรับคำยักษแล้ว ก็ไปยังเมืองพาราณสีพร้อมด้วย
 บริวารทั้งหลาย ครั้นรุ่งเช้าก็เข้าไปเฝ้าถวายบังคมพระชนกชนนี แล้ว
 ทูลความจำเดิมแต่ออกจากเมืองพาราณสี แล้วแต่ได้นางอุบลราเทวีให้
 ทรงทราบทุกประการ แล้วพานางอุบลราเทวี มรูปทรงสถันฐานนิพพวรรณ
 อลังการ ทั้งมรคัมภายอันสว่างไสวไปดุจรัศมีพระจันทร์ จะหาหญิงใด
 ในโลกเต็มอดด้วยนางนนมได้ มี ให้เขาเฝ้าถวายบังคมพระชนกชนนีแล้ว
 ก็มอบนางถวายพระราชบิดามารดา ครั้นรุ่งชนวันทีสาม ก็อำลาพระ
 ชนกชนนี แลนางอุบลราเทวี อัครภรรยา ครั้นพระราชชนกชนนีตรัสถาม
 จึงทูลความตามที่ได ให้ปฏิญาณไว้แก่โรชยักษอันตั้งอยู่ ณ ต้นไทร

พระราชบิดามารดาได้ทรงฟังก็มีหทัยตื้นแตกทำลาย พากันทรงพระ
 กันแค้นปริเทวนาการว่า ให้แล้ว ครัสต์ว่า ดูกรพ่อเป็นบิณฑุตร เจ้าอย่าไป
 เดย จงอยู่ในบ้านเมืองของเราเถิด เสนาประชาราชฐูรทั้งหลายของเรา
 มีอยู่เป็นอันมาก เราจักกรทาทพิไปรบยักษนั้น ให้ถึงความตายก็จักได้
 ไม่ควรที่เจ้าจะออกไปยอมให้ยักษกินเป็นอาหาร

พระจันทร์เส็นกุมารจึงทูลว่า ข้าแต่สมเด็จพระชนกราชชนนีทั้งสอง
 พระองค์อย่าได้ทรงตรัสตงนเดย หม่อมฉันได้ ให้ปฏิญาณแก่ยักษแล้ว

ถึงตัวจะตายก็จะไม่ทำลายความดี ทั้งสองพระองค์อย่าทรงโทมนัสเลย

ทูลดังนี้แล้วก็ถวายบังคมลากษัตริย์ทั้งสองไปสู่สำนักโรชยกษัตริย์

ฝ่ายโรชยกษัตริย์นั้นแลเห็นพระโพธิสัตว์มาแต่ไกล ก็มีหทัยอันตั้งกตัญญู
อานาจ จึงลงจากบนไทรนั้นโดยเร็วพลัน แล้วแลเห็นสัตว์ร่างกายทั้งสี่
ของพระโพธิสัตว์นั้น โพล่งรุ่งเรืองประดุจดั่งว่าเปลวออกคิ จึงร้องว่า
คุณกรมหาบุรุษ ท่านอย่ามาสู่สำนักเรานี้เลย จงไปในที่อื่นเถิด

พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนี้ จึงตอบว่า คุณกรวยกษัตริย์ ถ้าท่านจักไม่เคียด
กินเนื้อมนุษย์ไซ้ ท่านจงให้คำปฏิญาณแก่เราในกาลนี้ เราจักพา
เอาท่านไปเลี้ยงดูให้มีความสุขสำราญ ครั้นยกษัตริย์นั้นให้คำปฏิญาณว่า
จักไม่กินเนื้อมนุษย์ต่อไป พระโพธิสัตว์ก็ให้ยกษัตริย์นั้นมาทานศีล ๕ แล
พากษัตริย์นั้นไปยังเมืองพาราณสี ถวายบังคมพระราชชนกชนนีแล้ว ก็
ทูลความตามประเพณีเหตุให้ทรงทราบ กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ก็ทรง
พระโสมนัสยินดี

จำเดิมแต่นั้นมา โรชยกษัตริย์ก็เคยกินเครื่องพลัดกรรมที่ชนทั้งหลาย
นำมาบูชา แล้วประดิษฐานอยู่ท่ามกลางเมืองพาราณสี โดยความ
สุขสำราญ

ฝ่ายพระโพธิสัตว์จันทเด่นกุมารนั้น ครั้นพระราชบิดาได้ตั้งดวงศ
สิ้นพระชนม์ ชาวพระนครทั้งหลายมีอำมาตย์เป็นต้น ก็พร้อมกันตั้งพร
ราชาภิเษกให้ครองสิริราชสมบัติ เป็นบรมกษัตริย์สืบสันตติวงศ์ดำรงราช
ประเพณี พระองค์ทรงปกครองประชานต์ด้วยการยกเด็กราชทนต์ แล

ทรงสั่งเกล้าให้ประชาชนดวลสังคหวัตถุ & ประการ ทรงบำเพ็ญทาน
 รักษาศีล & เป็นนิกาย แด่ทรงส่งมาทานอุโบสถศีลในวันบักขอุโบสถมิได้ขาด
 อยู่มาวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์เสด็จประทับเหนือถันนาคัน แด่
 ทรงพระราชดำริห์ว่า บดิน ชาติธรรม ชรากรรม มรณกรรม
 ก็มาถึงเราแล้ว ต่อไปมรณกรรมก็คงจักมาถึงเราโดยแท้หาสงสัยมิได้ ดัง
 เรามิมีความสดตราชดมบัตทั้งหลายทุกสิ่งสรรพ ที่จะตามบุคคลผู้ ไปยัง
 ปรโลกนั้นก็มีได้มเดียว โดยที่ผู้คนแต่ผู้ร่วร่างกายของตน ล้วนโลก
 ก็จำต้องละทิ้งไว้จะพาไปก็มิได้ ล้วนโลกทั้งหลายจำต้องละทิ้งของทั้งปวง
 ไปเป็นธรรมดา เมื่อเห็นอยู่ดังนี้แล้วต้องการอะไรที่เราจะอยู่เป็นฆราวาส
 ครองราชสมบัติ เราจะออกบรรพชาบำเพ็ญกตยาณวัตร ให้ไฟบุญเกิด
 ทรงพระราชดำริห์ดังนี้แล้ว จึงทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระอัครมเหสี
 แล้วไปเฝ้าสมเด็จพระชนนราชมารดา ถวายบังคมลาเข้าไปสู่หิมวันต
 ประเทศ ถือบรรพชาเพศเป็นดาบส บำเพ็ญพรตเจริญพรหมวิหารทั้ง &
 ก็ได้อานตมาบัตเป็นโลกีย์ แด่ปฏิบัติฐานอยู่บำหิมพานตนั้น ครั้นสิ้นชีพ
 ทำลายขันธ ก็มพรหมโลกเป็นที่ไปในเบื้องหน้า

สตฤตา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตฺวา สมเด็จพระบรมศาสดา
 จารยฺทรงนำอดีตนิทานมาตรัดเทศน์นาดังนี้แล้ว จึงทรงประกาศอริยสัจ
 เทศน์นาดัง ก็ทรงประชุมชาดกว่า พระเจ้าอัมพังคราชในกาลนั้น กัดับ
 ชาติมากคือสาริบุตรธรรมเสนาบดี นางบริจาริการูปร่างงามในกาลนั้น กัดับ

ชาติมาคือนางชูชกตราชญาดีกา พระราชบิดามารดาในกาลนั้นกตบชาติคือ
 มหาราชตระกูล นายเนล้าทในกาลนั้น กตบชาติมาคือพระฉันทนเถระ
 นางบุบผราในกาลนั้น กตบชาติมาคือพระนางพิมพาโยธรา พระ
 จันทเด่น โพธิสัตว์ในกาลนั้น ดั้งชั้นชประวัตมาคือตถาคตในกาลนั้น
 เมื่อสมเด็จพระมหามุนีบรมศาสดาตรัสเทศนาชาตกนจบลงแล้ว จึง
 มีพระพุทธดำรัสโอสถานกาถาว่า

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี
 ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาตี
 เอสาณิสฺสโส ธมฺเม สุจิณฺเณ
 น ทุกฺคตี กจฺจตี ธมฺมจารี

ความว่า ชรามย่อมน้อมคุ้มครองรักษามุนีที่ประพฤติธรรม ชรามนั้น
 เมื่อบุคคลมาประพฤติดีแล้ว ย่อมนำความสุขสำราญมาให้ อันเป็น
 อาณัติของธรรมที่บุคคลประพฤติดีย่อมประดังพรั่งคอง ดั่งน อนึ่งผู้ที่
 ปฏิบัติธรรมนั้น เมื่อสิ้นชีพทำตายชนธ ก็จักไม่ไปเกิดในทุกข์
 ก็จะมีแต่สุขเป็นเบื้องหน้า

จบจันทเด่นชาตก

๔๓ สุวรรณกัจจอปชาตก

อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ
 อตฺตโน มิสทานิ อารพฺภ กเถสิ

สตฺถา สมนฺเตจฺพระบรมคําสดาจารย์ เมื่อเสด็จประทับอยู่ณพระ
 เชตวันมหาวิหาร ทรงพระปรารภมิ่งสถานของพระองค์ ให้เป็นเทศนา
 นุปัตฺเตเหตุ จึงตรัสเทศนาชาตกนี้ให้เป็นผล อันพระสังคคิกทกจารย์กำหนด
 ด้วยบาทต้นพระคาถาว่า อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ อภิณฺเษยฺยํ

เอกทิวสมฺหิ แท้จริง วันหนึ่งภิกษุทั้งหลายประชุมสนทนากัน
 ในโรงธรรมสภาว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ดังเราสรรเสริญ สมนฺเตจฺพระ
 บรมคําสดาจารย์ของเราทั้งหลาย พระองค์มีได้มีความเบือหน่ายในทาน
 บารมี แด่ในทานอุปบารมี แด่ในทานปรมัตถบารมี ทรงยินดีในทาน
 บริจาคเป็นเบื้องหน้า

ในลำดับนั้น สมนฺเตจฺพระบรมคําสดาได้ทรงสดับถ้อยคำของภิกษุทั้ง
 หลาย ด้วยทิพยโสดญาณ จึงเสด็จคมนาคมการไปสู่โรงธรรมสภา ตรัส
 ทามภิกษุทั้งหลายว่า เธอทั้งปวงนั่งสนทนากันถึงเรื่องอะไร ครั้นภิกษุ
 เหล่านั้นกราบทูลโดยนัยที่ได้สนทนากันให้ทรงทราบ จึงมีพระพุทฺธดำรัส
 ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคคมีได้มีความเบือหน่ายในทานบารมี ไซ้
 จะเป็นแต่ในกาลนั้นเท่านั้นหามิได้ แม้ถึงในกาลปางก่อนตถาคคก็มีได้
 เบือหน่ายในทานบารมี ได้บริจาคมิ่งสระของเราออกบำเพ็ญเป็นทาน
 บารมี มีพระพุทฺธดำรัสตั้งนแล้วกทรงดูษณภาพ พระภิกษุทั้งหลายใคร่จะ

ทราบเรื่อง จึงพากันกราบทูลอาราธนา พระพุทธองค์ทรงนำเรื่องในอดีตกาลมาตรัสเทศน์ดังต่อไปนี้ว่า

อดีเต ภิภุขเว พาราณสีนคร พุรหมทตโต นาม ราชา
 รชช กิเรสี ๗ ล ๗ ตูกรภิภุขทั้งหลาย ในอดีตกาลล่วงแล้ว มีพระ
 ราชาทรงพระนามว่าพรหมทัต ด้วยราชสมบัติอยู่ณเมืองพาราณสี ใน
 กาลนั้น พระโพธิสัตว์ด้วยพระชาติเป็นเต่า อยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร
 เต่าโพธิสัตว์นั้นมีวรรณดั่งสีทองธรรมชาติ มีอวัยวะยาวประมาณยี่สิบวา
 โดยส่วนกว้างก็ยี่สิบวาเท่ากัน และมีนามว่าสุวรรณกัจจปะ ก็เพราะเหตุ
 ที่มีวรรณเต็มอด้วยทองอันงามบริสุทธ เต่าโพธิสัตว์นั้นเที่ยวโคจรหา
 อาหารอยู่ในมหาสมุทร แลดูก็อาศรัยเชิงบรรพตอันมีอยู่ณเกาะใหญ่เป็น
 นิवासถาน

ครั้งนั้น มีพานิชทั้งหลายประมาณ ๕๐๐ คน พากันออกจากเมือง
 พาราณสี มาขนลำเกาต์เดียวกันแล่นไปในมหาสมุทร ลำเกาต์นั้นแล่น
 ไปได้ ๗ วัน ก็ถูกคลื่นใหญ่ถมจืด ไม่สามารถจะแล่นขึ้นฝั่งดินถมไปได้
 แผ่นกระดานอันเป็นที่ค้ำทั้งหลาย ก็แตกทำลายด้วยกำลังระลอก ลำเกา
 ต์นั้นจมอาการอันจะจมลงในท่ามกลางสมุทร

ฝ่ายพานิชทั้งหลายเห็นดังนั้น ก็พากันร้องไห้ปริเทวนาการ แด
 กราบไหว้บนบานเทวดาอารักษ์ต่าง ๆ ให้ช่วยพิทักษ์รักษาให้พ้นอันตราย
 ด้วยดีทั้งลำเนียงอันตั้ง

เต่าโพธิสัตว์ได้ฟังเสียงมนุษย์ร้องไห้ ก็ผุดขึ้นมาจากมหาสมุทร แล
ไปเห็นพวกพ่อค้าร้องไห้บริเวณการอยู่ดงนั้น ก็บังเกิดความกรุณาเป็น
กำลัง จึงไปส่งสำนักพ่อค้าเหล่านั้น แล้วถามว่า ดกรท่านทั้งหลายผู้
เจริญ ท่านทั้งหลายจงพากันขึ้นบนหลังเราเถิด เราจะนำท่านทั้งหลายไป
โดยควรแก่ความสุข พ่อค้าทั้งหลายได้ฟังดังนั้น ต่างพากันขึ้นบนหลัง
แห่งเต่าโพธิสัตว์ ๆ ก็พาพวกพ่อค้าข้ามสมุทรไปโดยลำดับ ก็ถึงเกาะ
ใหญ่อันมีอยู่ณท่ามกลางสมุทรมัน พวกพ่อค้าเหล่านั้นก็พากันลงจาก
หลังพระโพธิสัตว์ แต่ไม่สามารถจะขึ้นบนเกาะนั้นได้ เพราะเหตุที่
มิได้บริโภคน้ำอาหารเลยถึง ๗ วัน ก็พากันนอนอ่อนเพลียอยู่ณหาดทราย
อันมีอยู่ณที่ใกล้แห่งเกาะนั้น

เต่าโพธิสัตว์เห็นอาการดังนั้น จึงคิดว่า พวกพานิชเหล่านั้นมิได้มที่
พึ่ง ก็คงจะถึงความตายโดยไม่สงสัย อย่างกระนั้นเลย เราจักให้เนื้อ
ของเราเป็นทาน ให้พวกพานิชเหล่านั้นมีชีวิตยืนนานต่อไป คิดดังนั้นแล้ว
จึงบอกพานิชทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจงแต่เอาเนื้อของเราบริโภคน้ำ
ให้มั่งคั่ง แล้วจงเอากระดูกหึ่งคือกระดูกของเรากระทำต่างเรือ
แล้วเอากระดูกอกของเรากระทำกิจการทั้งปวง แล้วเก็บเอาเนื้อที่เหลือ
อยู่ กระทำเป็นเส้นขึงเตี้ยงตัวไปในกลางทางเถิด

พวกพานิชได้ฟังดังนั้น ต่างคนก็พากันยกมือขึ้นไหว้เต่าโพธิสัตว์
แล้วพูดว่า ข้าแต่เต่าทองผู้เป็นใหญ่ อุปการคุณของท่านเป็นอันมาก ที่

ท่านใดกระทำแล้วแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายในครั้งนั้น เป็นคุณเหลือที่จะนับจะ
ประมาณ ข้าพเจ้าทั้งหลายไม่สามารรถจะฆ่าท่านได้

แต่โพธิสัตว์ได้ฟังคำพวกพานิชเหล่านั้น จึงคิดว่าพวกพานิชเหล่านั้น
ไม่ปราถนาจะฆ่าเรา เพราะเหตุที่เขาเป็นผู้ประกอบด้วยกตัญญู รุจก
อุปการคุณของเราเป็นอันมาก อย่างกระนั้นเลย เราจักเข้าไปบนยอด
บรรพตเอง แล้วจักทำตนให้ตกลจากยอดบรรพต ให้กระดูกที่อกแตก
ทำลายให้เนื้อเป้นทานแก่พานิชทั้งหลายในกาลนั้น พวกพานิชเหล่านั้นได้กิน
เนื้อเราแล้ว ก็จกมชีวิตต่อไป อนึ่งตัวเราในไซร้ก็เป็นผู้บังเกิดในกำเนิด
สัตว์ดิรัจฉาน บัญจันธุ์ของเราเล่าก็มีได้เป็นแก่นสาร เปรียบปาน
ประดุจดังว่าต้นกล้วยมีได้มีแก่นแน่นหนา ทั้งเป็นทิศเตียนนินทาของ
พระอรยเจ้า ถ้าหากว่าเราจักตั้งอยู่ตลอดกาลยืดยาวแล้วจึงจักตายไซร้
แมถึงกระนั้น เราก็กไม่พอใจที่จะเป้นอยู่เราจักตายเสียในวันนั้น แล้ว
จักให้เนื้อเป้นทาน กระทำบุญจันธุ์ให้เป้นแก่นแน่นหนา ให้เป้น
ปัจจัยแก่พระสัพพัญญุตญาณในอนาคตประเสร์วิสุทว่า ผลทานอันนี้ ก็
จักดำเร้เจดิงความปราถนาของเรา แต่โพธิสัตว์คิดอย่างนั้นแล้วจึงคธาน
ขึ้นไปบนบรรพต ครนถึงยอดภูเขาแล้วหยุดพักอยู่ เมื่อจะปราถนาเป้น
พระสัพพัญญูพุทธเจ้า จึงกล่าวคำประกาศแก่หมู่เทพยดา ด้วยบาท
พระคาถาที่แรกว่า

อายนตุ โภนโต อิศ เทวส์มา
 ทาเนน มิสฺ อโนโมทนา
 ทสฺสามิ ทานํ อตฺตโน ชีวิตํ
 พุทฺโธ ภวิสฺสามิ อนาคเต

ความว่า หม้^๕เทพยดา^๕ทง^๕หตาย^๕ผู้^๕เจริญ^๕ อัน^๕ตั้ง^๕สถิต^๕อยู่^๕ณ^๕ที่^๕นี้^๕ ขอ^๕
 จง^๕มา^๕อนุ^๕โมทนา^๕มั่ง^๕ถาน^๕ของ^๕ข้าพ^๕เจ้า^๕ ข้าพ^๕เจ้า^๕จง^๕ให้^๕ชีวิต^๕ของ^๕ข้าพ^๕เจ้า^๕เป็น^๕
 ทาน^๕ จัก^๕ปราถนา^๕เป็น^๕พระ^๕พุท^๕ธ^๕เจ้า^๕ใน^๕อนาค^๕ต^๕ก^๕กาล^๕เบื้อง^๕หน้า^๕

ใน^๕ลำดับ^๕นั้น^๕ เทพ^๕ยดา^๕ทง^๕หตาย^๕ที่^๕ตั้ง^๕สถิต^๕อยู่^๕ณ^๕ที่^๕นั้น^๕ครัน^๕ไต่^๕ พง^๕คำ^๕เต่า^๕
 โพร^๕ธ^๕สัตว์^๕ประ^๕ภาศ^๕ ต่าง^๕ก็^๕มา^๕สั^๕น^๕นิ^๕บา^๕ต^๕ประ^๕ชุม^๕กัน^๕ณ^๕บ^๕รรพ^๕ต^๕นั้น^๕ เมื่อ^๕จะ^๕
 ก^๕ถ่า^๕ว^๕ย^๕ก^๕ย^๕อง^๕ช^๕ม^๕เซ^๕ย^๕ จึง^๕ก^๕ถ่า^๕ว^๕พระ^๕คา^๕ถา^๕ว่า^๕

สาธุ สาธุ มหาวิร อิทํ กมฺมํ ตยา กตํ
 ทชฺชาสี อตฺตโน มิสฺ พุทฺธงฺกุโร ภวิสฺสสี

ความว่า ข้า^๕แต่^๕ท่าน^๕ผู้^๕ม^๕ค^๕ว^๕ม^๕เพ็^๕ย^๕ร^๕อัน^๕ใหญ่^๕ ความ^๕ปรา^๕ถ^๕นา^๕ของ^๕ท่าน^๕
 จะ^๕ส่า^๕เร็^๕จ^๕ประ^๕โย^๕ชน^๕ จะ^๕ส่า^๕เร็^๕จ^๕ประ^๕โย^๕ชน^๕ ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕อัน^๕น^๕ท่าน^๕กระ^๕ทำ^๕ดี^๕แล้ว^๕
 ท่าน^๕ได้^๕ให้^๕เน^๕อ^๕ของ^๕คน^๕เป็น^๕ทาน^๕ ท่าน^๕จัก^๕เป็น^๕เช^๕อ^๕ส่า^๕ย^๕ของ^๕พระ^๕พุท^๕ธ^๕เจ้า^๕ ใน^๕
 อนาค^๕ต^๕ก^๕กาล^๕ภาย^๕หน้า^๕

ใน^๕ขณะ^๕นั้น^๕ เต่า^๕โพร^๕ธ^๕สัตว์^๕จึง^๕ตั้ง^๕ความ^๕ปรา^๕ถ^๕นา^๕ว่า^๕ ถ้า^๕หาก^๕ว่า^๕ ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕
 จัก^๕ไต่^๕คร^๕ธ^๕ดี^๕เป็น^๕พระ^๕พุท^๕ธ^๕เจ้า^๕ไซ^๕ร^๕ เมื่อ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕ค^๕ก^๕ด^๕ง^๕จาก^๕บ^๕รรพ^๕ต^๕แล้ว^๕ ขอ^๕
 ก^๕ระ^๕ค^๕ก^๕อก^๕ของ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕จง^๕แตก^๕ทำ^๕ถาย^๕เด^๕อด^๕เน^๕อ^๕ของ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕ จง^๕เป็น^๕ก^๕อน^๕
 น้อย^๕ก^๕อน^๕ใหญ่^๕เป็น^๕ส่วน^๕ ๆ^๕ กัน^๕ แต่^๕ก^๕ระ^๕ค^๕ก^๕หลัง^๕คือ^๕ก^๕ระ^๕ค^๕อง^๕ของ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕นั้น^๕

อย่าฟังแตกทำลายเป็นอันตรายเลย กระจกหลังนั้นจะได้เป็นนาวา พา
 พวกพ่อค้าทั้ง ๕๐๐ ไปให้พ้นจากความตาย ครั้นอธิษฐานดังนั้นแล้ว ก็
 ทำตนให้ตกลจากบรรพต ลงไปกระทบเชิงภูเขาเคียงดั่งดั่งนั้น ขณะนั้น
 กระจกอกก็แตกทำลายเล็ดเนื้อก็บังเกิดเป็นก้อนน้อยใหญ่ แต่กระจก
 นิ่มมิได้ภนทนาการ คุจุคำอธิษฐานไว้นั้น เต่าโพธิสัตว์นั้น เมื่อสิ้น
 ชีวิตแล้วก็ไปบังเกิดในดุสิตเทวพิภพ

ฝ่ายพวกพ่อค้านั้น ได้ฟังเสียงกึกก้องดั่งนั้นหวั่นไหว แลดูไปก็
 เห็นเต่าโพธิสัตว์ตายอยู่ที่เชิงบรรพต ต่างคนก็ประหารอกของตนรำว่อง
 ให้ปริเทวนาการ พาถิ่นกราบไหว้คุณของเต่าโพธิสัตว์นั้น แล้วพรรณนา
 คุณด้วยถ้อยคำมโหฬารต่าง ๆ ครั้นต่าง ไค้กแล้ว พ่อค้าซึ่งเป็นหัวหน้า
 จึงกล่าวว่ คุกรท่านทั้งหลายผู้เจริญ เต่าทองตัวนี้ ได้ให้เนื้อของตน
 เป็นทานแก่พวกเราทั้งหลายแล้ว เราทั้งหลายไม่ปราถนาจะฆ่าท่าน ท่าน
 ก็สละชีวิตของท่านออกทำทานเอง เราทั้งหลายจึงพากันจัดแจงดีไฟให้ติด
 ชน บึงเนื้อเต่าเคียวกินเป็นอาหาร แล้วเก็บเอาเนื้อที่เหลืออยู่สำหรับ
 เป็นเสบียงเลี้ยงตนไปในกตางทาง บริโภคไปจนกว่าจะถึงเมืองพาราณสี
 พวกพ่อค้าเหล่านั้น ก็พร้อมกันกระทำการตามถ้อยคำของพ่อค้าใหญ่
 ครั้นพากันบริโภคเนื้อเต่าอิ่มหน้าแล้ว ก็เอากระจกเต่ากระทำเป็นเรือ
 แล้วกระทำกิจการทั้งปวงด้วยกระจกอก พากันชนเรือกระจกเต่านั้น
 แล้วก็บายหน้าเรือไปเฉพาะเมืองพาราณสี เมื่อถึงที่ใดก็จอดถนนั้นตาม
 ปราถนา ได้บริโภคเนื้อเต่าเป็นเสบียงมา เดือนหนึ่งถึงเมืองพาราณสี

แล้วกล่าวสรรเสริญคุณของเต่าโพธิสัตว์แก่ชาวพระนครทั้งหลาย มหาชน
ทั้งปวงได้ฟังดังนั้น ก็พากันสรรเสริญชมเชยคุณของเต่าโพธิสัตว์ ตลอด
ไปทั่วพระนครราชอาณาเขต

ในกาลนั้น พระเจ้าพรหมทัตได้ทอดพระเนตรเห็นกระดูกแห้งเต่า
ทอง อันมีวรรณเต็มอด้วยทองคำ ก็ทรงพระปริศนาไฉนนี้ ครั้นได้
ทรงฟังคุณสมบัติของเต่าทองจึงทรงพระราชดำริว่า สัตว์ผู้นมไซ้สัตว์
อื่น คงจักเป็นหน่อพุทธานุกรูโดยไม้อ้อองสงสัย ทรงพระราชดำริหัด
งั้นแล้ว จึงมีรับสั่งให้ประดิษฐานกระดูกของเต่านั้นไว้ ณที่อันสมควรแก่
พระนครด้านทักษิณ กระดูกของเต่านั้น ก็ประดิษฐานอยู่จุดสุวรรณบรรพต
ตลอดกาลนาน

สตุถา อิมิ ชมมทาสนํ อahrtuwa สัมเด็จพระบรมศาสดา
ทรงนำเรื่องในอดีตกาล มาตรัสเทศน์นาตงนแล้ว เมื่อจะดับต่ออนุสนธิ
จึงตรัสคาถาว่า

อภิณฺเษยุยํ	อภิณฺเษวตํ	ภาเวตพฺพญจ	ภาวิตํ
ปหาตพฺพญจ	ปหิตํ	ตสฺมา	พฺพุชฺชสมิ
ทุกฺโข	อทฺธานมคฺโค	โย	ชจฺจนุชฺชว
เอกทา	ยาตี	มคฺเคน	อมคฺเคปฺจ
ตี	หิ	เทวมนุสฺसानํ	อุชฺหมคฺคํ
สตุเต	มฺพฺเห	จ สํสาเร	สตุเต
			เนตฺตุํ
			ปทํ
			สุขํ

ความว่า เหตุที่ควรวิตถาคตกได้เร็วแล้ว กิจที่ควรเจริญตถาคตกได้
 เจริญแล้ว กิจที่ควรละตถาคตกได้ละแล้ว เพราะเหตุนี้และ ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตจึงได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าทางยัตยาวอนันโตที่สัตว์
 ไปโดยยาก สัตว์ผู้บอดแต่กำเนิด หามันที่จะนำทางมิได้ ย่อมไปโดยทาง
 บางครั้ง เติรมืดทางบางบางคราว ตถาคตเป็นผู้แนะนำทางตรงให้แก่
 เทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย และเป็นผู้นำสัตว์ทั้งปวงอันหลง
 อยู่ในสังสาร ให้ถึงซึ่งทางนฤพานอันเป็นบรมสุขโดยแท้

เทศนาปริโยसानะ ครั้นจบพระธรรมเทศนาแล้วสัตว์ทั้งหลาย
 เป็นอันมากได้บรรลุถึง โสตาปัตติผลเป็นต้น สัมเด็จพระทศพลจึงประชุม
 ชาดกว่า พระยาพรหมทัตในครั้งนั้น กلبชาติมากคือภิกษุชื่อว่าสาริบุตร
 พ้อคาญใหญ่ในครั้งนั้น กلبชาติคือภิกษุชื่อว่าโมคคัลลานะ พานิชอันเค็ช
 ทั้งหลายในครั้งนั้น กلبชาติมากคือบัญญัติจวคคภิกษุทั้งหลาย เต่าทองใน
 ครั้งนั้น กلبชาติคือตถาคตผู้เป็นบรมโลกนาถินแล

จบสวรรณกัจฉปชาดก

๔๔ สิวโรชาตก

อโห วิปตติ เม ทุกขนติ อิทํ สตุถา สาวตถิยํ อุปนิสสาย
เซตวเน วิหรนโต อตฺตโน กมฺมํ อารพฺภ กเถสิ

สตุถา สัมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ เมื่อเสด็จประทับอยู่ณพระ
วิหารเชตวัน ทรงอาศรัยเมืองสาวัตถีเป็นที่โคจรบิณฑบาต ทรงพระ
ปรารภกรรมของพระองค์ ให้เป็นเทศนานุปติเหตุ จึงตรัสเทศนาชาตก
นี้ให้เป็นผล อันพระสังคตกาจารย์กำหนดด้วยบาทต้นพระคาถาว่า อโห
วิปตติ เม ทุกขํ ตังนํเป็นอาทิ

ปรินิพพานสมยมฺหิ แท้จริงในสมัยเมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาค
จะดับขันธปรินิพพานนั้น พระภิกษุทั้งหลายประชุมสนทนากันว่า ต
กรอาวุโสทั้งหลาย ท่านทั้งปวงจงเห็นเถิด แต่องค์สมเด็จพระผู้มีพระ
ภาคผู้เป็นบรมศาสดาของเรา พระองค์เป็นผู้ดำริได้ประเสริฐกว่าเทพยดา
แถมมนุษย์ทั้งหลาย ออกศัทธิวิบากยังตามมาประจันพระองค์ได้ คือใน
สมัยเมื่อพระพุทธองค์จะทรงฉนออกวารี น้ำในกุกฺกุนท์อันใสสะอาด ก็
บันดาลกลดเป็นน้ำขุ่นมัวไป จะบ้วยกล่าวไปใยถึงมนุษย์ที่เป็นสามัญชน
เรื่องน้ำในกุกฺกุนท์อันใสสะอาด กลดเป็นขุ่นข้นดุจเจี๊ยะคน
ไปด้วยเป็ดอกตมุนั้น มีแจ้งอยู่ในคัมภีร์พุทธวิบาก

ขณะนั้น สัมเด็จพระผู้มีพระภาคได้ ทรงสดับคำภิกษุทั้งหลายซึ่ง
สนทนาปรารภเรื่องบรรพกรรมของพระองค์ จึงมีพระพุทธดำรัสว่า ต
กรภิกษุทั้งหลาย ก็มมวิบากจะได้ตามทันตถาคตแต่ในกาลนั้นหาไม่ได้ แม้

ถึงในบุรพชาติปางก่อน เมื่อตถาคตยังเป็นโพธิสัตว์สร้างโพธิสมภารอยู่
ก็ได้รับทุกขเวทนาอันสาหัส เพราะอำนาจกัมมวิบากอันตามทัน มี
พระพุทธดำรัสตั้งนแล้วก็ทรงดูษณภาพ พระภิกษุทั้งหลายจะใคร่ทราบ
อดีตนิทานจึงกราบทูลอาราธนา พระพุทธองค์จึงทรงนำเรื่องในอดีต
กาลมาตรัสเทศน์นาดังต่อไปนี้ว่า

อดีเต กाले อนนตนครे सीसोरो नाम राजा रञ्जि कारेति
๗ ๑ ในอดีตกาลดั่งแล้ว พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชา
ทรงพระนามว่าดีโธรราช เสวยราชสมบัติอยู่ในอนันตนคร มีพระอัคร
มเหสีร่วมราชาภิเศก ทรงนามว่าอนันตเทวี เป็นใหญ่กว่าพระสนม
นารีถึงหกหมื่นหกพันนาง พระอัครมเหสีนั้น ทรงพระดีริรูปลักษณะ
สรรพางอันงามเลิศ เป็นที่ให้เกิดความรักเจริญพระราชหฤทัย

พระเจ้าดีโธรราชโพธิสัตว์นั้น พระองค์ทรงบริบูรณ์ไปด้วยจตุรงค
เสนาโยธาหาร แด่ มฤทธิเดช บุญญาธิการแผ่ไปในชมพูทวีป ทั้งสิ้น
ประดุจดั่งว่าบรมจักรพรรดิผู้ทรงมหิตธิศักดิ์ดานุภาพอันไพศาล

ในกาลนั้น พระราชาทั้งหลายในชมพูทวีปทั้งสิ้น ต่างกลัวอำนาจ
บุญญาธิการพระเจ้าดีโธรราช ไม่สามารถจะดำรงตนอยู่โดยปรกติ
ได้ ต่างถือพวงดอกไม้เงินพวงดอกไม้ทอง ไปเฝ้าถวายพระโพธิสัตว์
ดีโธรราชนั้น โดยเบียดเบียนเยียดยัดกันจะนับจะประมาณมิได้ แก้ว

มณรัตน ที่ประดับมงกุฏแลตั้งวาลย์ของกษัตริย์เหล่านั้น ครুদ্ধซึ่งกัน
แลกันร่วงหล่นเรียรายอยู่บนที่นั้น ๆ เป็นอันมาก

ฝ่ายคนทั้งหลายที่รักษาพระราชนิเวศน์ ครั้นกษัตริย์เหล่านั้นกลับไป
ไปแล้ว ต่างก็บ่ตกวาดพระราชนิเวศน์ เก็บมณรัตน ที่ร่วงหล่นอยู่บนที่
นั้น ๆ ได้ประมาณวันละ ๗ ทนาน จึงนำเข้าไปถวายพระเจ้าสิโลธรราช
ก็มีได้ทรงรับ กลับพระราชทานให้แก่คนผู้รักษาเหล่านั้น ไปใช้สรอย
ตามความปราถนา

อนึ่ง พระเจ้าสิโลธรราชโพธิสัตว์นั้น มีอาชานัยอันอุดมสองอาชา
มีผลเท่าอันเร็วไวยิ่งนัก อาชานัยทั้งสองนี้เป็นที่รักเจริญพระราชหฤทัย
อย่างยิ่ง อาชานัยหนึ่งมีนามชื่อว่าติปกะ เป็นพระราชพาหนะอันว่องไว
เมื่อพระเจ้าสิโลธรราชเสด็จขึ้นประทับณหลังอาชานัน แล้วแลควบไปสู่
นาคพิภพ อาจจะไปกลับมารังสรรค์นาคแลด้วยน้ำในสระอโนดาต แล้วแล
กลับมายังพระนครในวันนั้นได้

อีกอาชานัยหนึ่งมีนามชื่อว่ามหาตมะ เมื่อพระเจ้าสิโลธรราชปราถนา
จะไปชมเมืองสุวรรณค์ เสด็จขึ้นประทับณหลังอาชาแล้ว อาชานัยนั้นก็
เหาะไปในอากาศ พาพระเจ้าสิโลธรราชไปชมทิพยสมบัติรัตนพิमानใน
เทวโลกแล้ว อาจพาเสด็จกลับยังอนันตนครในวันนั้นได้ พระเจ้า
สิโลธรราชโพธิสัตว์มีบุญญฤทธิ์เดชานุภาพแผ่ไปในชมพูทวีปทั้งดิน มี
ได้ มีกษัตริย์องค์ใดในต่างกตชมพูทวีปที่จะเส่มอเหมือน ดังพรรณนา
มาฉ

มาฉ

อนึ่ง พระเจ้าติโลธราชนั้น พระองค์เสวยราชสมบัติโดยทศพิธ
 ราชธรรมประเพณี แดทรงบำเพ็ญบุญญานฤขบริจากทาน ทั้งทรง
 รักษาดีทำเป็นนิจกาทมิได้ขาด แดทรงรักษาอัฐมีอุโบสถแลบ้นณรดี
 อุโบสถ โดยบักชนนาวิช เป็นอาจิณปฏิปทาดีมาปฏิบัติ

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าติโลธราช โภชิตัวเสด็จเข้าสู่ที่บรรทมใน
 เพศาราตรี ยังลงสู่นิทธารมณเเห็นอพระแท่นที่ศิริไสยาศน์ ทรงพระ
 สubinนิมิตรเห็นยอดปราสาทที่อยู่ของพระองค์ หักตกลงมาณพื้นภูมิภาค
 แดวกหักกระเด็นออกไปเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ พระเจ้าติโลธราชคน
 จากนิถธารมณ กัมพระทยอนสดุ้งหว่นหวาด เสด็จประทับนั่งอยู่ณ
 พระแท่นที่ศิริไสยาศน์นั้น ตราบเท่าจนอรุณสว่างแจ้ง จึงทรงพระราช
 ดำริหาว่า ยอดปราสาทของเราภิบริบูรณ์ดีอยู่ เหตุไฉนจึงนิมิตรเห็น
 ว่าหักตกลงมาณพื้นปฐพี

ขณะนั้น วิปตาศ้าประการคือ พระฤทัยเคঁร่า ๑ พระเสโท
 ไหล ๑ พระวรกายาเคঁร่าหมอง ๑ พระสร็รกายหว่นไหว ๑ พระเนตร
 มืดมัว ๑ ก็บังเกิดมิชนแก่พระเจ้าติโลธราช โภชิตัวนั้น

ครั้น เวลา รุ่ง เช้า พระเจ้าติโลธราช จึง มี พระราช ดำริดีให้หา
 พราหมณทั้งหลาย มีพราหมณปุโรหิตเป็นต้นเข้ามาเฝ้า แดวตรดีเฝ้า
 สubinนิมิตรที่ใดทรงเห็นนั้น ให้พราหมณทั้งหลายฟัง แดวตรดีถามว่า
 ที่เราเห็นสubinนิมิตรผิดประหลาดดังนี้ เหตุการณ์อะไรจะมีแก่เราหรือไม่

พราหมณ์ทั้งหลายได้ฟังรับสั่งถาม จึงพร้อมกันพิจารณาตาม
 คัมภีร์ โหราศาสตร์ แล้วทูลถวายพยากรณ์ว่า ข้าแต่ลัทธิเทวราช
 บาบเคราะห์จักมาให้ โทษแก่พระองค์ จึงได้ทรงพระสุบินนิมิตรไปดังนี้
 กำหนดอีก ๗ วัน พระเสวร์เทพบุตรจักเสด็จมา ร่วมราชทัณฑ์ชณา
 ของพระองค์ จักกระทำให้พระองค์กัมปนาทหวั่นไหวระส่ำระสายจากที่
 ดุจกำลังลมอันเกิดแต่ธรณดินนั้น พระองค์อย่าได้ทรงดูหมิ่นและดำคัญ
 พระทัย ว่าพระองค์เป็นผู้มีเดชาานุภาพอันยิ่งใหญ่ดังนี้ ขอพระองค์จง
 ให้จัดการบดพิลพร้อมด้วยเครื่องสักการบูชา สำหรับไว้กระทำการปลุกกรรม
 รับพระเสวร์เทวา อันจะเสด็จมาในวันที่ ๗ นับแต่วันนี้ไป ถ้าพระองค์
 กระทำสักการบูชารับพระเสวร์เทพบุตรแล้ว พระเสวร์เทพบุตรนั้นจัก
 ให้คุณแก่พระองค์ พระองค์จักมีความสุขดำรงกาลนาน พระพุทธ
 เจ้าข้า

พระเจ้าดีโธรราชได้ทรงสดับคำพยากรณ์ดังนั้น ก็ทรงพระพิโรธ
 เปนกำลัง ประคองตั้งว่าพระยานาคที่ผู้มาประหารลงที่ชนกหา มีพระ
 สุรดีหนาทตรีสืบวิภาษพราหมณ์เหล่านั้นว่า ดูกรพราหมณ์อันชั่วร้าย
 เหตุไฉนพวกเองทั้งหลาย จึงมาวิงวอนให้เรากราบไหว้บูชาพระเสวร์
 พระเสวร์นั้นเป็นเทพบุตร ตัวเราก็เป็นเทวดาบริบูรณ์ด้วยจตุรงค์เสนา
 เมื่อพระเสวร์นั้นมาในกาลใด เราก็จะออกไปต่อยุทธกับพระเสวร์ ด้วย
 จตุรงค์เสนาในกาลนั้น ถ้าผู้ใดมีกำลังอาานุภาพมาก ความชนะก็จักมี
 แก่ผู้นั้น เราไม่ยอมที่จะกราบไหว้บูชาพระเสวร์เทพบุตรนั้นเป็นอันขาด

พราหมณ์ทั้งหลายจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นดมมตี
 เทวราช พระเสวรีเทพบุตรนั้นเมื่อมา ก็มีได้แสดงตนให้พระองค์เห็น
 ประจักษ์ เป็นแต่ฉายาคือเงาของพระเสวรีนั้นมาทับลักษณะของพระ
 องค์เท่านั้น ขอพระองค์อย่าทรงมาพะอหังการแก่พระเสวรีเทวราช จง
 จัดการรับพระเสวรีด้วยเครื่องสักการบูชา ตามคำข้าพระบาททั้งหลาย
 เกิด ความสุขสิริสวัสดิ์บังเกิดแก่พระองค์สืบไป พระพุทธเจ้าข้า
 พระเจ้าลีโลร์ราชก็มีโดยอมกระทำการพลกรรม ตามคำวิงวอนของ
 พราหมณ์เหล่านั้น ครั้นรับพราหมณ์ทั้งหลายให้ออกจากที่เฝ้า แล้วมี
 รับสั่งให้หาเสนาบดียุทธานิการเข้าไปเฝ้า แล้วตรัสว่า ดูกรท่านผู้
 เจริญ จำเดิมแต่วันนี้ไปถึงวันที่ ๗ ท่านจงวางพลรบเตรียมไว้ใน
 ประตูพระนครทั้ง ๕ ทิศ ประตูสะพานคน ๆ ในเบื้องบนปราสาท ๗ ชั้น
 นั้น จงวางนักรบไว้ให้ยู่พิทักษ์รักษาชั้น दर้อยคน ๆ เป็นกำหนด
 แล้วจงบังคับบนดาพลรบทั้งหมดว่า ถ้าท่านทั้งหลายเห็นพระเสวรีมา
 ในกาลใด จงรุมกันฟันแทงฆ่าพระเสวรีเสียในกาลนั้น ถ้ามีฉนั้น ก็
 จงตรึงจับพระเสวรีจำจงด้วยเครื่องจำห้าประการ แล้วพาตัวมาหา
 เราให้จงได้

เสนาบดีรับพระราชโองการแล้ว ก็ถวายบังคมลาออกมาจัดการ
 วางพลรบไว้ในที่นั้น ๆ ตามพระราชบัญชาทุกประการ พระเจ้าลีโลร์
 ราชก็มีได้ประมาทพระองค์ ทรงถืออาวุธทั้ง ๕ คอยระวังรักษาพระ

องค์อยู่เป็นนิจมิได้ชาติ ครั้นถึงวันที่ ๗ พระเสวรีเทวราชก็จรมาทับ
ลักษณะของพระองค์ ดูคำที่พราหมณ์ทั้งหลายถวายพยากรณ์

ในกาลนั้น พระเจ้าดีโล้รราชก็มีพระหฤทัยอันรุ่มร้อนกระวนกระ
วาย แด้มพระวรกายกัมปนาทหวาดหวั่น พระอาการนั้นดูหนึ่งว่าเป็น
บ้า เมื่อทอดพระเนตรเห็นพลรบที่อยู่รักษาบนปราสาท ก็ทรงพระ
พิโรธเร่งขับไล่ฟันฟาดด้วยพระแสงขรรค์ บันดาพลรบทั้งหลายเหล่านั้น
บางพวกก็ถึงซึ่งความตาย บางพวกก็บาดเจ็บต้องทุกข์เวทนาอันสาหัส
พลรบที่เหลืออยู่นั้น ไม่สามารถที่จะเข้าไปใกล้พระเจ้าดีโล้รราช โพิ
สัศวนั้นได้ ต่างคนก็ถอยหลังรอรಾಯุณที่นั้น ๆ พระเจ้าดีโล้รราช
ทรงฟาดฟันพลรบทั้งหลาย บันดาที่พทกษรรักษาอยู่บนปราสาททั้ง ๗ ชั้น
ด้วยพระแสงขรรค์ โดยนิยมนดังนี้ แล้วเสด็จลงจากปราสาท ๗ ชั้นนั้น
โดยลำดับ ๆ ครั้นถึงพนพสุธาภคชนทรงอาชานัย รับควบขับออกจาก
ประตูพระนคร

ฝ่ายพวกพตนิกรทั้งหลายที่อยู่รักษาพระทวารนั้น เมื่อไม่สามารถ
ที่จะห้ามกั้นได้ ต่างก็พากันรีบไปตามเสด็จพระเจ้าดีโล้รราช บันดา
พวกพตพตนิกรทั้งหลายเหล่านั้น ใครผู้ใดไม่สามารถที่จะตามเสด็จทัน
มาทว่าสักคนหนึ่งได้ ด้วยผีเทาอาชานัยที่ทรงขุ่นนเรวียงนิก

แท้จริง เมื่อพระเคราะห์อันร้ายแรงให้โทษอยู่ดังนี้ อาชานัยที่
ทรงขี้เคยพาเหาะไปในนภากาศ ก็ไม่สามารถที่จะเหาะไปได้ เมื่ออาชา
นั้นไปไม่ได้ โดยอากาศ ก็ต้องพาพระเจ้าดีโล้รราชไปในมรรคาด้วย

กำลังแรงของตน ไปในวันเดียวสิ้นระยะทางประมาณ ๓๐ โยชน์ ครั้น
 เพลาบ่ายอันหม่นมืดก็บรรลุดังต้นไทรใหญ่ในป่ามหาวน อาชานัยก็มกาย
 อันเห็นคเหน้อยทพุดภาพสิ้นกำลัง ไม่สามารถที่จะไปในหนทางเบื้องหน้า
 ต่อไปอีกได้

ฝ่ายพระเจ้าลีโล่ราชนั้น ก็มีพระกายอันดำมากเพราะแดดแดดม
 ทงมีพระทัยอันเตรียมกรรมไปด้วยความหิวกระหาย เพราะมิได้ได้ด้วย
 พระกระยาหารเลย เสด็จลงมาจากหลังอาชานัยแล้ว ก็ทรงพระกายเข้า
 ถ่มกอดคออัคร ครั้นทรงระลึกถึงลีโล่สมบัติแดพระนคร ก็กล่าว
 พระคาถารำพรรณพิลาปว่า

อโห วิปตติ เม ทุกข์	ปเรน จ กตัม ทุกข์
ตณฺจ กตัม สยณฺเจว	ปโรหิตสฺส วณฺเณ
อสุตตฺตตาย เม โทโส	อโห ปุพฺเพ สุขํ ปตฺโต
ภุชฺชมาโน สุกุชฺชาภตฺติ	สุวณฺณภาชเน วเร
รตฺติภาเค สยมาโนปี	สยาปี สุขสมฺผลสฺเส
สยมาเน สยนคพฺเพ	นีสินฺโนปี นีโคธมณฺฑลเ
นีสินฺนปฺลลฺงเก วเร	อหํทานิ ทุกฺขิโตปี
เอกโก วนสณฺจเก	สหา อสฺเสน สหาโย
สยมาโน ตินฺสณฺจเร	เคหํ นีโคธมณฺฑลํ
ปาสาทกํ วนสณฺฑํ	กเร นครกํ วรํ
จนฺโทภาเสน ทิปกํ	ปกฺขิสทฺทํ ตฺริยนฺตํ

อโห ทุกุขตรี สียา กถิ ภูณเช กถิ สเย

ปาโตเยว กุหิ คจฺเฉ ปเร ชนา อสหาโย

โก ชโน มคฺคทฺเทสโก อโห อนนฺตเทวีปี

สามินา วิปฺปโยคาว ทุกุขิตา โหติ ทุมนา

อสุสฺสโกชา ทิวารตฺตี ยาว สามิอภิมุขา ตี

ความว่า โอ้ตัวเราในครั้ง^{๕๕}นี้ มาเกิดวิบัติพลัดพรากจากพระนคร

ต้องมาทนทุกข์เวทนาอยู่กลางไพร ความทุกข์อัน^{๕๖}นี้ ผู้^{๕๗}อื่นมิได้กระทำ

ให้แก่เราเลย เรากระทำไว้ตัวเราเองโดยแท้ เพราะเหตุที่เรามิได้เชื่อ

ฟังคำปฐุโรหิตาจารย์ โทษพิบัติจึงบังเกิดขึ้นแก่เราในครั้ง^{๕๘}นี้ โอ้

ตัวเราเคยอยู่ในบุรีประกอบด้วยความสุขสำราญ เมื่อยามเดี๋ยวก็เดี๋ยว

พระกระยาหารในสุวรรณภาชน์ ยามเมื่อได้ยาคัน^{๕๙}กับบรรทมเหนือพระ

แท่นในห้องบรรทม อันปลาดด้วยสุขุมพิศม์^{๖๐}เป็นปัจจุ^{๖๑}ฐู^{๖๒}รณ^{๖๓} มี^{๖๔}สัมผัส

อัน^{๖๕}นิ่มอ่อนนำมาซึ่งความ^{๖๖}สุขสำราญ เมื่อยาม^{๖๗}นั่งก้นง^{๖๘}ณ^{๖๙}ส^{๗๐}ถาน^{๗๑}ที่^{๗๒}บ^{๗๓}ด^{๗๔}ด^{๗๕}ง^{๗๖}ก^{๗๗}

อัน^{๗๘}ประเส^{๗๙}ริ^{๘๐}ฐู^{๘๑}แ^{๘๒}ว^{๘๓}ด^{๘๔}ล^{๘๕}้อม^{๘๖}ไป^{๘๗}ด้วย^{๘๘}เส^{๘๙}นา^{๙๐}มา^{๙๑}ต^{๙๒}ย^{๙๓}ร^{๙๔}า^{๙๕}ช^{๙๖}บ^{๙๗}ร^{๙๘}ิ^{๙๙}พ^{๑๐๐}า^{๑๐๑}ร มา^{๑๐๒}บัด^{๑๐๓}นี้^{๑๐๔}เร^{๑๐๕}า^{๑๐๖}ม^{๑๐๗}ิ^{๑๐๘}ได้^{๑๐๙}มี^{๑๑๐}

อาหารอัน^{๑๑๑}ใดอัน^{๑๑๒}หนึ่ง^{๑๑๓}บริ^{๑๑๔}โ^{๑๑๕}ก^{๑๑๖}ค^{๑๑๗}เด^{๑๑๘}ย ต้อง^{๑๑๙}เด^{๑๒๐}ว^{๑๒๑}ย^{๑๒๒}ท^{๑๒๓}ุ^{๑๒๔}ก^{๑๒๕}ข^{๑๒๖}เว^{๑๒๗}ท^{๑๒๘}น^{๑๒๙}า^{๑๓๐}ห^{๑๓๑}ิ^{๑๓๒}ว^{๑๓๓}ก^{๑๓๔}ระ^{๑๓๕}ห^{๑๓๖}า^{๑๓๗}ย เม^{๑๓๘}ื่อ

ยาม^{๑๓๙}นอน^{๑๔๐}ก^{๑๔๑}ต^{๑๔๒}อง^{๑๔๓}นอน^{๑๔๔}เหน^{๑๔๕}ือ^{๑๔๖}ใ^{๑๔๗}บ^{๑๔๘}ไ^{๑๔๙}ม^{๑๕๐}ี^{๑๕๑}ถ^{๑๕๒}า^{๑๕๓}ด^{๑๕๔}บ^{๑๕๕}น^{๑๕๖}ป^{๑๕๗}ฐ^{๑๕๘}ู^{๑๕๙}พิ^{๑๖๐}ด^{๑๖๑}ล เม^{๑๖๒}ื่อ^{๑๖๓}ยาม^{๑๖๔}นั่ง^{๑๖๕}ก^{๑๖๖}ต^{๑๖๗}อง^{๑๖๘}นั่ง^{๑๖๙}ไ^{๑๗๐}ค^{๑๗๑}

ม^{๑๗๒}ณ^{๑๗๓}ท^{๑๗๔}ด^{๑๗๕}ต^{๑๗๖}ัน^{๑๗๗}น^{๑๗๘}ิ^{๑๗๙}โค^{๑๘๐}ร^{๑๘๑}ช^{๑๘๒}เอ^{๑๘๓}ก^{๑๘๔}า^{๑๘๕}ก^{๑๘๖}า^{๑๘๗}ย มี^{๑๘๘}แต่^{๑๘๙}อา^{๑๙๐}ช^{๑๙๑}า^{๑๙๒}มา^{๑๙๓}เป^{๑๙๔}น^{๑๙๕}ส^{๑๙๖}ห^{๑๙๗}า^{๑๙๘}ย^{๑๙๙}อยู่^{๒๐๐}ตัว^{๒๐๑}เด^{๒๐๒}ว^{๒๐๓}เท^{๒๐๔}า^{๒๐๕}น^{๒๐๖}ัน^{๒๐๗}

ก^{๒๐๘}ับ^{๒๐๙}มี^{๒๑๐}แ^{๒๑๑}ด^{๒๑๒}ง^{๒๑๓}จ^{๒๑๔}ัน^{๒๑๕}ท^{๒๑๖}ร์ โอ^{๒๑๗}ภ^{๒๑๘}า^{๒๑๙}ษ^{๒๒๐}ส^{๒๒๑}ว^{๒๒๒}าง^{๒๒๓}ค^{๒๒๔}าง^{๒๒๕}ป^{๒๒๖}ระ^{๒๒๗}ท^{๒๒๘}ิ^{๒๒๙}ป^{๒๓๐}ช^{๒๓๑}ว^{๒๓๒}า^{๒๓๓}ด^{๒๓๔}า แ^{๒๓๕}ด^{๒๓๖}มี^{๒๓๗}เด^{๒๓๘}ียง^{๒๓๙}ส^{๒๔๐}ก^{๒๔๑}ุ^{๒๔๒}ณ^{๒๔๓}บ^{๒๔๔}ั^{๒๔๕}ก^{๒๔๖}ษ^{๒๔๗}า

ค^{๒๔๘}าง^{๒๔๙}ค^{๒๕๐}น^{๒๕๑}ค^{๒๕๒}ร^{๒๕๓} โอ^{๒๕๔}้^{๒๕๕}ค^{๒๕๖}ว^{๒๕๗}าม^{๒๕๘}ท^{๒๕๙}ุ^{๒๖๐}ก^{๒๖๑}ข^{๒๖๒} ใน^{๒๖๓}ค^{๒๖๔}ร^{๒๖๕}ง^{๒๖๖}นี้^{๒๖๗}เป^{๒๖๘}น^{๒๖๙}อ^{๒๗๐}ย^{๒๗๑}่า^{๒๗๒}ง^{๒๗๓}ย^{๒๗๔}ิง เ^{๒๗๕}า^{๒๗๖}จะ^{๒๗๗}ได้^{๒๗๘}ล^{๒๗๙}ิง^{๒๘๐}อัน^{๒๘๑}ใด^{๒๘๒}มา

บ^{๒๘๓}ริ^{๒๘๔}โ^{๒๘๕}ก^{๒๘๖}ค^{๒๘๗}ต^{๒๘๘}าง^{๒๘๙} โ^{๒๙๐}ภ^{๒๙๑}า^{๒๙๒}ษ^{๒๙๓}น^{๒๙๔}า แ^{๒๙๕}ด^{๒๙๖}จะ^{๒๙๗}นั่ง^{๒๙๘}นอน^{๒๙๙}เหน^{๓๐๐}ือ^{๓๐๑}พ^{๓๐๒}น^{๓๐๓}พ^{๓๐๔}ล^{๓๐๕}ุ^{๓๐๖}ช^{๓๐๗}า^{๓๐๘}อ^{๓๐๙}ย^{๓๑๐}่า^{๓๑๑}ง^{๓๑๒}ไ^{๓๑๓}ค^{๓๑๔} ค^{๓๑๕}ร^{๓๑๖}น^{๓๑๗}ร^{๓๑๘}ู^{๓๑๙}ง

เขากมรู ทว่าจะไปโนแห่งหนตำบลใด ไม่มีใครที่จะเป็นเพื่อนแต่ช่วยช
บอกหนทาง โธ่สังสารนางอนัตตเทวี เจ้าจะมีแต่ความวิโยคไค้กเค่ร่า
เพราะไม่เห็นเราผู้เป็นพระสามี นางจะระทมไปด้วยความทุกข์ โธ่มนัด
จะไม่เป็นอันสร้งแต่ไม่เป็นอันที่จะเสวยทุกทวารাত্রีกาด จะเสวยแต่
อัสสุชตต่าง โภชนาหารทุกเวลา จนกว่าจะได้พบพักตร์เราผู้เป็นพระสามี
พระเจ้าติโลธราชครัดร่าพรรณด้วยพระคาถาดังนแล้ว ครั้นเพลา
รุ่งเช้า พระองค์กับอาชาก์ทุพลาพอดโรยสิ้นกำลัง เพราะมิได้บริโภค
โภชนาหารตั้งอันใดเลย มีพระกายอันกัมปนาทการห้วนไหว แข็งพระทัย
ดกขมจุงอาชาดำเนิรไปในอารัญประเทศ ก็บรรลุดึงทุ่งนาเขาด้าดอัน
มีอยู่ณที่สุดแห่งชายป่า

ในทันทัน มีบุรุษชาวนาคนหนึ่งเป็นฌรูกษาไรเขาด้าด บุรุษชาวนา
นั้นได้อาหารลงในกระบวยแล้ว ก็เอาไปวางไว้ที่คันทนาปราถนาจะบริโภค
เมื่อซากลับ แลวกเคิรไปได้ขับฝูงนกอันมากินเขาด้าด ในที่สุดแห่ง
ปลายนา ขณะนั้น มีสุนัขตัวหนึ่ง ลอบเข้ามาคาบเอากระบวยภคตา
หารนั้นไป พอพระเจ้าติโลธราชจุงอาชานัยมาถึงทันทัน บุรุษชาวนา
กลับมากไม่เห็นกระบวยภคตาหาร แลไปเห็นมงกุฏอันบันดาลกดับกตาย
เหมือนกระบวยของตน อยู่บนพระเคียรของพระโพธิสัตว์ติโลธราช ก็
เข้าไปโบายคัทมแทงด้วยประฏัก แลวปริภาษด้วยคำอันหยาบคายว่า ดู
กรโจระคนชั่วร้าย เหตุไฉนเองจึงลักภคตาหารของเราไปกิน แลวเอา
กระบวยของเราครอบห้วมาดงน

มานะอหังการ มิได้เชื่อถือคำปโรหิตาจารย์เขาทำนายไว้ จึงต้องมารับ
 โทษภัยถึงเพียงนี้ แล้วทรงจงอาสาออกจากที่น่านนี้ไปตั้งที่นาอีกแห่งหนึ่ง
 ฝ่ายบุรุษซึ่งเป็นเจ้าของที่น่านนี้เป็นคนเกียจคร้าน ต่อสองวันหรือ
 สามวันจึงไปตรวจดูข้าวในนาครึ่งหนึ่ง โจรทั้งหลายได้ชองก็มาดักเกี่ยว
 เอาข้าวในนาไปทุกวัน ๆ วันนั้น บุรุษเจ้าของนาถือหอกไปชุมนุมอยู่ที่
 นา ครั้นเห็นพระโพธิสัตว์ดีโลธราชเคียวอาสาไปในที่นั้น แลเห็น
 พระชรรค์กลายเป็นเคียว กิ่งเขาไปโบยตีพระโพธิสัตว์ด้วยด้ามหอก
 แล้วคำบริภาษว่า ดุกรอ้ายโจรร้าย มึงมาดักเกี่ยวข้าวของกูไปทุกวัน ๆ
 กูพึงมาพบมึงในวันนี้

พระเจ้าดีโลธราชตกพระทัย มิได้รู้ว่าเหตุผลประการใด จึงตรัสว่า
 ดุกรบุรุษผู้เจริญ เรามีได้เป็นโจรดอบดักสิ่งใดของท่าน ในน่านมา
 โบยตีเรา กล่าวหาว่าเราเป็นโจรด้วยเหตุใด

บุรุษเจ้าของนาจึงซ้ำคำว่า ดุกรอ้ายโจรร้ายปากแข็ง มึงเป็นโจร
 มีเคียวเป็นพยานอยู่ในมือมึง ยังจะมีหน้ามาโกหกอีกเล่า ถ้ามึงไม่มา
 ดักเกี่ยวข้าวของกู มึงจะถือเคียวมาธุระอะไร ว่าตงนแล้ว ก็กลับตี
 โบยพระโพธิสัตว์ดีโลธราชอีก จนพระสัตว์ร่างกายบอบช้ำมิได้หิตอันตามไหล

ขณะนั้น พระเจ้าดีโลธราชก็สั่งตพระทัยทรงพิศวงว่า เหตุใด
 พระชรรค์ในมือเรา จึงมากดบกดตายให้บุรุษนี้เห็นเป็นเคียวไป ชรอย
 จะเป็นเวรเก่าที่เราทำไว้ตามมาทัน ทรงดำริตงนแล้ว จึงตรัสวิงวอน

เจ้าของน่านนั้นว่า ดุกรบรมผู้เจริญ นี่พระขรรค์ของเราแท้ ๆ เมื่อ
ท่านมาเห็นว่าเปนเคียวก็จงเอาไปเถิด เราขอแต่ชีวิตเราไว้ ขอท่านอย่า
โอบยตีให้ถึงแก่ความตายเลย

บรมเจ้าของนาได้ฟังคำวิงวอนก็คลายความโกรธ จึงไปหยิบเอา
เคียวมาจากพระหัตถ์ แล้วตั้งกำชับว่า ดุกรโจร เองอย่ามาในที่นา
นี้อีกต่อไป ถ้าเองขึ้นมาจะก็จะตองตายอยยณทน ว่าดงนแล้ว ก็ได้
พระโพธิสัตว์ไปแล้วจากที่นั้น

พระเจ้าได้รราชโพธิสัตว์ ตัดอกกลนกลากดินถอยคำที่เขาบริภาษ
อันหยาบช้า แลทนทุกขเวทนาที่ถูกโอบยตีอย่างสาหัสดงนแล้ว ก็มพระ
อัสสูชดอันใหญ่อาบพระพักตร์ควรจะตั้งवेश ทรงจงอาชานัยออกจากที่
นาอันเป็นเขตของบรมนนั้นแล้ว ก็ไปบรรลุดถึงที่นาของผู้ นอก
ฝ่ายบรมเจ้าของน่านนั้น จง โคตวหนึ่งไปผูกไว้ ให้กินหญ้าอยู่ในที่
นาของตน แล้วก็กลับมาบริโภคอาหาร โคนนคิงเชือกที่ผูกไว้ชาติก็วิ่ง
เข้าไปอยู่ในฝูงนางโค บรมผู้เป็นเจ้าของโคบริโภคอาหารแล้ว ก็กลับไป
ไม่เห็นโคที่ตนผูกไว้ จึงแลดูไปในเบื้องหน้า ครั้นเห็นอาชาที่พระโพธิสัตว์
จงไปเหมือนกับโคของตน ก็วิ่งไปโดยเร็วแตร้องว่า ดุกรโจรทรพด
ริศยา เหตุไฉนเองจึงไปลักจงโคของเรามาดงน

พระเจ้าได้รราชโพธิสัตว์จึงตรัสว่า ดุกรบรมผู้เจริญ เราจะบอก
ให้ท่านรู้ มาที่เรามาจนกเป็นมาของเราแท้ ๆ ท่านมาหาว่าเราไปจงเอา

อุปถัมภ์ ก็ทำให้เป็นผู้บริบูรณ์ไปด้วยดาบยศความสูงส่งสำราญ และ
 ประกอบด้วยเตชานุกาภาพอันยิ่งใหญ่ ทั้งเป็นที่รักเจริญใจของเทวดาแ
 มนุษย์ทั้งหลาย เมื่อผู้นั้นไปในประเทศที่ใด ก็เป็นที่นับถือกราบไหว้
 ดัดการบูชา ของชนทั้งหลายที่อยู่ในประเทศที่นั้น ผู้ที่บุญกุศลอุปถัมภ์ยอม
 เป็นผรุสวาท - ตูจพระจันทร์ ในวันเพ็ญอันเปล่งรัศมีฉนน ถ้าบาปอกุศล
 มาตามทัน ก็ทำให้เสื่อมลาภยศยศหมดความสูงส่งสำราญ และปราศจาก
 เตชานุกาภาพอันยิ่งใหญ่ ไม่เป็นที่รักเจริญใจของญาติมิตรแลประชุมชน
 ทั้งหลาย เมื่อไปในประเทศที่ใด ก็ไม่เป็นที่นับถือยำเกรงดัดการบูชา
 ของชนในประเทศที่นั้น ผู้ที่บาปอกุศลอุปถัมภ์ยอมไม่ไฟโรจรุ่งเรือง ตูจ
 หนึ่งว่า หิ้งห้อยอันปราศจากแสงในเพลาพระอาทิตย์อุทัยฉนน

เมื่อพระเจ้าดีได้ราชาโพธิสัตว์ ถูกเขาซึ่งเอาจมกฏแลพระชรรค์ กับ
 ทั้งอาชานยไปสิ้นแล้ว ยังเหลือแต่พระองค์กับพระภษาที่ทรงนั่งห่ม ก็
 ให้เปล้าเปลี่ยวพระทัยยงนิก ด้วยพระองค์มีความรักอาชานยอย่างยิ่ง มิ
 รัทว่าจะทำประการใด ต้องฝนพระทัยทรงพระดำเนียรกรรแดงไปแต่
 พระองค์เดียว ครั้นเพลาสายเย็นห่มย ก็มีพระหฤทัยอันอดโรยโหยหิว
 ยงนิก เพราะมิได้เสวยโภชนาหารสิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย จึงเข้าไปนั่งพัก
 อาศรัยอยู่ณร่มไม้ชายป่าแห่งหนึ่ง ครั้นความหิวกระหายค้อยบันเทาดง
 ก็ทรงพระอุสาหะตฤกษนทรงพระดำเนียรค่อไป ครั้นถึงพระอารามแห่งหนึ่ง
 จึงทรงพระดำหริหว่า เรานอดอยากอาหารมาสองสามวันแล้ว อย่า
 กระหนนเลย เราจักเข้าไปในพระอารามน แลวจกขอภคตาหารที่เป็น

เคนเห็ดข่อย^๑ในบาตรของภิกษุ^๑สามเณร^๑มาบริโภคน^๑ ทรงพระดำริ^๑หัดง^๑
 แล^๑วก^๑เข้า^๑ไป^๑ใน^๑พระ^๑อาราม^๑นั้น^๑ คร^๑น^๑ท^๑อด^๑พระ^๑เนตร^๑เห็น^๑สาม^๑เณร^๑น้อย^๑องค์^๑
 หนึ่ง^๑ ก็^๑ทรง^๑พระ^๑บิ^๑ศิ^๑โล^๑ม^๑น^๑ต์^๑มี^๑ความ^๑รัก^๑ใคร^๑ใน^๑สาม^๑เณร^๑นั้น^๑ จึง^๑ตร^๑ัส^๑ว่า^๑
 ด^๑กร^๑พ^๑อ^๑เณร^๑ ข^๑า^๑พ^๑เจ^๑า^๑น^๑อด^๑อา^๑ห^๑าร^๑ห^๑ด^๑า^๑ย^๑ว^๑น^๑แ^๑ด^๑ว^๑ม^๑ค^๑ว^๑า^๑ห^๑ว^๑ย^๑ง^๑น^๑ก^๑ ถ^๑า^๑
 พ^๑อ^๑เณร^๑ไม่^๑มี^๑ค^๑ว^๑า^๑ห^๑น^๑ก^๑ใจ^๑ ข^๑า^๑พ^๑เจ^๑า^๑จ^๑ก^๑ข^๑อ^๑ย^๑อ^๑า^๑ศ^๑ร^๑ย^๑บ^๑ริ^๑โภ^๑ก^๑ภ^๑ค^๑ต^๑า^๑ห^๑า^๑ร^๑ด^๑ก^๑
 ด^๑อง^๑ด^๑ำ^๑ม^๑ว^๑ัน^๑ พ^๑อ^๑บ^๑ัน^๑เท^๑า^๑ท^๑ุ^๑ก^๑ข^๑เว^๑ท^๑น^๑า^๑ก^๑ั^๑จะ^๑ด^๑ำ^๑ไป^๑
 ด^๑ำ^๑ม^๑เณร^๑นั้น^๑ แ^๑ด^๑ไป^๑เ^๑็น^๑พระ^๑เจ^๑า^๑ดี^๑โล^๑ธ^๑ร^๑า^๑ช^๑โ^๑พิ^๑ธ^๑ี^๑ศ^๑ต^๑ว^๑ ก็^๑ให้^๑ม^๑ี^๑จ^๑ต^๑ต^๑
 โล^๑ม^๑น^๑ต์^๑ป^๑ระ^๑ก^๑อบ^๑ไป^๑ด^๑ว^๑ัย^๑ก^๑ร^๑ุ^๑ณา^๑ อ^๑า^๑ศ^๑ร^๑ย^๑บ^๑พ^๑เพ^๑ด^๑น^๑ิ^๑ว^๑า^๑ด^๑ที่^๑ไ^๑ด^๑เ^๑ย^๑อ^๑ุ^๑ป^๑ถ^๑ม^๑ภ^๑
 ก^๑ัน^๑มา^๑แ^๑ต^๑ช^๑า^๑ค^๑ิ^๑ก^๑อน^๑ จึง^๑พ^๑า^๑พระ^๑เจ^๑า^๑ดี^๑โล^๑ธ^๑ร^๑า^๑ช^๑ให้^๑เ^๑า^๑ไป^๑น^๑ั่ง^๑ณ^๑ที่^๑อ^๑น^๑ด^๑ม^๑ค^๑ว^๑
 ข^๑าง^๑ห^๑น^๑ง^๑

๑ ฝ^๑าย^๑พระ^๑เจ^๑า^๑ดี^๑โล^๑ธ^๑ร^๑า^๑ช^๑โ^๑พิ^๑ธ^๑ี^๑ศ^๑ต^๑ว^๑น^๑ั้น^๑ มี^๑พระ^๑ก^๑ำ^๑ด^๑ัง^๑ท^๑ุ^๑พ^๑ด^๑ภ^๑า^๑พ^๑เ^๑ระ^๑มิ^๑ไ^๑ด^๑
 เ^๑ด^๑ว^๑ย^๑โภ^๑ช^๑น^๑า^๑ห^๑า^๑ร^๑ ก^๑ิ^๑ม^๑พระ^๑ส^๑ร์^๑ร^๑ก^๑าย^๑ก^๑ิ^๑ม^๑ป^๑น^๑า^๑ท^๑ก^๑า^๑ร^๑ห^๑ว^๑ัน^๑ไ^๑ห^๑ว^๑ ท^๑ัง^๑เป^๑ล^๑อะ^๑เป^๑ล^๑อ^๑น^๑
 ไป^๑ด^๑ว^๑ัย^๑โ^๑ธ^๑ิ^๑ค^๑บ^๑ำ^๑ง^๑เบ^๑ย^๑ก^๑บ^๑ำ^๑ง^๑แ^๑ห^๑ง^๑ค^๑ด^๑ก^๑ร^๑ง^๑อ^๑ย^๑ท^๑ว^๑พระ^๑ก^๑าย^๑ มี^๑อ^๑า^๑จ^๑ที่^๑จะ^๑ด^๑ำ^๑ร^๑ง^๑
 พระ^๑อง^๑ค^๑อ^๑ย^๑ไ^๑ด^๑ ก^๑ิ^๑ด^๑ม^๑ด^๑ง^๑น^๑อ^๑น^๑ค^๑ร^๑อ^๑ก^๑ัน^๑ง^๑ไป^๑มี^๑ไ^๑ด^๑เป^๑น^๑ด^๑ม^๑ป^๑ถ^๑ดี^๑ ด^๑ำ^๑ม^๑เณร^๑
 เ^๑็น^๑ด^๑ัง^๑น^๑น^๑ก^๑ต^๑ก^๑ใจ^๑ จึง^๑ร^๑ี^๑บ^๑ว^๑ี^๑ง^๑ไป^๑บ^๑อ^๑ก^๑พระ^๑ภ^๑ิก^๑ษ^๑ุ^๑ท^๑ง^๑ห^๑ด^๑า^๑ย^๑ว^๑่า^๑ มี^๑อ^๑ุ^๑บ^๑า^๑ด^๑ก^๑คน^๑ห^๑น^๑ึง^๑
 มา^๑ข^๑อ^๑อ^๑า^๑ศ^๑ร^๑ย^๑อ^๑ย^๑ บ^๑ด^๑น^๑ด^๑ม^๑ด^๑ง^๑น^๑อ^๑น^๑ึง^๑แ^๑น^๑ไป^๑ จะ^๑เป^๑น^๑ต^๑าย^๑อ^๑ย^๑า^๑ง^๑ไ^๑ร^๑ก^๑ิ^๑ม^๑ไ^๑ด^๑ร^๑
 พระ^๑ภ^๑ิก^๑ษ^๑ุ^๑ท^๑ง^๑ห^๑ด^๑า^๑ย^๑ไ^๑ด^๑พ^๑ง^๑ด^๑ำ^๑ม^๑เณร^๑บ^๑อ^๑ก^๑ด^๑ัง^๑น^๑ั้น^๑ ก^๑ิ^๑พ^๑า^๑ก^๑ัน^๑ร^๑ี^๑บ^๑ไป^๑ดู^๑ คร^๑น^๑
 เ^๑็น^๑พระ^๑เจ^๑า^๑ดี^๑โล^๑ธ^๑ร^๑า^๑ช^๑โ^๑พิ^๑ธ^๑ี^๑ศ^๑ต^๑ว^๑ก^๑ล^๑บ^๑ไ^๑ด^๑ด^๑ม^๑ป^๑ถ^๑ดี^๑ค^๑ัน^๑มา^๑ จึง^๑ถ^๑า^๑ม^๑ว^๑่า^๑ ด^๑ุ^๑ก^๑ร^๑
 อ^๑ุ^๑บ^๑า^๑ด^๑ก^๑เห^๑ต^๑ุ^๑ไ^๑น^๑ก^๑าย^๑ของ^๑ท^๑ำ^๑น^๑จ^๑ึง^๑ช^๑อ^๑ก^๑ข^๑ำ^๑ย^๑บ^๑เ^๑ย^๑น^๑ไป^๑ด^๑ัง^๑น^๑เ^๑ล^๑่า^๑

พระเจ้าดีไธรรวาช โปธิสัตว์
 ยกพระหัตถ์ ชนนมัสการพระภิกษุ
 ทิ้งหลายแล้วครัดบอกว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้า
 เป็นกษัตริย์พสกนิกรบ้านเมืองมา ข้าพเจ้ามิได้มีความผิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย
 ชาวนาท่งหลายมนเห็นข้าพเจ้าเดรมา มนก็บรภาษตว่าด้วยถ้อยคำอัน
 หยาบคาย -หาว่าข้าพเจ้าเป็นมรยาตกสิ่งของ ๆ มน แล้วต่างคนก็เข้า
 โบายตเศต้อยข้าพเจ้า ซึ่งเอามงกุฏและพระชรรคกับทั้งอาชานยไปหมด
 ดัน ข้าพเจ้าจึงเดร โสเซมาขออัครีในพระอารามนี้ ขอพระผู้เป็น
 เจ้าท่งหลายจงกรุณาแก่ข้าพเจ้า

พระภิกษุท่งหลายได้ฟังดังนั้น ก็พากันมความสงัดด้วยสำมารถ
 แห่งจิตต ทมความกรุณา จึงคมนำรอนมาช่วยกันชะล้างบาดแผล แล้ว
 ชำระขจัดสัพระกายให้สะอาดหมดจด ต่างองค์ก็หาน้ำมันแล โอษฐ์มาช่วย
 ก็นรักษาบาดแผล แล้วให้พระ โปธิสัตว์บริโภครกตอาหาร พระภิกษุ
 ท่งหลายช่วยกันรักษาพยาบาลโดยนิยมนตั้งนประมาณได้สองสามวัน พระ
 เจ้าดีไธรรวาชนั้นก็ปราศจากโรคพยาธิทุกข์ ค่อยมีความผาสุกกายสบาย
 พระทัย เพราะอัครีความอนุเคราะห์ของภิกษุเหล่านั้น

มีคำถามว่า พระภิกษุท่งหลายช่วยกันสังเคราะห์รักษาพยาบาล ให้
 พระเจ้าดีไธรรวาช โปธิสัตว์มีความสุขสำราญนั้น เพราะเหตุอะไร มีคำ
 วิดีชนาว่า ในบรรพชาติปางก่อน เมื่อพระเจ้าดีไธรรวาช โปธิสัตว์บังเกิด
 เป็นกุดกบณัตต ได้ให้ชีวิตเป็นทานแก่ภิกษุท่งหลายท่งปวง เพราะ
 เหตุนี้ พระภิกษุท่งหลายเห็นพระเจ้าดีไธรรวาชต้องภัยได้ทุกขมา จึง

ได้เอาใจได้ช่วยกันบำรุงรักษาพยาบาลให้ปราศจากทุกข์ภัยได้รับความสุข
ดำรงานคงนี้

เมื่อพระเจ้าตีโลธราช โพรธิตัวได้ความทุกข์กายสบายพระทัยแล้ว จึง
เข้าไปกราบไหว้พระภิกษุทั้งหลายแล้วจึงทูลว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า
ทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้าจะใคร่บรรพชาบวชอยู่ในพระอารามนี้ ขอ
พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจงกรุณาให้ข้าพเจ้าได้บรรพชาเถิด ฯ คุณรูดก
ที่ท่านจะบวชในพระพุทธศาสนา เป็นการดีแล้ว เครื่องบริกขารทั้งปวง
๘๘ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
กมอยพรอมเพรียง ยงขาดอยู่แต่ผาจวรรตวหนึ่งเป็นของหาได้ โดยยาก ฯ
ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ ผาหมของข้าพเจ้ามอย ขอพระผู้
เป็นเจ้าทั้งหลายจงกรุณา ช่วยส่งเคราะห์ให้ข้าพเจ้าด้วยเถิด ครีดี
๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
ดงนแตรอกเปลืองพระภุษาททรงห่มยนให้พระภิกษุสงฆ์

พระภิกษุทั้งหลายรับพระภุษามาแล้ว กมอชยาศัยเป็นอันเดียวกัน
ช่วยกันคตเยบให้เป็นจวรรดำเร็วแล้ว จึงสั่งให้พระเจ้าตีโลธราช โพรธิตัว
แล้วสั่งว่า คุณรูดก ท่านจงเอาผาจวรรนไปซักให้หมดจดสะอาด แล้ว
ถากเอาแก่นขนุนไปต้มยอมให้ตเถิด

พระเจ้าตีโลธราช โพรธิตัวรับผาจวรรแล้ว ก็เอาไปซักให้สะอาดตาก
แห้งไว้ แล้วถากแก่นขนุนได้หมดดง จึงดำริหว่า ถ้าเราจะต้มในที่ใกล้
กุฎนไซ้ ควนไฟก็จะเบียดเบียนพระภิกษุทั้งหลาย อย่างระนั้นเลย เรา
เอาไปต้มภายนอกพระอารามด้วยอมผาจวรรในที่นั้นเถิด ดำริหดงนแล้ว

กหยบเอาฉาจวรกับหม้อกรกไปที่ภายนอกพระอาราม ครั้นถึงจึงเอาจวร
ตากผิงไว้ แล้วตดไฟตั้งหม้อกรกนึ่งเคียวอยู่ในที่นั้น

ในกาลนั้น โคของบุรุษห้าคนหายไปในที่หนึ่ง บุรุษทั้งห้าคนนั้นพากัน
กันไปเที่ยวตามหาโคในที่ต่าง ครั้นไปถึงที่ใกล้พระอารามนั้น แดเห็น
ควนไฟที่ตมกรกมอยภายนอกพระอาราม จึงพากันแวะเข้าไปดู
ขณะนั้น ฉาจวรที่ตากอยกกลบกลายเป็นหนังโค รัตคคกลายเป็น
เป็นได้โค ชนกรกทั้งหลายที่ในหม้อ กลายเป็นชนเนื้อแดดดับไตเคือง
ในโค น้ำตมกรกที่ในหม้อกลายเป็นเลือดโค ด้วยอำนาจมวิบาก
มาตามทัน

บุรุษห้าคนที่เป้นเจ้าของโคเห็นประจักษ์ดังนั้น ก็ตรุกันเข้าไปเเต
ต่อยตรนพระเจ้าสีโสรวราช แล้วช้ตวาดว่า ดูกรอ้ายโจรวาย ไฉนมิ่ง
ไปลักเอาโคของกูมาฆ่าตมอยดงน

พระเจ้าสีโสรวราช โพิริส้ตวถูกเขาโบายค้เตะต่อยตมดงในที่นั้น ครั้น
ถูกชนไตจึงกถาวค้ตอบว่า ดูกรบุรุษทั้งหลาย เรานไม่ได้เป้นโจรดัก
อะไรของใครมา เรานึ่งเคียวแก่นขนุนจะยอมฉาอยู่ที่นี้ ท่านทั้งหลาย
มาหาว่าเราลักเอาโคของท่านมา แล้วรุมกันเขาเตะต่อยตมตดว่าเราดงน
ด้วยเหตุอะไร

บุรุษห้าคนไตพงดงนจึงดำวว่า ดูกรอ้ายโจรวายปากแข็ง ค้
ทั้งหลายมีหนังโคแะได้โคเป้นค้เห็นประจักษ์อยุ่แก่ตา มิ่งยังมีหน้า

มาเถียงว่านังเคี้ยวแก่นขนุนอยู่ ไม่ได้ลักเอาโคของกุมารังน มิ่งจง
แต่ดูตั้งทั้งปวงที่เป็นพยานนั้น

พระเจ้าตีโธรราชจึงตรัสว่า ดูกรบรรพชทั้งหลาย เรามีได้ไปลักโค
ของท่านมาเลยเป็นความจริง เราเคี้ยวแก่นขนุนคือกรรกเพื่อจะยอมจิวร
บวชอยู่ในพระอารามนี้ ถ้าท่านทั้งหลายไม่เชื่อเรา ก็จงไปถามพระภิกษุ
ทั้งหลายดูเถิด

บรรพชทั้งหลายนั้น จึงผูกพระต่อพระเจ้าตีโธรราชลากไปยังสำนัก
พระภิกษุทั้งหลาย แล้วถามว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ
บรรพชนเขาอ้างว่าเขาเคี้ยวแก่นขนุนเพื่อจะยอมจิวร พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย
ได้รู้เห็นเป็นพยานจริงหรือ

พระภิกษุทั้งหลายจึงว่า ดูกรอุบาล์กทั้งหลาย เราจะเล่าความ
ตามจริงให้ฟัง ท่านทั้งหลายจงฟังคำเราเถา บรรพชนเป็นกษัตริย์
พลตพรากจากพระนคร ได้ความทุกข์ยากจึงเที่ยววิญจมาในตำบล
ครันถูกชาวนาแย้งชิงเอามงกุฏแลพระขรรค์กับทั้งมาพาชไปหมดสิ้น จึง
จึงเขามาหาเราแล้วจึงวอนว่า จะใคร่บรพชาอยู่ในพระอารามนี้ ครัน
เราบอกว่า ถ้าจิวรไม่มีเป็นของหายาก เธอจึงเปิดอง ผ้าห่มของเธอออกให้
เราช่วยทำเป็นจิวร ครันเราช่วยกันตัดเย็บให้เป็นจิวรแล้ว จึงส่งให้เธอ
เอาไปชกยอม เธอรับจิวรแล้วก็ถากแก่นขนุนได้ห่มอแล้วยกเอาห่มอ

กดับออกไปตามภายนอกพระอาราม ความจริงเป็นดังนี้ บุรุษหนึ่งคน
เป็นโจรไปลักโคของท่านทั้งหลายมา

บุรุษทั้งหลายคนใด พงศ์ดังนั้นก็โกรธจึงพูดว่า ท่านทั้งหลายเป็นสมณ
อยู่ในป่า พวกนี้เพียงโจรไว้ สำหรับได้ไปลักโคเขามาฆ่าต้มแกงกิน
ด้วยกัน จึงมาพูดขี้ขี้เป็นพยานดังนี้ ว่าดังนี้แล้ว ก็บริภาษตำ
หนักรักษะทั้งหลาย ด้วยวาจาอันหยาบคายมีประการต่าง ๆ แล้วก็เข้าดูกระดูก
ตากพระเจ้าได้พระราชออกจากที่นั้น

ฝ่ายสามเณรน้อยเห็นดังนี้ ก็มหายศตนตนดุจแตกออกไป ๗ ภาค
มีน้ำตาไหลลงพราก ๆ แล้วพูดอันวอนว่า ดูกรอุบาสกทั้งหลายผู้เจริญ
เราขอรับตัวบุรุษนี้ไว้ ถ้าบุรุษนี้หลบหนีหายไปไหนก็เอา
ทั้งหลายจงมาจับเอาเราไปในที่นั้นเถิด

บุรุษเหล่านั้นเป็นเจ้าของโค ได้ฟังคำอันวอนของสามเณรน้อยดัง
นั้น ก็มจตตอันประกอบด้วยความสงัดสาร จึงวางพระเจ้าได้พระราช
โพธิสัตว์ไว้ในที่นั้น แล้วหันหน้าไปว่ากระภิกษุทั้งหลายว่า พระผู้เป็น
เจ้าทั้งหลายอย่าได้คบหาสมาคมกับโจรอีกต่อไป ถ้าชนคบกับโจรจะต้อง
ได้รับความทุกข์ในภายหน้า ว่าดังนี้แล้วก็พากันกลับไป

ฝ่ายพระภิกษุทั้งหลายกับสามเณรน้อยนั้น ครั้นบุรุษเหล่านั้นเป็น
เจ้าของโคไปแล้ว ก็ช่วยกันปรนนิบัติพระเจ้าได้พระราชด้วยให้บริโภคน
ภัตตาหาร และรักษาพยาบาลด้วยนารอนแด่โสดกเป็นต้น ประมาณ

อมฤตโห จ มฤตโต
 อภุชิตพโพ ภุชิตวา
 กตถ ถานเน คมิสสามิ
 โโก สหาโยปี ฌาตโย
 โโก ภายิสฺสตี เอกิกัง
 ยตถ ภยํ ตตถ ทุกขัง
 นิवासญจ ลภิสฺสามิ
 กัง นิสฺสาช ภุชิตฺสามิ
 อกาลัง มรณัง ปตฺตัง
 อายุ ปุณฺณญจ เม อตฺถิ
 น กสฺสจิทํ ทุกฺขญจ
 อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
 ปุณฺณปาปญจ เย กตัง
 โลโก อมฤตพโพ
 วิปากัง มยฺหํ น เทติ
 ตญจ ผลัง มหาเยว

อยุตฺตเสยฺยโต สโย
 ปุพฺเพ น ปราจริตา
 โโก การุณฺณิสฺสตี มมํ
 โโก ฆานิสฺสตี มํ ราชา
 ยตถ คโต ภยํ โหติ
 กสฺส สนฺตีกัง คมิสฺสามิ
 โโก มํ การุณฺณตี หเว
 นิโกโค มรณัง ชุเว
 อาหารขเย ตยฺโก
 อาหารุปฺจเฉโท มโต
 อตฺตahi อตฺตโน กตฺตา
 โกจิ นาโถ ปรี นตฺถิ
 เตปี ผลัง ลภิตพฺพิ
 อปฺปกัง กมฺมํ เม กตัง
 อปิกิณฺจึ เยน กตัง
 กาเลน โหติ วิปลัง

ความว่า ไฉนเรา

เรากระทำความอะไรไว้ในชาติก่อน

จึงมาเป็นคนกำพร้าอนาถาถึงเพียงนี้

โทษความผิดสิ่งใดมิได้มี โทษ

ความผิดสิ่งนั้นก็มีมาเป็นอัน

คิดชนมากน่าอนาถ ไม่ควรให้เขาตลก

หมิ่นประมาท เขาก็มาตลกหมิ่นประมาทได้ ที่ที่ไม่ควรจะนอนกตของนอน

สิ่งที่ไม่ควร จะบริโภคก็ต่อบริโภค แต่ก่อนมิได้เคยเที่ยวมาเดยก็ต่อ
 เที่ยวมา บดินมร ที่ว่าจะไปในแห่งหนตำบลใด ใครเล่าเขาจักมีความ
 กรุณาเรา ใครเขาจักมาเป็นญาติเป็นมิตรสหายของเรา ใครเขาจักรู้ว่า
 เรานเป็นพระราชา ใครเขาจักมาเกรงกลัวเราซึ่งเป็นคนผู้เดียว เราไป
 ในที่ใดก็เกิดภัยในที่นั้น เกิดภัยในที่ไหนต้องเสวยทุกข์เวทนาในที่นั้น บัด
 นี้เราจักไปสั่ง้านักใคร จึ่งจะได้ที่อยู่ที่อยู่อาศัยแล้ว ใครเขาจักเอ็นดูกรุณา
 เราเห็นจะไม่มี เมื่อเป็นดังนี้ เราจักได้อาศัยใครบริโภคแล้ว เมื่อเรา
 ไม่มีอาหารที่จะบริโภคก็จะต้องตายโดยแท้ ความตายที่ไม่ควรจะตายมา
 ถึงเราแล้ว เพราะไม่มีอาหารที่จะบริโภค ถ้าอายุแลบุญของเรายังมีอยู่
 เราก็จักได้อาหารบริโภค ถ้าขาดอาหารมิได้บริโภคแล้ว เราก็จักตาย
 โดยไม่มีควมสงสัย ความทุกข์อันนี้ ใครมิได้กระทำให้ ตัวเราทำ
 ได้ตัวของเราเอง คนนั้นและเป็นที่พึ่งของตน ใครจะเป็นที่พึ่งแก่ใครได้
 บุญและบาปที่ผู้ใดได้กระทำไว้ ผู้นั้นก็ควรได้บรรพผลของบุญและบาปที่ทำไว้
 นั้น สัตว์โลกอย่าพึ่งสำคัญหมิ่นว่า กรรมที่เราทำนั้นเล็กน้อย จะไม่
 อาจตามมาให้ผลแก่เรา อย่าพึ่งสำคัญหมิ่นดังนี้ กรรมที่ทำไว้นั้นแม้
 ถึงจะเล็กน้อยก็ ย่อมให้ผลอันไพบลยมิได้มีกำหนด ดูสัตว์เราอันได้
 เสวยทุกข์ ไคร่รกก่ำรตอยู่ดังนี้ ก็เพราะอำนาจกรรมมาตามทัน

เมื่อพระเจ้าตีโธรราชโพธิสัตว์ ทรงพระกำรตตรัสว่าพรณดังน
 แล้ว ครันนถายควมไคร่รกก่ำรตตรัสว่าพรณดังน
 จะพลบค่ำ ก็บรรลุดังบ้านไร่แห่งหนึ่ง ผัวเมียทั้งสองที่อยู่ในบ้านนั้นเป็น

คนแก่เฒ่าชรา พระเจ้าดีได้พระราชทอดพระเนตรเห็นบ้านนั้น จึงทรง
พระดำริว่า เราจักขออาศัยอยู่ในบ้านนี้ แล้วเข้าไปหายายเฒ่าเจ้าของ
บ้าน ครั้นถึงจึงตรัสว่า ข้าแต่คุณยาย ข้าพเจ้าเดินทางมาแต่ที่ไกล
จะเดินต่อไปก็เปนเวลาพลบค่ำ ถ้าคุณยายไม่มีความหนักใจ ข้าพเจ้า
จะขออาศัยนอนอยู่ในบ้านนี้สักคนหนึ่ง

ยายเฒ่าเจ้าของบ้านได้ฟังดังนั้นก็โกรธจึงว่า เมื่อเวดากดางวันเอง
ไปอยู่ที่ไหน ครั้นพลบค่ำจะมาขออาศัยในบ้านนี้ ข้าไม่รู้ว่าเองจะเป
นครายดีอย่างไร ตาเฒ่าผัวตายจึงร้องออกไปว่า ดูกรท่านยาย เขา
เดินทางมาแต่ที่ไกล เมื่อเขามาขออาศัยจงให้อาศัยเอาบุญเถิด พระเจ้า
ดีได้ราชก็เข้าไปอาศัยอยู่ในบ้านนั้น

ในเวดากดางคืนวันนั้น ผัวเมียสองคนนอนไม่ใคร่หลับ จึงลุกขึ้น
นั่งสนทนาปรึกษากัน ตาเฒ่าจึงพูดว่า ดูกรท่านยาย พืชพรรณคือเมล็ด
ที่แพ่งแตงหน้าเต้าของเรามองอยู่ เราจักเอาพืชพรรณนั้นไปเพาะปลูก แล้ว
พรอนดินรดน้ำให้งอกงามมั่งผล แล้วเก็บผลไปขายรวบรวมทรัพย์ไว้ให้
มาก แล้วจักไปช่วยเอาทาสทั้งหลายที่ต่าง ๆ งาม ๆ มาให้หนึ่งพันตัวเรา
ทั้งสอง ในเบื้องซ้ายแต่เบื้องขวา ยายเมียหัวเราะแล้วจึงพูดว่า ยังไม่
ทันได้เห็นหน้าจะมาคิดตดกระบอก ยังไม่ทันได้เห็นตัวกระบอก จะมารบ
โก่งหน้าไม้ ถ้าไม่ส้มดั่งมุ่งหมายความละเอียดจากมชน

ครั้นเวดารุ่งเช้า ผัวเมียสองคนก็ลุกขึ้นค้นหาพืชพรรณมิได้พบ ยาย
เมียจึงพูดว่า พืชพรรณนั้นข้าพเจ้าเก็บไว้เป็นอันดี ทุกวัน ๆ ก็ไม่เคย

หาย ค่อมบุรุษมาอาศัยอยู่ในบ้านนี้ พืชพรรณทั้งหลายจึงหายไปหมด
สิ้นดังนี้

พระโพธิสัตว์ลีโล่รชาตได้ ยินตงนนจึงตรัสว่า ข้าแต่คุณยาย ข้าพเจ้า
จักเอาพืชพรรณนั้นไปทำอะไรได้ ที่ข้าพเจ้าได้ มาพักอาศัยอยู่นี้ ก็
เป็นพระคุณอย่างยิ่งแล้ว อย่าได้ มีความสงสัยในตัวข้าพเจ้าเลย

ผัวเมียสองคนได้ฟังดังนั้น ก็พิจารณาตลกร้ายกายของพระเจ้าลีโล่รชาต
ครั้นได้เห็นชายพระภษาขอดอยก็มีความสงสัย จึงขอเอาพระภษามาแก
ออกดู ขณะนั้นด้วยอำนาจบาปเคราะห์ของพระโพธิสัตว์ เพชรพลอยมณี
รัตนที่ห่อขอดพระภษาไว้ ก็บันดาลกลดบังกลายเป็นเม็ดตพืชพรรณ ผัว
เมียทั้งสองเห็นดังนั้นจึงปริภาษาว่า ดูกรโจรชั่วร้าย เองลักเอาเม็ดตพืช
พรรณของเรามาห่อเอาไว้ เพื่อเหตุอะไร

พระเจ้าลีโล่รชาตจึงตรัสว่า ข้าแต่ท่านตายาย ข้าพเจ้ามิได้เป็น
ผู้ร้ายตลกลงใจใดของท่านเลย เพชรพลอยมณีรัตนของข้าพเจ้าแท้ ๆ ใน
ท่านทั้งสองจึงว่าเม็ดตพืชพรรณของท่านดังนี้

ผัวเมียทั้งสองได้ฟังดังนั้นก็โกรธ จึงดำไว้ ดูกรอายุโจรผู้ร้าย
ยังจะมีหนามาเถียงออกได้ นี้เม็ดตพืชพรรณของกูไม่ใช่หรือ นำหนามึง
จะเอาเพชรพลอยมาแต่ไหน เม็ดตพืชพรรณเห็นประกายอยู่แก่ตา มึง
มาเถียงกูว่าเพชรพลอยด้วยเหตุอันใด ว่าดังนี้แล้ว ก็เข้าทูลของโบายต์
พระโพธิสัตว์แล้วขับไล่ให้ออกไปนอกบ้าน จึงเก็บเพชรที่กลายเป็นเม็ดต
พืชพรรณนั้นไว้

พระเจ้าตีไธรรราช โภชิสต์คว ถูกเขาทุบตีขับไล่ตั้งนั้นแล้ว ก็มีแต่
 ความทุกข์ ไทรมนต์เป็นเบื้องหน้า มีรูที่ว่าจะไปในแห่งหนตำบลใด ก็
 ทรงพระดำเนียรคณคณไปในทิศต่าง ๆ ก็บรรลุดังเมืองอจจนคร ครั้นเวตา
 รุ่งเช้า ไท้ทอดพระเนตรเห็นยาจกทั้งหลายพากันเข้าไปขอทานในเมืองนั้น
 ก็มีใครบางคนที่จะเข้าไปกับพวกยาจก จึงประคิษฐานยืนอยู่ณที่นั้น ครั้น
 พวกยาจกไปแล้ว ก็ปลอมพระองค์เป็นคนขอทาน เข้าไปขอภัตตาหาร
 ไต่แล้ว ก็มานั่งเสวยอยู่ที่ร้านขายขนม ครั้นเสวยภัตตาหารแล้ว จึง
 บอกหญิงแม่ค้าที่ขายขนมว่า ดูกหร้องหญิง เราอยากกินขนมของท่าน
 ยิงนิก หญิงแม่ค้าขนมเห็นพระเจ้าตีไธรรราช โภชิสต์คว ก็มีจิตตปิตพิทช
 รักใคร่ จึงหยิบขนมมาส่งให้ พระเจ้าตีไธรรราช โภชิสต์ควเสวยขนม
 แล้ว ก็เลยอาศรัยนั่งนอนอยู่ที่ร้านขนมนี้ทั้งกลางวันแฉกกลางคืน กาด
 ก็ดวงไปไต่ประมาณสองสามวัน

ฝ่ายพระราชาผู้ครองเมืองอจจนครนั้น ทรงพระนามว่ากนิหุวัตตราช
 มีพระอัครมเหษทรองพระนามว่าสุทศิวัตดี พระราชบิดาของพระราชานั้น
 มีนามชื่อว่าสุทศิตเทวี มีพระรูปพระโฉมอันงามยิ่งนัก ผิวพรรณแฉ
 วรพักตร์ดุจนางเทพอัปสรในสวรรค์ นางเป็นที่รักเจริญพระฤทัยของ
 พระราชบิดานั่นยิ่งนัก ทั้งเป็นหญิงประกอบด้วยจรรยาดีมาปฏิบัติทุกสิ่ง
 ทุกอย่าง

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้ากนิหุวัตตราชบรมกษัตริย์ เสด็จบรรทม
 เห็นพระแท่นศิวิรัตนไฉยาศน์ ในเพลาปราศรัย กัด ครั้นเพลาปัจจุสมัย

จะไก่อตรง ก็คืนพระบรมชม บรรดาดีให้ทรงพระปรารมภ์ถึงพระราชธิดา
 ว่า บदनธิดาของเรามาวยอนเจริญแล้ว เมื่อไรนางจึงจะได้ครอง ทรง
 พระปรารมภ์ว่าฟังดังนั้นแล้ว ครั้นเพลารุ่งเช้า จึงมีรับสั่งให้หาปุโรหิตาจารย์
 เข้าไปเฝ้า แล้วพระราชทานดวงชะตาของพระราชธิดาให้ปุโรหิตนั้นดู
 แล้วตรัสถามว่า ดูกรปุโรหิตาจารย์ ธิดาของเราเป็นหญิงถึงแล้วซึ่งความ
 เจริญวัย สักเมื่อไรนางจึงจักได้ครอง

ปุโรหิตาจารย์รับดวงชะตามาแล้ว ก็คุณหาพิจารณาตามคัมภีร์
 โหราศาสตร์แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราช อีกไม่ช้านานเท่าไร
 พระราชธิดาก็จักได้ครอง บदनครองของพระราชธิดาเข้ามาอยู่ในเมือง
 นแล้ว พระพุทธเจ้าชา ๆ จึงมีพระราชดำรัสถามว่า คู่ครองของธิดา
 เรานั้น มีชาติตระกูลอย่างไร อยู่ในที่ใดหรืออยู่ในที่ใด เป็นบุตร
 ของใคร เป็นผู้ที่มั่งคั่งบริบูรณ์หรือยากจนอนาถา ๆ ข้าแต่สมมติเทวดา
 ขอพระองค์อย่าทรงพระพิโรธข้าพระบาทเลย คู่ครองของพระราชธิดานั้น
 เป็นคนยากไร้อนาถา บदनเที่ยวขอทานเขาเลี้ยงชีพอยู่ทุกวัน ค่อยไป
 ข้างหน้านั้นจึงจะปรากฏยศใหญ่ พระพุทธเจ้าชา

พระเจ้านนุวัต ไต่ทรงฟังพยากรณ์ดังนั้น ก็มพระทัยโทมหนึ่งนึก
 จึงทรงพระดำริห์ว่า เรามชิตายอดรักอยู่คนเดียวเท่านั้น เราอดคำให้เลี้ยง
 อุปถัมภ์บำรุงมา ปราถนาจะแบ่งราชสมบัติให้ครอบครัวองกิ่งหนึ่ง ซึ่งมา
 อากพพลึงเพียงนี้ ถ้าเลี้ยงไว้ ในบวรจักจะมความชายหน้า ทรงพระดำริห์

ณแล้ว ก็ทรงพระพิโรธมีพระราชดำรัส ให้ชนนางผู้ทศศิดาออกไปเสีย
จากพระนคร

ฝ่ายพระนางผู้ทศศิดาเทวีได้ดับเหตุนี้ ก็ทรงพระกรรแดงรีบไปเฝ้า
พระเจ้ากนิษฐาทรราช ครั้นถึงจึงชบพระพักตร์ลงแทบพระบาท ทูลดวงวอน
ว่า ข้าแต่พระองค์เป็นสมมตเทวราช พระองค์แต่หม่อมมณกัมแต่ชดา
อยู่คนเดียวเท่านั้น มิได้มีบุตรแต่ชดาคนเดียว พระองค์ก็มาหลงเชื่อคำ
ปโรหิตผู้ประกอบด้วยความริศยา จึงให้ชบพระชิดาออกไปเสียจากพระนคร
หม่อมมณเห็นว่าจะไม่จริงเหมือนคำพยากรณ์ของปโรหิต ขอพระองค์
อย่าได้ทรงเชื่อถ้อยเลย ถ้าหากว่าจะจริงเหมือนคำพยากรณ์ก็ทำเนาเกิด
กรรมดาเกิดมาเป็นสัตว์ จะได้อำนาจเป็นคนดีและชั่ว ก็แล้วแต่วาสนา
ของาน ถ้าเป็นบุญเป็นกุศลก็จะได้อำนาจดี ถ้าเป็นบาปเป็นอกุศลก็จะ
ได้อำนาจชั่ว สุดแต่แต่กุศลแต่อกุศลที่ใดกระทำมา ขอพระองค์ได้ทรง
พระกรุณาเห็นแก่หม่อมมณ อย่าชบพระราชชิดานั้นให้ออกไปไกลพระนคร
เลย ขอพระองค์ได้ทรงโปรดให้สร้างเรือนให้อยู่เพียงภายนอกพระนคร
ตามยถากรรมของเขาเถิด พระพุทธเจ้าข้า

พระเจ้ากนิษฐาทรราช ได้ทรงฟังคำดวงวอนของพระราชเทวี ก็มี
พระกรรมิตนตนเกิด ความสังเวชสลดพระทัย จึงมีรับสั่งให้ชบพระราช
ชิดาออกไปเสียภายนอกพระราชนิเวศน์

พระนางผู้ทศศิดาเทวี ก็ถวายบังคมลา เสร็จแล้วพระอัสสฬชดเนตร

มายังปราสาทพระราชธิดา ครั้นถึงจึงสวมกอดนางสุดที่ตเทวผู้เป็นปียธิดา
แล้วครัดพิลาปราพรณด้วยพระคาถาทังหลายว่า

หahaha อมม ปียา ธิดา	เม เอกนยนาสมา
มาตุ ทวีพาหุสทิสา	มาตุยา หทยุปมา
ทสมาธานี ธาเรนตี	ยาว ชาตา จ ทพพลา
สุขทุกขั เวทยนตี	มาตา ตั โปสีตา สทา
นหาเปตฺวา สยาเปตา	โกเชนตา ตั ทิวา ทิวา
น ผุสฺสนตี อุกกา โอกา	เหมวณฺณา สรุปรตา
ภาคฺยวณฺณา ชนปียา	มุขั เต ปุณฺณจฺนฺทิมมา
คณฺทา จ วณฺณฺสณฺจานา	ถนา จงโกณฺสทิสา
เทว พาหา อยฺยรูปมา	วณฺณฺสมา ทสงฺคฺลา
นาตีทิมมา นาตีสฺสา	นาจฺโจธาตา นาตีกาพกา
ฉวีวณฺณา จ สุขุมมา	สฺสณฺฐานา สรุปรตา
ปุพฺเพ ปจฺจฺจฺจเร เสยฺยั	นิปนฺนา ภูมียั กถั
นानคฺคโกชฺชั ภูณฺชา	ภูณฺชา มฺลผลั กถั
ปุเร ทาสีคณฺายุตฺตา	คจฺฉตี เอกีกา
โก ฌาตี โก สหาโย จ	โก เต ทสฺสตี โภชนั
ปุพฺเพ เวรา วิปฺปโยคา	เอกา ทลิตฺทกปฺปนา
สวีกาย ปุเร ยาตี	กถั คจฺฉตี ปตฺติกา
ตยา วินา มตา เสยฺโย	กถั กปฺเปตี จีวตี

ความว่า ดูกุมแม่ เจ้าเป็นชิตายอดรักของมารดาอย่างยิ่ง ได้มอ
 ด้วยนัยตาข้างเดียวของมารดา อนึ่งเจ้าเป็นที่รักได้มอด้วยแขนซ้ายขวาแต่
 ประดุจดังว่าดวงหทัยของแม่นั้น จำเดิมแต่เจ้ามาเกิดในครรภ์ของมารดา
 แมก่ด้อมทองประกองเจ้ามาถึงสิบเดือนเป็นกำหนด ดังไรที่เผ็ดร้อนหรือ
 เย็นหนัก ถึงแม่จะอยากก่ด้อมมอคมไต่บริโภค ทั้งทนต์ทุกขเวทนาเมื่อ
 เวลาเตรียมแฉ่งนอน ครั้นเจ้าคลอดออกมาจากอุทรแล้ว แมก่กอดด้าให้
 บำรุงเลี้ยงรักษาทุกคำเช้า คือให้อาบน้ำอบนข้าวแด่ให้นอนในอู่ทอง ทั้ง
 คอยระวังเด็ดโรมิให้กตแด่ไต่ค้อมเจ้าทุกเวลา แม่นอมเลี้ยงเจ้ามาจน
 เจริญวัยถึงเพียงนี้ แม่มความอาลัยเจายังหนัก รูปทรงผิวพรรณของเจ้า
 กงามเป็นที่รักของมหาชน พระพักตร์ของเจ้างามดุจจันทร์มณฑลอันเต็ม
 ดวง พระปรางทั้งสองของเจ้า ก็ผูกมอองเปล่งปลั่งประดุจดังว่าผลแห่ง
 มะปราง ถนของเจ้าทั้งสองข้าง ก็มดณฐานประดุจดังว่ามะอบณนั้น
 พระกรทั้งสองของเจ้า กงามอ่อนดุจดังว่าวงไอยรา นิ้วมอทั้งสองของ
 เจ้าเต่า ก็กตมเวียวได้มอเปนต์ พระวรกายของเจ้าก็มอองดี มีทรวด
 ทรงสณฐานอันส่มคักดี คือไม่พ้ไม่ผอมหนัก และไม่วาไม่ดำจนเกินไป
 เจ้างามพร้อมทุกดั่งสรรพ พระดุกเอ๋ย เจ้าเคยได้ยาดน้บน สดุวรรณ
 บรรสูรณ เจ้าจะต้องไปนอนเหนือภาคพน ดุน่าอนาถ เจ้าเคยบริโภค
 โภชนาหารอันมรส ในสดุวรรณภาชน์ทุกเวลา เจ้าจะ ไปบริโภคเผือก
 มีนผลพฤษยาอย่างไรได้ เจ้าเคยอยู่ในปราสาทม้ทาดัดแวดด้อมเป็นบริวาร
 เจ้าจะต้องไปอยู่ในเคหส์ถานแต่ ผู้เดียว ใครเล่าเขาจะตามไปเป็นเพื่อน

ใครเล่าเขาจักเชิญเตือนให้บริโภคนาหาร พระลูกเอ๋ย เจ้าเคยทำ
 เวนมาแต่ปางก่อน เจ้าจึงจะพลัดพรากจากมารดาไปเป็นกำพร้าเอกากาย
 เจ้าจะไปไหนก็เคยไปด้วยวอทอง แทนไปเจ้าจะต้องดำเนินไปด้วยเท้า
 พระลูกเอ๋ย เมื่อเจ้ามาพลัดพรากจากแม่ไป แม่จะมีชีวิตอยู่ไปโยให้
 ทุกขเวทนา ตายเดี่ยวประเดี๋ยวกว่าอยู่ในบุรี
 เมื่อพระนางสุทศิวัตทรงพระกรรแสงรำพรรณดงน นางสุทศิตชิตา
 ก็ทรงกำสรดแค้นเทวค มีพระอัสสัชตเนตรไหลอาบพระพักตรา กราบ
 บาทพระชนนแล้วทูลว่า ข้าแต่พระชนน เพราะกรรมเวรที่ตกได้ทำมา
 จึงต้องจากพระมารดาไปห่างไกล พระมารดาใดเคยงดกมาแต่เยาว์จนเติบโต
 ใหญ่ถึงเพียงนี้ อย่าเคঁราเสียพระทัยเลย นึกว่าเพียงเอาแต่บุญเกิดทูลเกล้า
 ดูกจะได้อทดแทนพระคุณหรือไม่ก็ตามที ลูกจะถวายบังคมลากันหน้าไป
 ตามกรรม ทูลดงนแล้วกษบพกตรดงกับบาทพระชนน ต้องกษตริยก
 ทรงพระไต่กำพรรณพิดาบ จนถึงวิดิญญาภาพสลดบลงในที่นั้น ครนพน
 สัมปฤคกตบได้อัสสาดัสสาด พระนางสุทศิวัตจึงมีพระเล้าวนตรัสสั่ง ให้
 สร้างเรือนชนหลังหนึ่งในภายนอกพระนคร แล้วจดทาสกรรมกรทั้งหลาย
 กับทั้งเงินแดงทองแดงอาภรณ์เป็นต้น มอบให้แก่ นางสุทศิตราชชิตา
 แล้วให้ออกมาอยู่ณเรือนภายนอกพระนคร

นางสุทศิตราชชิตานี้ ครนออกมาอยู่ณเรือนภายนอกพระนครแล้ว
 กมจคคองของแฉ้วบำเพ็ญทานการกุศล คือให้ชาน้ำโภชนาหารเป็นทาน
 แก่ยากทั้งหลายมีสมณพราหมณ์เป็นต้น เป็นนิจกาดมิได้ขาด

ในกาลนั้น ยาจกทั้งหลายปรึกษากันว่า ได้ยินว่าพระราชธิดาชื่อ
 สุกตเทวี ถูกพระราชบิดาขับไล่ให้ออกไปอยู่นอกพระราชฐาน บัดนี้
 นางไปตั้งบ้านเรือนอยู่ภายนอกพระนคร แล้วบริจาคนอนต์อาด ถ้วน
 ประณีตบรรจง เราทั้งหลายพากันไปขอทานบริโภคในที่นั้นเถิด ปรึกษา
 กันดังนี้แล้ว ก็พากันไปในที่บริจาคนอนต์ของพระราชธิดานั้น ครั้นถึง
 จึงพากันกราบไหว้ด้วยความเคารพ แล้วหมอบพุ่มลงณพื้นดิน

ฝ่ายพระเจ้าโลธรราชโพธิสัตว์นั้น เอาชายพระภษาข้างหนึ่งมาทรง
 นุ่ง แล้วทรงคลุมพระเศียรด้วยชายพระภษาข้างหนึ่ง แล้วทรงพระดำเนียร
 ไปในที่บริจาคนอนต์นั้น ครั้นถึงจึงย่นพิจารณาดูพระราชธิดาแล้วเดยยืนอยู่
 อย่างนั้น มิได้กราบไหว้หมอบคณานเหมือนตงยาจกทั้งหลาย

ฝ่ายนางสุกตราชธิดานั้น ทอดพระเนตรดูยาจกฉกฉวยทั้งหลายแล้ว
 ทอดพระเนตรไปเห็นพระเจ้าโลธรราชย่นคลุมพระเศียรอยู่ มิได้กราบไหว้
 หมอบคณานเหมือนยาจกทั้งหลาย ก็ปลาดพระทัยจึงทอดพระเนตรดูอยู่
 ไปมา พระเจ้าโลธรราชก็ทอดพระเนตรดูพระราชธิดาอยู่เนือง ๆ พอ
 เนตรค่อนเนตรแลประสบบัน กษัตริย์ทั้งสองก็เกิดความดีเนหารักใคร่ซึ่งกัน
 และกัน ด้วยอำนาจบุพเพสันนิวาสที่เคยได้อยู่ครองกันมาแต่ในชาติก่อน
 เพราะเหตุฉนั้นท่านจึงแสร้งอุทาหรณ์เป็นคาถาประพันธ์ไว้ว่า

ปุพฺพเพว สนนฺนิวาเสน ปจฺจุปนฺนหิตฺเตน วา
 เหวนฺตํ ชายเต เปมํ อุปลิวํ ยโถทเก

ทาสทั้งหลายเหล่านั้น จึงนำเอาถ้อยคำที่พระเจ้าดีไธยราชตรัสนั้น
 มาทูลพระราชธิดาให้ทรงทราบ
 พระราชธิดาได้ทรงทราบดังนั้น ก็ให้เกิดความพิศวงยิ่งนัก จึงดำริหว่า
 บรุษนั้นมิใช่มาจากคนจน โดยแท้ ดำริหดังนั้นแล้ว จึงถามทาสทั้งหลายว่า
 ท่านทั้งปวงจะเห็นว่าใคร คือบรุษนั้น จะเป็นมนุษย์ชาติตระกูลอันสูง
 หรือ ๗ จะเป็นมนุษย์ชาติตระกูลอันต่ำ มกรยาวาจาอันเหาะแหะ แด
 เป็นนักเลงสุรานารี แดเป็นนักเลงสังกะยาเป็นต้น ทำไฉน เราจึงจะรู้
 ได้ว่าบรุษนั้นเป็นคนเช่นไร เพราะเรามิได้เห็นหน้าของบรุษนั้น
 ในทาสทั้งหลายเหล่านั้น มีทาสคนหนึ่งเป็นคนฉลาดเฉียบแหลม
 รอบร้อมารยาทของบรุษจึงทูลว่า ข้าแต่พระเจ้า ชนชื่อว่าบรุษที่เป็น
 หนุมทงหลาย แมถิงจะยากจนอนาถา หรือต้องทกลชเวทนาประการใด
 กต ครนเหลือบเห็นหญิงสาวแล้ว ก็มีความปราถนาที่จะแสด เพราะฉนั้น
 ขอพระเจ้าจงประดับกายด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง แดเดิรไปเดิรมา
 แสดตงคนให้บรุษนั้นเห็น บรุษนั้นเห็นพระเจ้า ก็จะเลิกมาทกลตมศรัษะ
 ออกต ขณะนั้น พระแม่เจาก็จะเห็นรูปสัรของบรุษนั้น แดวจิงพิจารณา
 ตโดยควรแก่อชยาศรัยเกิด
 พระราชธิดาได้ฟังดังนั้นจึงว่า ตกรพิทาส์ อบายที่ท่านบอกนั้น
 เราจักได้เห็นหน้าของบรุษนั้น ว่าดังนั้นแล้ว ก็อาบหน้าชำระกายประดับ
 เครื่องอาภรณ์เสร็จแล้ว ก็ออกไปแสดตงคนให้พระเจ้าดีไธยราชเห็น แด
 เดิรไปมาอยู่ณที่นั้น

พระเจ้าตีโต้รราชโพธิสัตว์ ทอดพระเนตรเห็นพระราชธิดาเดวีไปมา
อยู่ ก็เลิกผ้าออกจากพระเคี้ยวทอดพระเนตรดูพระราชธิดา นางสุทนต์ตราช
ธิดาก็แสดพระเจ้าตีโต้รราช ชนทั้งสองต่างคนต่างก็แสดซึ่งกันแสดกัน

ในลำดับนั้น นางสุทนต์ตราชธิดาจึงตั้งทาสทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลาย
จงรีบไปพาบรุษนั้นมาในเรือนไฟของเรา ทาสทั้งสองก็รีบไปทูลพระเจ้า
ตีโต้รราชว่า พระราชธิดามีรับสั่งให้เราไปพาท่านไป ท่านจงมาไปกับ
เราเถิด แดวกก็พาพระเจ้าตีโต้รราชมา

พระเจ้าตีโต้รราชโพธิสัตว์ จึงตรัสแก่ทาสทั้งสองนั้นว่า ดูกรมแม่
ทั้งสอง ท่านทั้งหลายไม่มีศรัทธาเต็มใจที่จะให้ท่านเราก้ทำเนาเถิด เหตุ
ไฉนท่านทั้งสองจึงมานำเราไป จะทำอะไรเราก้มีรู้อยู่ พระเจ้าตีโต้รราช
ตรัสตงนถงสามครั้ง ครั้นทาสีพามาให้อยู่ในครัวไฟ จึงทรงพระดำริห์ว่า
เราเห็นจะพินทุกข์ จะพึงได้ความสุขในภพนี้ ที่ทรงพระดำริห์ตงน
เพราะพระองค์เป็นผู้ทรงพระปรีชาฉลาดในมารยาของหญิง

ฝ่ายพระราชธิดาชื่อว่าสุทนต์ จึงทรงจัดโภชนาหารมีรสอันเลิศต่าง ๆ
มอบให้ทาสีทั้งสองแล้วตั้งว่า ท่านทั้งสองจงนำโภชนาหารนี้ไปให้บรุษ
นั้นบริโภคนั้นแล้วจงพิจารณาตุกิริยาที่บริโภคนั้น เมื่อบรุษนั้น
บริโภคนั้นแล้ว ท่านอย่ากระทำโภชนาหารที่เห็ดออกจากบริโภคนั้นให้เป็นอันตราย
จงเอามาให้เราดูก่อน ทาสีทั้งสองรับโภชนาหารแล้ว ก็นำไปถวายแก่
พระเจ้าตีโต้รราช

พระเจ้าดีโศรราชจึงโกรธว่า เราเป็นผู้มีศรัทธาอันเค็มระเหิมอง ทั้ง
ประกอบไปด้วยเหงื่อแค้นไคล จักบริโภคโภชนะอย่างไรได้ ทาดีทั้งสอง
ก็นำเอา ถ้อยคำนั้น มาทูล พระราชธิดา ๆ จึงให้นำเอาน้ำสำหรับอาบและ
เครื่องดูใบไม้ของหอมไปให้ พระเจ้าดีโศรราชสง่าแล้ว ก็ทรงทา
เครื่องดูใบไม้ของหอม แล้วยกด้วย โภชนาหาร โดยอาการที่พระราชา
ด้วย ครั้นแล้วเสร็จแล้ว ทาดีทั้งสองก็นำเอาโภชนะที่เหลือจาก
ด้วย ไปแสดงแก่พระราชธิดา

นางสุทศตราธิดา พิจารณาดูโภชนะที่เหลือจากบริโภคก็มีความยินดี
ด้วยคิดว่า บุรุษผู้บริโภคนั้นเหมือนกับพระราชบิดาของเรา บุรุษผู้มี
คนด้ามฉัตรร่มดา จักเป็นกษัตริย์โดยแท้ คิดดังนั้นแล้ว จึงให้บอก
เรือนไฟให้สอาด แล้วยกดูด้วยบังอรุณ แล้วยกจุดแจ่งที่เป็นที่
นอนอันมีศรี ให้แก่พระเจ้าดีโศรราชนั้น ครั้นเพลาพลบค่ำ จึงให้นำ
เอาอาสนะทั้งปวงมาเสียด ให้เห็นแต่เสื่อดำแพนผืนเดียว ครั้นเพลากลาง
คืน จึงให้นำทาดีทั้งสองหายไปประโดมพระเจ้าดีโศรราช ๆ ก็ตรัสปรึกษา
ดาดีทั้งสองด้วยคำมีประการต่าง ๆ ครั้นรุ่งเช้า นางจึงให้เอาโภชนะ
อันเดวไปถวายพระเจ้าดีโศรราช

พระเจ้าดีโศรราชโพธิสัตว์ ทอดพระเนตรเห็นโภชนะอันเค็มระเหิมอง
จึงตรัสปรึกษาว่า โภชนะนี้เราบริโภคไม่ได้ โภชนะนี้มีได้สมควรแก่
เรา ท่านทั้งหลายจงนำเอาของท่านไปเถิด

ทาดั้งหลายก็พากันกลับมาทูลพระราชธิดา ตามคำพระเจ้าใต้โอร
 ราชตรีศบริภาษนั้น ๆ พระราชธิดาจึงบังคับทาดั้งหลายว่า ท่านทั้ง
 หลายจงไปกระทำมารยาหญิง ประโคมบุรุษนั้นด้วยอุบายมีประการต่าง ๆ
 ทาดั้งหลายจึงไปประโคมพระเจ้าใต้โอรราช ด้วยมารยาหญิงมี
 ประการต่าง ๆ ก็ไม่สามารรถที่จะยังพระเจ้าใต้โอรราชนั้นให้ยินดีได้ จึง
 กลับมาทูลพระราชธิดาว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า พระแม่เจ้าจงเสด็จไปเองเกิด
 บุรุษนั้นเห็นพระแม่เจ้าแล้วจักกตถายความโกรธ แล้วจักกล่าวคำแค้นคำ
 คอบกับพระแม่เจ้า

ในกาดนั้น พระราชธิดาชื่อว่าสุทนต์ จึงไปสู่สำนักพระเจ้าใต้โอรราช
 โพิษต์ศวกกับทาดั้งหลาย ครั้นถึงจึงไหว้พระเจ้าใต้โอรราช แล้วนั่งอยู่
 ณที่อันสมควรข้างหนึ่ง

พระเจ้าใต้โอรราช โพิษต์ศวก ทอดพระเนตรเห็นพระราชธิดากทรง
 ยินดี จึงตรัสปราไ้ได้ว่า ดูกรภคินี พระน้องกระทำคุณูปการแก่พี่ใน
 กาดก่อน ครั้นภายหลัง พระน้องกระทำโทษให้พี่ความละเอียด แม้
 ถึงกระนั้น พี่ยังคงคอดอยู่ว่า พระน้องได้กระทำคุณอันใหญ่ ในกาดเมื่อ
 พิตกทุกข์ ไต่ยาก พี่จะต้องกระทำคุณคอบแทนพระน้อง แต่ทว่าบุตร
 ภรรยาแต่ญาติสาโลหิตของพี่ได้มี พระน้องจึงเป็นทพี่ทอาศรัยของ
 พี่เกิด ภายหลังพจณกระทำการคอบแทนพระน้อง คราบเท่าต้นชีวิต

พระราชธิดาสุทนต์ดับดวงนั้นแล้ว จึงทูลเต้าโถมพระเจ้าใต้โอรราชว่า
 ข้าแต่มหาราชาเจ้า พระองค์อย่าทรงพระพิโรธหม่อมฉันเลย หม่อมฉันได้

แต่งเครื่องอุปการทั้งปวง มีโภชนาหารของเสวดยเป็นต้นตั้งมาถวายพระ
องค์ สิ่งอะไรที่พระองค์จะไม่ได้ฉันมิได้มี

กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ ครัดปราได้ซึ่งกันและกัน และแสดงชัตติย
มายาแห่งกันและกัน โดยอาการอย่างนี้

ในลำดับนั้น นางสุทัตตเทวีราชธิดายังพระเจ้าดีโลธราชให้ยหนักแล้ว
จึงทูลว่า ข้าแต่ महाराजเจ้า พระองค์จงเสด็จขึ้นรถเรือนอยู่ให้เป็นสุข
ดำราญเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าดีโลธราชก็เสด็จขึ้นรถเรือนกับพระ
ราชธิดา แล้วเสวดยโภชนาหารมีรสอันเลิศต่าง ๆ แล้วก็อยู่ร่วมส่มัคค
ตั้งวาคกับพระราชธิดาแต่นั้นมา จนนางสุทัตตราชธิดาทรงพระครรภ์

ฝ่ายพระราชเทวีผู้เป็นมารดาของนางสุทัตต ได้ทราบประพฤติกเหตุนั้น
ก็มีความโทมนัสน้อยพระทัย จึงเสด็จไปหาพระธิดาแล้วทรงพระกรรแสง
รำให้ว่า ดูกุมแม่ เจ้าเป็นธิดายอดรักของมารดา เมื่อลำหับำรุงเลี้ยง
เจ้ามาจนเติบโตใหญ่ถึงเพียงนี้ ปราถนาจะตบแต่งให้เจ้ามาสามหมื่นชาติตระกูล
เล่มอกัน แล้วจะให้บ้นทาสกรรมกรและเงินทองทั้งหลาย มิให้ได้
ความละอายแก่คนทั้งปวง เจ้ามาทำใจเร็วหาสามีโดยลำพังตนเอง มิได้
มีความกลัวเกรงพระราชบิดาแลมารดา มาชอบใจจากอนันมีชาติตระกูล
คำขามาจากประเทศอื่น กระทำให้แม่มีความละอาย แก่ทาสกรรมกรแล
ชนทั้งหลายมีเสนาบดีเป็นประธาน พระราชเทวีรำปริเวทนาการดงนแล้ว
ก็เสด็จกลับเขาสู่พระราชนิเวศน์

สำหรับให้พระกุมารตั้งหน้า แล้วมอบพระกุมารหลานรักให้แก่นางสนม
ทั้งหลาย มีหญิงแม่นมเป็นต้น แล้วตรัสบังคับนางสนมทั้งหลายว่า เจ้า
ทั้งหลายจงพิจารณาหาโทษได้บรุษนั้น ถ้าได้ช่องโอกาสแล้ว จงให้ฆ่า
บรุษนั้นเสีย เราจักนำธิดาของเราเข้ามาไว้

จำเดิมแต่นั้นมา หญิงแม่นมทั้งหลายก็มองหาโทษของพระเจ้า
ดีโธรราช เมื่อไม่เห็นโทษและความพลั้งพลาดอันใดอันหนึ่ง จึงปรึกษากัน
กันว่า เราแสวงหาโทษของบรุษนั้นมานานแล้ว ก็มิได้เห็นโทษแต่ความ
ผิดอันใดอันหนึ่ง อย่างกระนั้นเลย เราทั้งหลายจักบริภาษซึ่งกันและกัน
บรุษนั้นเห็นเราทะเลาะวิวาทกันก็จักโกรธ เมื่อเป็นดังนี้ เราจึงจะหยิบ
เอาโทษของบรุษนั้นไปทูลพระราชา ปรึกษากันดังนี้แล้ว จึงดำซึ่งกัน
และกันด้วยเดศนัยของพระราชาว่า ดุรกรกumar เป็นลูกทาส ผู้มชาติแห่ง
คนจีนชาติ เจ้าเป็นมเหศวมาแต่บ้านอันเมืองไกล ใครเล่าจะรู้จักโคตร
ของเจ้า เจ้าเป็นคนผู้เดียว มิได้มีญาติและมิตรสหาย เราทั้งหลายไม่
พึงกลัวเจ้าเลย เจ้าเป็นประหนึ่งว่า บรุษเกยจครานอันบริโภคผลมะเดื่อ
เจ้าเป็นมูกนแล้วกนอน ครนนอนแล้วกถูกชนกน มิได้กระทำกิจการ
อันใดอันหนึ่ง เจ้ามีความอายเขาหรือไม่

พระโพธิสัตว์ดีโธรราช ได้ฟังคำดำบริภาษเปรียบเปรยแห่งหญิง
แม่นมเหล่านั้น ก็มีความสลดพระทัย มีพระเนตรทั้งสองอันเต็มไปด้วย
อัสลุตธารา พระองค์ทำเป็นประหนึ่งว่าไม่ได้ยิน จึงหลีกไปพ้นจาก
นางสนมเหล่านั้น แล้วทรงพระดำริหาว่า ความทุกข์อันใดที่เราได้ประสพ

แล้วในก่อน ความทุกข์อันนั้น มิได้เสื่อมด้วยทุกข์ คือคำบริภาษของ
 ทาสพวกนี้เลย ทรงพระดำริห์ดังนี้แล้ว จึงตรัสบอกเหตุนี้แก่นางสุทนต์
 เทว แล้วตรัสว่า ดุกรพระน้อง พี่เป็นผู้ถึงซึ่งความทุกข์ยากเป็นกำพรา
 ไตมาอาศรัยพระน้องก็ไต่ความทุกข์ลำบาก แต่ความทุกข์ในครั้งน เป็น
 ทุกข์อันยิ่งกว่าความทุกข์ ที่พี่ได้ทนทานมาแต่ก่อน เราทั้งสองจะต้อง
 พัดตพรากจากกัน ในครั้งน พี่ไม่สามารถที่จะอยู่ในสำนักของพระน้องได้
 พระน้องจงอยู่โดยความทุกข์ลำบาก ช่วยอภิบาลเลี้ยงบุตรของเราไว้
 พระน้องอย่ามความเคระหามองอาลัยด้วยพี่เลย จงแสวงหาก็คดาอันเกิด
 พี่จะไปตามยถากรรมของพี่

นางสุทนต์เทวได้ฟังคำพระราชดำรินั้น ประจุกจุกความหทัยอันแตก
 ออกไป ๗ ภาค มีอัสสุชฉนัยไหลลงพราก ๆ มิได้ขาดสาย ฟุบลงแทบ
 พระบาทพระราชดำมแล้ววงวอนว่า ข้าแต่พระราชดำม พระองค์อย่าถือ
 เอาถ้อยคำของทาสเป็นประมาณเลย พระองค์ไม่เห็นแก่หม่อมฉัน ก็
 จงมีความกรุณาแก่ลูกอ่อนเกิด อย่าเด็ดใจไปเลย

พระเจ้าดีโอรราชโพธิสัตว์ ได้ฟังค่านางสุทนต์ราชธิดารองให้วงวอน
 ดังนี้ ก็มีความสงสารรักใคร่บุตรยิ่งนัก จึงสู้อดกตณความทุกข์อันเกิด
 แต่คำบริภาษ แล้วก็อยู่ต่อไปอีก

หญิงแม่นมทั้งหลาย หยิบยกโทษมิได้สมดังความคิด จึงปรึกษา
 หาเดศอุบายอื่นอีก วันหนึ่ง จึงให้พระกุมารนอนอยู่ ณ ที่เป็นที่เค็รไปมา
 แล้วไม่ให้บริโภคน้ำนมแลขนมโภชนาหารสิ่งใดเลย พาหนีไปซ่อนเสีย

ในทตบแห่งหนึ่ง พระกุมารไม่ได้บริโภคอาหารแต่น้ำนมก็มีความหิว
กระหายเปนกำลัง จึงร้องไห้ก่ดงเกิดอกไปมาอยู่บนที่นั้น

พระเจ้าดีโธรวราช โพรธศตว เห็นบุตรน้อยร้องไห้ก่ดงเกิดอกอยู่ดั่ง
นั้น ก็มีความสงสารดูยั้งนัก ไม่สามารถจะนั่งอยู่ได้ จึงไปสวมกอด
กุมารนั้น แล้วอุ้มไปอาบน้ำในอ่างทอง

พระกุมารนั้นครั้นได้อาบน้ำ ก็มีจิตต์โธมนัดว่าเริงด้วยความยินดี
จึงค้ำน้ำในอ่างทองนั้นเด่น น้ำในอ่างทองนั้น ก็กระเซ็นไปถูกศีรษะของ
พระโพรธศตว ศรัระทงสิ้นของพระโพรธศตวดีโธรวราช ก็เบียดชุ่มไป
ด้วยน้ำ

หญิงแม่นมทั้งหลายเห็นดั่งนั้น จึงหยิบเอาโทษไปทูลพระราชา
โดยเดศอุบายว่า ข้าแต่สมมติเทวราช บุรุษนั้นมีความบังอาจไปอาบน้ำ
ในอ่างทอง กับพระกุมารผู้เปนราชันดดาของพระองค์ พระพุทธเจ้าข้า
พาเจ้ากินนุวัตบรมราชา ได้ทรงสดับค่านางนมทั้งหลาย ก็ทรง
พระพิโรธว่าบุรุษนั้นอหังการยั้งนัก จึงมีรับสั่งให้เพชฆาฏเข้าไปเฝ้า
แล้วตรัสบังคับว่า เจ้าทั้งหลายจงไปจับบุรุษจันฑาตนั้น แล้วจงจำ
ด้วยเครื่องจำทั้งหลาย เอาไปขังไว้ในเรือนจำ

เพชฆาฏทั้งหลายรับพระราชโองการแล้ว ก็พากันรีบไปโดยเร็ว
พดณ ครั้นถึงจึงเข้าจับพระเจ้าดีโธรวราช โพรธศตวนั้น แล้วผูกมัดจองจำ
ด้วยเครื่องจำทั้งหลาย แล้วนำไปขังไว้ในเรือนจำ

ฝ่ายนางสุทนต์เทวนั้น เมื่อเพ็ชฆาฏกำลังผูกมัดล้ามอยู่ นางจึงถาม
 เพ็ชฆาฏว่า โทษความผิดอะไร ที่ล้ามของเราได้กระทำแล้ว ท่าน
 ทิ้งหลายจึงพากันมาจับจองจำตั้งน ครั้นเพ็ชฆาฏทูลว่า ข้าพระองค์กระทำ
 ตามบังคับของพระราชา นางจึงอุ้มบุตรด้วยสะเอวไปเฝ้าพระราชบิดา
 ครั้นถึงจึงทูลรำพรรณว่า ข้าแต่สมเด็จพระราชบิดา โทษความผิดอะไร
 ซึ่งล้ามของหม่อมฉันได้กระทำแล้ว เมื่อพระองค์ทรงเกลียดชังหม่อมฉัน
 มรบัดนี้ให้ขับไล่หม่อมฉันเสียจากแว่นแคว้นแล้ว หม่อมฉันก็อยู่ดีทน
 ความทุกข์ยากเพราะวิบากที่ได้กระทำมา หม่อมฉันจึงได้ล้ามตามยถา
 กรรมของหม่อมฉัน พระราชบิดาจะทรงระอาด้วยเหตุอะไร หรือว่า
 พระราชบิดาทรงเห็นว่า ล้ามของหม่อมฉันตกทุกข์ได้ยาก จึงฆ่าล้าม
 ของหม่อมฉันเสีย แล้วจึงพระราชทานบุรุษอื่นทั้งสามดีให้เป็นล้าม ข้าแต่
 สมเด็จพระราชบิดา เมื่อล้ามของหม่อมฉันตายแล้ว หม่อมฉันด้วย
 บุตรด้วยก็จักตายลงเป็นล้ามด้วยกัน หม่อมฉันเป็นผู้เกิดแล้วในตระกูล
 กษัตริย์ ที่หม่อมฉันจะปรนนิบัติล้ามถึงสองและล้ามนั้น ไม่เป็นการ
 ประเดรัจฉานเลย หม่อมฉันจักฟูบดงแทบพระบาทของพระราชบิดา แล้ว
 ทูลลาตายไปเกิดใหม่เป็นการประเดรัจฉานกว่า

ฝ่ายนางสุทนต์เทวผู้เป็นมารดาของนางสุทนต์ ได้ฟังคำบิดาพิลาป
 รำพรรณดังนั้น นางก็มีความสงสารมีพระเนตรทั้งสองเต็มไปด้วย
 อัสลัสลิต จึงทูลวิงวอนพระราชล้ามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นมหाराชเจ้า

ขอพระองค์อย่าทรงกระทำเวรกรรมเลย ถ้าว่าพระจิตาอยู่ในพระราช
นิเวศน์ไซ้ พระองค์ก็จักได้รับความละเอียด บัดนี้พระองค์ขับไล่นาง
เสียจากแคว้นแคว้นแล้ว พระองค์จะทรงละเอียดด้วยเหตุอะไร เมื่อ
พระองค์ไม่ทรงเห็นแก่จิตา ก็จงทรงพระกรุณาแก่หลานน้อยเถิด
พระพุทธรเจ้าข้า

พระเจ้านกนุวัตได้ทรงฟังคำพระอัครมเหสี ก็ค่อยบรรเทาพระ
พิโรธลงหน่อยหนึ่ง จึงตรัสเรียกราชบุรุษทั้งหลายมา แล้วตรัสบังคับ

ว่า เจ้าทั้งหลายจงไปนำคนโทษนั้นมา เราจะซักถามมันดูสักหน่อย

ราชบุรุษทั้งหลายรับพระราชอาณัติแล้ว จึงไปถอดพระเจ้าดีโด้
ราชโพธิสัตว์ออกจากเครื่องจำ แล้วนำมายังหน้าพระที่นั่ง พระเจ้า
ดีโด้รราชมาถึงก็มิได้ถวายบังคมพระราชา ทรงนั่งเป็นปรกติอยู่

พระเจ้านกนุวัตทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงพระพิโรธจึงตรัส
คุกคามว่า ดูกรนักโทษคนร้าย ชีวิตของเองจะไม่มีแล้ว เหตุไฉนเอง
จึงไม่ไหวเรา เองมาดูหมิ่นเราด้วยเหตุอะไร

พระเจ้าดีโด้รราชโพธิสัตว์จึงตรัสตอบว่า ข้าแต่สมมติเทวดา
ข้าพเจ้าเป็นคนโทษถึงตาย ไม่ควรที่จะไหวพระองค์ ถ้าหากว่า ข้าพเจ้า
จักไหวพระองค์ไซ้ ความดีริมงคลอันใดก็ย่อมไม่มีแก่พระองค์ พระ
องค์เป็นพระราชาอันเลิศ ย่อมไม่งามเพราะความไหวของข้าพเจ้าผู้
เป็นนักโทษ พระองค์เป็นพระราชาอันประเสริฐ ควรแก่ความไหว
ของอิศรชนทั้งหลาย มีอำนาจแลเสนาบดีเป็นต้น อนึ่งพระองค์ควร

เป็นที่ไหวของกษัตริย์ร้อยเอ็ดทั้งหลาย มีพระราชดำมนต์ในพระเศียร
ราชเป็นต้น ความดีริ้วดีดั่งมิ่งคงจะบังเกิดมีแต่พระองค์

พระเจ้ากนิษฐาธิราชได้ทรงฟังคำของพระโพธิสัตว์ดังนั้น จึงทรงพระ
ดำริห์ว่า บรมชนนเป็นบุตรดาตในถ้อยคำที่จะฟังกล่าว และเป็นผู้มีวาตะ
ถ้อยคำอันแม่นยำยิ่ง บรมชนนไม่ใช่ยาจก เป็นผู้มั่งร่ำรวยและผิว
พรรณอันงามยิ่งนัก ทรงมพกตรอนเจริญเบิกบานงามดี บรมชนนคง
จักมีชาติอันเกิดในตระกูลอันมั่งคั่งสูงศักดิ์ นางผู้ตัดทิวถวิลกรักของ
เราย่อมจะรู้เหตุด้วยปัญญา จึงได้ยึดถือเอาบรมชนนเป็นสามีของตน
ทรงพระดำริห์ดังนี้แล้ว จึงตรัสถามพระโพธิสัตว์ตีโศรราชว่า ดูกร
บรมชนนเจริญ ท่านเป็นบุตรใครจึงได้กระทำอหังการ มาอาบน้ำใน
อ่างทองร่วมกับกุมารผู้เป็นหลานของเรา ท่านจงบอกความไปตามจริง
พระเจ้าตีโศรราชโพธิสัตว์ จึงตรัสว่า ข้าแต่สมมติเทวดา ข้าพเจ้า
จะบอกความตามจริง คือ วันหนึ่ง หญิงแม่หนุ่มทั้งหลายทั้งให้กุมาร
หลานของพระองค์ นอนอยู่ที่เป็นที่เค็รไปมา แล้วไม่ให้บริโภคน้ำ
นมและโภชนาหาร กุมารมีความหิวกล้านอนกลดงเกิดกร้องไห้จะกินนม
หญิงแม่หนุ่มเหล่านั้นก็หึงเดียมไต่ดูแต่ ข้าพเจ้าเห็นกุมารนั้นมีความ
ลำบากก็สงสาร จึงอุ้มไปอาบน้ำในอ่างทอง กุมารนั้นได้ความผาสุก
สำราญก็ประหารน้ำเต็น นานนักฟังกระเซ็นถูกสระระชาพเจ้าเบยกชุ่ม
ข้าพเจ้ารู้ว่าข้าพเจ้าเป็นคนยากจน เหตุไฉน จึงจะไปอาบน้ำร่วม
กับพระราชนัดดาของพระองค์ ข้าพเจ้าระวังตัวกลัวพระราชอาชญาจึง

นัก จำเดิมแต่พระองค์มีความรักในพระราชนัดตามาจนบัดนี้ คำที่
ข้าพเจ้าเล่าถวายทั้งปวงนี้ เป็นความจริงของข้าพเจ้า

พระเจ้ากนิษฐาธิราชเจ้า กรมหมื่นนครสวรรค์ เจ้ากรมพระมหาดไทย ถ้าเป็นความจริง
อย่างนั้น ก็จงยกไว้ก่อน ท่านเป็นบุตรของใคร มีนามแต่โคตร
ชื่อไร ท่านมาสู่แดนเราแล้วจึงมิได้ก่ดวเรา อนึ่ง ท่านอยู่ร่วม دم
ถึงวาศกับราชธิดาแล้ว เหตุไรจึงไม่ไหวเราผู้เป็นพ่อตา

พระเจ้าสิริโสรราช โพรธิตวจึงตรัสว่า พระองค์ถามถึงนามแต่โคตร
ข้าพเจ้าจึงบอกแต่นาม ส่วนโคตรนั้นข้าพเจ้าจักไม่บอก ข้าแต่สมมติ
เทวดา ข้าพเจ้านมนามชื่อว่าสิริโสรราช ครองราชสมบัติอยู่ในอนันต

นคร

พระเจ้ากนิษฐาธิราชเจ้า กรมหมื่นนครสวรรค์ ได้ทรงฟังนามกรดังนี้ ก็ตั้งตกพระทัยกลวยงนัก
มีพระพักตร์อันสดกเกิดขนพองสยองเกล้า จึงเสด็จลงจากราชบัลลังก์
ไปพุ่มลงแทบพระบาทพระเจ้าสิริโสรราช แล้วทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้
เป็นมหाराชเจ้า กระหม่อมฉันมิได้รู้จักพระองค์ ขอพระองค์จงพระ
ราชทานอภัยแก่กระหม่อมฉันเถิด ครั้นดังนั้นแล้ว จึงเชิญพระเจ้า
สิริโสรราช โพรธิตว ให้เสด็จขึ้นประทับบนราชบัลลังก์ ส่วนพระองค์เอง
ประทับอยู่ณอาศน์อันต่ำ แล้วจึงทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็น
มหाराชเจ้า พระองค์เป็นพระราชาอันถ้าเด็ก เหตุไฉน จึงทรงละ
พระนครเสด็จแต่พระองค์เดียวดังนี้

พระเจ้าดีโด้ราชาโพธิสัตว์จึงตรัสว่า ข้าแต่สัมมติเทวดา คณวัน
 หนึ่ง ข้าพเจ้าได้เห็นสัมมติเทวดาอันช้วน จึงเล่าสัมมติเทวดานั้นให้ปุโรหิต
 ฟัง ครั้นปุโรหิตเขาบอกให้บูชาพระเดวีเทพบุตร ข้าพเจ้าเป็นผู้ม
 มานะอันกระต้างมิได้บูชา เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงต้องพลัดพราก
 จากพระนครเทยวมา ถูกบรุษชาวนาท่งหลายมันซึ่งเอามงกุฏและ
 พระขรรค์และอาชานัยไปหมดสิ้น แล้วมิหน้าทำโทษเป็นสาหัส ข้าพเจ้า
 ได้ด้วยความทุกข์ โทมนัสอันใหญ่ยิ่ง คราบเท่าจนถึงวันนี้ ประมาณ
 ได้บหนึ่งกับหกเดือน ครั้นบอกดังนั้นแล้ว จึงเล่าความตามนัยที่ได้กล่าว
 แล้วในเบื้องหลัง ให้พระเจ้ากนิหุวัตฟังถ้วนทุกประการ

พระเจ้ากนิหุวัตได้ทรงฟังดังนั้น ก็มีพระหฤทัยอันสลดสังเวชยิ่ง
 นึก จึงอภิเศกพระเจ้าดีโด้ราชาโพธิสัตว์ ให้ครองสิริราชสมบัติกับ
 ธิดาของพระองค์ แล้วกระทำการมงคลสมโภชสิ้น ๗ วันเป็นกำหนด
 ครั้นเสร็จการมงคลสมโภชแล้ว จึงตรัสบังคับเสนาบดีว่า ดูกรท่านผู้
 เจริญ ท่านจงสั่งให้เทยวตรวจตราค้นหาเครื่องราชกกุธภัณฑ์ที่ชาวนา
 ท่งปวงซึ่งเอาไว้นั้น นำมาให้เราโดยเร็วพลัน

เสนาบดีนั้นรับพระราชโองการแล้ว ก็จัดราชบรุษทั้งหลายเป็น
 พวกๆ ให้ออกจากพระนคร เทยวค้นหาเครื่องราชกกุธภัณฑ์ทั้งหลาย
 ในทางแฉกต่าง ๆ

ฝ่ายพระเจ้าดีโด้ราชาโพธิสัตว์นั้น ครั้นบาปเคราะห์บรรเทาเบา
 บางลง เครื่องทรงทั้งปวงที่ชาวนาท่งไปนั้น ก็กลับคืนเป็นปรกติดังเก่า

คือ มงกุฎก็เป็นมงกุฎ พระชรรคก็เป็นพระชรรค อาชานัยก็เป็น
ม้าอาชานัย

บรรพชาวนาทิ้งหลายผู้ซึ่งเอาไว้ ต่างคนก็มีความร้อนใจจึงคิดว่า
ราชภณฑเครื่องทรงของกษัตริย์นี้ ไม่ควรมีอยู่ในเรือนเราโดยแท้
เราจะเอาเครื่องราชภณฑไปถวายพระราชาเสียเถิด คิดดังนั้นแล้วต่าง
คนก็ถือเอาราชภณฑมมงกุฎเป็นต้น ออกจากเรือนของตน ๆ มาร่วม
ในทางเดียวกัน

ฝ่ายราชบรรพทิงหลายผู้เที่ยวลัดลอดแนมคันทหา ได้เห็นเครื่องต้นใน
มือชนทิงหลายเหล่านั้น จึงถามว่า ดูกรท่านทิงหลาย เครื่องต้น
ทิงปวงนี้ ท่านทิงหลายได้มาจากใคร ท่านทิงหลายจะพากันไปข้างไหน
ครั้นบรรพชาวนาเหล่านั้นบอกว่า เราจะเอาเครื่องต้นนี้ไปถวายพระราชา
ราชบรรพทิงหลายจึงผูกคอชาวนาเหล่านั้น นำไปถวายพระราชาที่นวุต
พร้อมด้วยเครื่องทรงสำหรับกษัตริย์ อันเป็นของกลางทิงปวง

พระเจ้ากนวุตทอดพระเนตรเห็นชาวนา พร้อมด้วยเครื่องทรง
สำหรับกษัตริย์ กทรงพระพิโรธ จึงตรัสบังคับราชบรรพทิงหลายว่าท่าน
ทิงหลายจงลงอาชญาพินหนึ่ง แก่อายพวกโจรเหล่านั้น

พระเจ้าได้รราชโพธิสัตว์ จึงตรัสห้ามการลงอาชญาแก่ชาวนาเหล่านี้
นั้น แล้วตรัสว่า ข้าแต่สัมมตเทวดา ข้าพเจ้าได้ความทุกข์ลำบาก
เพราะบาปเคราะห์ของข้าพเจ้าเอง พระองค์จงโปรดให้ปล่อยชาวนา
เหล่านั้นเสียเถิด มีพระราชดำรัสให้ปล่อยชาวนาพวกนั้นแล้ว จึงให้

ไปนิมนต์ภิกษุทั้งหลายกับสามเณรหนุ่มน้อย ในอารามที่พระองค์ได้
 อาศรัยในกาลก่อนนั้นมา แล้วถวายนมัสการภิกษุสามเณรทั้งหลายนั้น
 แล้วให้นับนิพนธ์บาทมรดอันเลิศต่าง ๆ แล้วถวายไตรจีวรและเครื่อง
 อัญฐบริกขารแก่ภิกษุเหล่านั้น องค์ตะเคืองตะเคือง แล้วมรบัดให้
 ปฏิสังขรณ์พระอารามนั้น แล้วให้อุปฐากภิกษุทั้งหลายโดยความเอื้อเฟื้อ
 แล้วให้สามเณรน้อยนั้นตาดักออกจากสามเณร แล้วทรงตั้งไว้ในที่แห่ง
 ราชบุตรของพระองค์ และทรงชุบเลี้ยงด้วยความรักใคร่เต็มอกกับบุตร
 ครั้นกาลต่อมา ก็ตั้งพระราชดำสันไปถึงพระอัครมเหสีของพระองค์ ใน
 เมืองอนันตนคร

พระราชเทวีได้ทรงทราบพระราชดำสันนั้น ก็ทรงพระโสมนัสยินดี
 จึงมีพระเสาวนีย์ให้หาเสนาบุตรเข้าไปเฝ้า แล้วตรัสว่า ตกรเสนาบดีผู้
 เจริญ บิดนพระราชาของท่านทั้งหลายเด็ดยุทธ์ประทับอยู่ในอนันตนคร เรา
 ทั้งหลายจักไปเชิญเสด็จมาด้วยจตุรงคเสนา นิกรทั้งปวง ท่านจงตระเตรียม
 จตุรงคเสนาโยธาทั้งหลาย โดยเร็วไวเถิด

เสนาบดีรับพระเสาวนีย์แล้ว จึงออกมาประกาศว่า พดช่างพดม้า
 พดราชรถพดบทธจเรเทาททั้งหลาย จงมาประชุมพร้อมกัน พวก
 พรหมณ์ปุโรหิตแฉศรชฐิคุฤหมดีทั้งหลายนั้น จงพากันมาตามเรา
 ในลำดับนั้นพดช่างทั้งหลายประมาณหกหมื่น ด่วนประดับด้วย
 สรรพอดสังการ และกล้าหาญในการยุทธสงคราม มีกายอันดงามไป
 ด้วยเครื่องประดับ ต่างคนกษนยงคอชางทั้งหลายมาพร้อมกัน

บัญญัติชาตก

ในลำดับนั้น พลอาสาชาติทั้งหลายประมาณหกหมื่น ถ้วนประดับ
ไปด้วยเครื่องอสังการทั้งปวง สวมหมวกพื้นทองได้เกราะหนัง ต่าง
กษัตริย์บนหลังอาสาชาติทั้งหลายพร้อมกัน

ในลำดับนั้น พลรถทั้งหลายประมาณหกหมื่น แต่ล้วนหมัดด้วย
หนังแรด และหนังเสือเหลืองแฉะเสือโคร่งทั้งหลาย มีธงชายปัก
ปลายงอนทั่วทุกคนหมดมีเสนารถชนนึ่งบนบดถึงกรรตพร้อมกัน

ในลำดับนั้น พลรบทจรเคียวเทวอนห้าวหาญ ถ้วนแต่ชำนาญชำนาญ
ในยุทธสงคราม มีเครื่องประดับกายอันงามวิจิตรบรรจง ทั้งมีอาวุธ
ประจำกรรต้วนทั่วทุกคน มาประชุมพร้อมกันในที่นั้น

เมื่อเสนาบดีจตุรงค์เสนา ประมาณสี่บดองอีกไซ้เกษิดำเร็จ
แล้วใน ๗ วัน จึงเข้าไปทูลพระราชเทวีว่า ข้าแต่พระแม่อยู่หัวเจ้า
จตุรงค์เสนาโยธาทหารทั้งปวงนั้น ข้าพระองค์จัดไว้มอบเพรียงแล้ว
เป็นอันดี

ในกาลนั้น พระนางอนันตราชเทวี จึงมีพระเสาวนตรีดับงคบบองค์
แห่งเสนา มีเสนาบดีเป็นหัวหน้าว่า ท่านทั้งปวงจงรีบพากันไปยังจุด
นครนั้นเถิด มีพระเสาวนตรีดับงคบบดงนแล้ว พระนางก็ได้จัดด้วย
อำมาตย์ราชเสนาหมู่ใหญ่ ตามไปส่งในระหว่างหนทาง แล้วก็ได้จัด
กตบเขาดำพระราชนิเวศน์ คอยทรงสดับเหตุแห่งพระราชดำมี
แท้จริง หนทางในระหว่างเมืองอนันตนคร กับเมืองอจถนครนั้น

เปนนทางไกลกันมาก ต้องเดินทางแต่เมืองอนันตนครไปสามเดือน จึงจะ
ถึงเมืองอจจนคร เมื่อออกจากอจจนครไปก็สามเดือน จึงถึงอนันตนคร

ฝ่ายอำมาตย์แต่จากรุงคเสนาบดีทั้งหลาย ไปโดยลำดับก็ถึงเมือง
อจจนคร เสนาบดีจึงพักพลนิกรทั้งหลายอยู่นอกเมือง แล้วให้กราบทูล
พระราชินีให้ทรงทราบ

พระเจ้าใต้ราช โภชิตศิวได้ทรงทราบเหตุนี้ จึงมีรับสั่งให้หา
อำมาตย์ทั้งหลายมีเสนาบดีเป็นต้นเข้าไปเฝ้า แล้วทรงกระทำปฏิสันถาร
ถามข่าวคราวถึงพระราชเทวีและบ้านเมือง

อำมาตย์ทั้งหลายมีเสนาบดีเป็นประธาน จึงทูลว่า ข้าแต่สมเด็จพระ
เทวาราชเจ้า พระราชเทวีนั้น เมื่อพระองค์หายไประยะหนึ่งก็
ทรงพระกำสรดพิโรธว่าปริเทวนาการ ด้วยพระอัสสัชตต่างโภชนาหาร
ทุกเวลา จึงมีพระเสาวนีย์ให้ข้าพระบาททั้งหลาย เทียวเสาะหาพระองค์
ในทิศานุทิศ ก็มีได้ประสพบพบพระองค์ ข้าพระบาททั้งหลายจึงเทียว
แสวงหาพระองค์ตามพระนครต่างๆ เว้นแต่เมืองนี้ ข้าพระบาททั้งหลาย
มิได้บังเกยจสังสัยจึงมิได้มา เพราะเห็นว่าเปนมืองเล็กน้อย ที่ไหน
พระองค์จะเสด็จมา

พระเจ้าใต้ราช โภชิตศิวจึงตรัสว่า เพราะเรามีแต่เชื้อพังกาโหรา
จารย์ เราจึงต้องจากพระนครเสด็จมาถึงซึ่งความทุกข์ มิได้บริโภคน
โภชนาหารเปนนหลายวัน ทั้งถูกชาวนาทั้งหลายมันชิงเอามงกุฏแต่พระ

ขรรคกับทั้งอาชานัยไปหมดสิ้น แล้วมันทำโทษ โขยต์เราแทบบันดาตาย
เราแทบจะไม่ได้เห็นหน้าท่านทั้งหลายเสียแล้ว

อำมาตย์ทั้งหลายมีเด่นาบดีเป็นประธาน เมื่อได้ฟังพระราชดำรัส
ดังนั้น ก็พากันส่งสารไม่สามารถจะถนอมความไคร่กันได้ ต่างคนก็ร้องไห้
มือผายหน้าตา แล้วจึงกราบทูลว่า ข้าแต่สัมมติเทวราช ขอเชิญ
พระองค์เสด็จกลับพระนครเทอญ พระพุทธเจ้าข้า

พระเจ้าสิโลธราชจึงตรัสแก่พระเจ้านนุวัตว่า ข้าแต่สัมมติเทวดา
ข้าพเจ้าจักขอลาพระองค์ กลับไปยังบ้านเมืองของข้าพเจ้า พระองค์
จงอยู่ครองสิริราชสมบัติอนชัพเจ้าถวายเป็นอันดี โดยควรแก่ความสุขเกิด

พระเจ้านนุวัตจึงจัดหมันางสนมทั้งหลาย สำหรับจะให้ไปกับ
ธิดาของพระองค์ แล้วทรงจัดแจงโดยวิธีจตุรงคเสนา ได้ออกเอา
อำมาตย์ ๕ คนในระหว่างจตุรงคเสนานั้น สำหรับให้เป็นผู้ดูแลผิดแค้น
ชอบ มอบให้แก่ธิดาของพระองค์ ครั้นจัดแจงสำเร็จแล้ว จึง
ตรัสถามพระเจ้าสิโลธราชว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นมหाराช พระองค์
จักเสด็จในวันไร

พระเจ้าสิโลธราชโพธิสัตว์จึงตรัสว่า ข้าแต่สัมมติเทวดา วันพรุ่งนี้
เป็นวันไชยมงคลอันดี ข้าพเจ้าจักขอลาพระองค์ไปในวันพรุ่งนี้ ขอ
พระองค์จงอยู่ครอบครองอาณาจักรของพระองค์ ให้เป็นสุขสำราญ
โดยทศพิชราชธรรมเกิด

พระเจ้ากนิษฐวัตทรงทราบกำหนดดังนั้น ครั้นเวลารাত্রีจึงตรัสเรียก
 รัชามาล์ที่ใกล้ เมื่อจะประทานวตศจรยาที่หญิงสโภควรรประพฤติ แก่
 รัชานมนามชื่อว่าสัทศต จึงตรัสว่า ดูกรดูกรัก เจ้าจักไปอยู่ในตระกูล
 พระราชดำมั้นน เจารุจกวตศจรยาของหญิงสโภควรรประพฤติ ๗ ข้าแต่
 พระราชบิดา หม่อมฉันรูประจกษอยู่ พระพุทธเจ้าข้า ๗ ดูกรดูกรัก
 วตศจรยาของหญิงสโภควรร โดยประจกษนั้น คืออะไรบ้าง

เมื่อนางสัทศตราชชิตานน จะกล่าววตศจรยาของหญิงสโภควรร ให้พระ
 ราชบิดาฟัง จึงทูลว่า ข้าแต่พระราชบิดา ชนชื่อนานารัที่จะไปอยู่ใน
 ตระกูลฉั้วพึงศึกษาโอวาท ๑๐ อย่างคือ ไฟภายในอย่าพึงนำออก
 อย่าง ๑ ไฟภายนอกอย่าพึงนำเข้าอย่าง ๑ พึงให้แก่บุคคลที่ให้อย่าง ๑
 อย่าพึงให้แก่บุคคลที่ไม่ให้อย่าง ๑ พึงให้แก่บุคคลที่ให้แต่บุคคลที่ไม่ให้
 อย่าง ๑ พึงนั่งให้เป็นสุขอย่าง ๑ พึงบริโภคน้ำให้เป็นสุขอย่าง ๑ พึง
 นอนให้เป็นสุขอย่าง ๑ พึงบำเรอไฟอย่าง ๑ พึงนอบน้อมเทวดา
 ทั้งหลายอย่าง ๑ โอวาททั้งสิบอย่างนี้ ชื่อว่าวตศจรยาของหญิงสโภควรร
 ผู้ที่ไปอยู่ในตระกูลแห่งฉั้ว

พระเจ้ากนิษฐวัตจึงตรัสถามว่า ดูกรดูกรัก ไฟภายในอย่าพึงนำ
 ออกไปภายนอกนั้น มีอธิบายอย่างไร ๗ ข้าแต่พระราชบิดา หญิงสโภควรร
 ที่ไปอยู่ในตระกูลฉั้วนั้น เมื่อเห็นโทษสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ของแม่ฉั้วแต่พ่อฉั้ว
 แลฉั้วของตนแล้ว อย่าพึงนำไปบอกแก่ชนทั้งหลายที่อยู่ภายนอกเรือน
 ที่ล่อนว่าไฟภายในอย่าพึงนำออกไปในภายนอก มีอธิบายอย่างนี้

พระเจ้ากนิษฐาจารย์ตรัสถามว่า ไฟในภายนอกอย่าพึงนำเข้าไปใน
 ภายในนั้น มีอธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา หึงส์ไภษุอยู่
 ในตระกูลฉ้วนั้น เมื่อได้ยินได้ฟังชนทั้งหลายในเรือนอันคุ้นเคยและใกล้ชิด
 เคียงกัน เขากล่าวโทษติเตียนแม่ผัวแต่พ่อผัวแต่ผัวของตน ก็อย่าพึงนำ
 เอาถ้อยคำของชนเหล่านั้น มาบอกแก่แม่ผัวแต่พ่อผัวแต่ผัวของตนว่า
 คนผู้นั้นเขากล่าวโทษท่านอย่างนี้ ๆ คนนั้นเขานินทาติเตียนท่านอย่างนี้ ๆ
 เปนต้น โอวาทที่สอนว่า ไฟในภายนอกอย่าพึงนำเข้าไปในภายในนั้น
 มีอธิบายดังนี้

พระเจ้ากนิษฐาจารย์ตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าพึงให้แก่บุคคลที่ให้นั้น
 มีอธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา ชนทั้งหลายเหล่าใด ยืม
 เครื่องอุปการะใช้สอยไปแล้ว ครั้นเสร็จธุระก็เอามาคืนให้ (ตั้งคืน)
 ภายหลังมาขอยืมอีก หึงส์ไภษุอยู่ในตระกูลฉ้วน พึงให้แก่ชนทั้งหลาย
 เหล่านั้น โอวาทที่สอนว่า พึงให้แก่บุคคลที่ให้นั้น มีอธิบายอย่างนี้

พระเจ้ากนิษฐาจารย์ตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าอย่าพึงให้แก่บุคคลที่ไม่
 ให้นั้น มีอธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา ชนทั้งหลายเหล่าใด
 ยืมเครื่องอุปการะใช้สอยไป ครั้นสิ้นธุระแล้วไม่เอามาคืนให้ (ไม่ตั้งคืน)
 ภายหลังมายืมอีก หึงส์ไภษุอยู่ในตระกูลฉ้วน อย่าพึงให้แก่ชนทั้งหลาย
 เหล่านั้น โอวาทที่สอนว่า อย่าพึงให้แก่บุคคลที่ไม่ให้นั้น มีอธิบาย
 อย่างนี้

พระเจ้านนุวัตจึงตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าพึงให้แก่บุคคลที่ไม่ให้แต่
 บุคคลที่ไม่ให้นั้น มีอธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา เมื่อญาติ
 แดมิตรทั้งหลายที่ยากจนขัดสน มายืมสิ่งของเครื่องใช้สรอยไปแล้ว จะ
 คืนให้หรือมีคนให้ทด ภายหลังมายืมอีก หยิงส์โกอยู่^{๒๒} ในตระกูลแห่ง
 ฌว พึงให้แก่ญาติมิตรผู้ยากจนเหล่านั้น โอวาทที่สอนว่าพึงให้แก่บุคคล
 ที่ให้แก่บุคคลที่ไม่ให้นั้น มีอธิบายอย่างนี้

พระเจ้านนุวัตจึงตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าพึงให้เป็นสุขนั้น มี
 อธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา หยิงส์โกอยู่^{๒๒} ไปอยู่ในตระกูลฌว
 ไม่ควรนั่งเป็นที่เห็นซึ่งแม่ฌวแด่พ่อฌวแด่ฌว แด่แด่ต้องดูขง เมื่อ
 นั่งที่ของตนพึงต้องดูขง ชื่อว่านั่งไม่เป้นสุข เมื่อนั่งที่ของตนไม่ต้อง
 ดูขง ชื่อว่านั่งเป้นสุขสบาย โอวาทที่สอนว่า พึงให้เป้นสุข มี
 อธิบายอย่างนี้

พระเจ้านนุวัตจึงตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าพึงบริโภคให้เป้นสุขนั้น
 มีอธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา หยิงส์โกอยู่^{๒๒} ไปอยู่ในตระกูลแห่ง
 ฌวนั้น อย่าพึงบริโภคก่อนแม่ฌวแด่พ่อฌวแด่ฌวทั้งหลาย ควรดูแลเพิ่ม
 เต็มสิ่งที่แม่ฌวเป้นต้นโตแล้วแต่ยังไม่โต แล้วจึงบริโภคเอง ในกาล
 เป้นภายหลังจึงจะเป้นสุข โอวาทที่สอนว่า พึงบริโภคให้เป้นสุข มี
 อธิบายอย่างนี้

พระเจ้านนุวัตจึงตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าพึงนอนให้เป้นสุขนั้น มี
 อธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา หยิงส์โกอยู่^{๒๒} ไปอยู่ในตระกูลฌว

นั้น อย่าฟังนอนก่อนแม่ผัวแต่พ่อผัวแต่ผัวทั้งหลาย ควรกระทำวิต
ปฏิบัติที่ตนควรจะทำ แก่แม่ผัวแต่พ่อผัวแต่ผัวทั้งหลายเสียก่อน
แล้วนอนในกาตภายหลังจึงจะเป็นสุข โอวาทที่สอนว่า ฟังนอนให้
เป็นสุข มีอธิบายอย่างนี้

พระเจ้ากนิษฐาจารย์ตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าฟังบำเรอไฟนั้น มี
อธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา หมิงส์โกผู้ไปอยู่ณตระกุดแห่ง
ผวนั้น ควรบำเรอแม่ผัวแต่พ่อผัวแต่ผัวทั้งหลาย กระทำให้เป็นประหนึ่ง
ว่ากองแห่งไฟ ที่ฤษชไพโรบำเรออยู่นั้น โอวาทที่สอนว่าฟังบำเรอไฟ
มีอธิบายอย่างนี้

พระเจ้ากนิษฐาจารย์ตรัสถามว่า โอวาทที่ว่าฟังนอนหม่อมเทวดาทัง
หลายนั้น มีอธิบายอย่างไร ๆ ข้าแต่พระราชบิดา หมิงส์โกผู้ไปอยู่
ณตระกุดผวนั้น ฟังนอนหม่อมกราบไหว้แม่ผัวแต่พ่อผัวแต่ผัวทั้งหลาย
กระทำให้เป็นประหนึ่งว่าเทพยดาทั้งหลาย ที่บุคคลนับถือกราบไหว้สักการ
บูชา นั้น โอวาทที่สอนว่า ฟังนอนหม่อมเทวดาทังหลาย มีอธิบาย
อย่างนี้

เมื่อพระเจ้ากนิษฐาจารย์ตรัสสอนพระธิดา แด่สอภามโอวาททั้ง ๓๐
อย่าง อันเป็นวิตติจริยาของหมิงส์โกผู้จะไปอยู่ณตระกุดผัว กับธิดา
ของพระองค์ ในเวตาราตรีเสร็จสิ้นแล้ว

ครั้นรุ่งขึ้นเช้าเวตารุณต์องแสงวโรภาศ พระเจ้าดีโสรัราชโพธิ
สัตว์ เสด็จคืนจากปัจจุวัณรัตน์นลยนาอาคณั สวรรค์เสด็จเสด็จคนชชาติ

วารกระหัดบองค้ แลวทรงเครงราชวิภิสิตล่ำหรับภษตรียล่ำรจแลว
 ทูลอ่ำตาพระเจ้ากินนุวัตแลพระนางล่ำทชวดี พานางล่ำทตเทวชนประทบั
 ณคอมงคคชล่ำร แลวตอมควดยหมู่จตรงคโยชอาหารเพนชนัด เล็ดจ
 ออกจากอจณครแรมมาในอารัญญประเทศ ประมาณล่ำมเด็อนกัับรรตุ
 ถึงอนันตนครเวค้ราชธานี จึงพานางล่ำทตเทวเล็ดจเข้ล่ำพระราชนิเวค้
 พระนางอนันตราชเทวได้ล่ำดับเหตุ จึงเล็ดจมาชบพระเค็ยรลงแทบ
 ยุดบาทพระราชล่ำมึ แลวทรงพระกรรแลงได้กั่ำพรรณพิลาปว่ ช้
 แลล่ำมเด็จพระราชล่ำมึ หม่อมฉนินจ้าเด็มแต่เวนจากพระองค้แลว ก
 บวิภคอัสล่ำชดท่างโกชนาหาร จึงให้เล็ดนาท่งหลายไปเท็ยวแลววงหาพระ
 องค้ แยกย้ายกันไปในชนบทแลราชธานีท่งหลาย กัมีได้ประล่ำบพบ
 พระองค้ หม่อมฉนินล่ำคัญว่าพระองค้ว้ยพระชนม้ นึ่หากว่าบญุค้ศต
 ของพระองค้แลหม่อมฉนินม้อยู่ พระองค้กับหม่อมฉนินจ้ได้มาพบเห็นช้ง
 กันแลกันในวันนึ่ ช้แต่พระราชล่ำมึผู้เพนมหाराชเจ้า ขอพระองค้จ้ง
 ดำรงพระชนม้อยู่เกินกว่าหม่นับ แลมีได้แก้เฒ่าชราหาโรคาพาดมิได้
 ทรงปกครองไฟร่ฟ้าประชาชนท่งหลายให้ มีล่ำความล่ำชล่ำรอาญ
 พระเจ้าตีโต้ราชโพชิตล่ำว จึงตรล่ำเล็ดถึงเหตุการณจ้าเด็มแต่ออก
 จากพระนคร แลวแลได้รบความท่งชว้อนต่าง ๆ จนได้นางล่ำทตเทวเพนบาท
 บริจาริกามีราชบุตร แลกดับได้พระชรรค้มังกุฏอาชานัยค้นมา ให้พระ
 นางอนันตเทวพงถถวนท่งประการ แลวจ้งตรล่ำว่ นางล่ำทตเทวได้ มค้คุณ
 อุปการะ ให้ พม้ล่ำความล่ำชล่ำรอาญด้งพรรณนามาฉนิน พระนองจ้งอย่ำม

ความขงเคียดเคียดดัดเดย จึงมีความรักสมัครสมานกัน โดยฉันทญาต้อน
 ดินทเถด ตรัดดงนแถว ก็กระทำการอภีเศกให้นางอนันตเทวีเปนนคร
 มเหษเฝายชวา ใ้นางสุทตชตชตติยกัญญาเปนนพระมเหษเฝายชวย พระเจ้า
 ดีไ้รราชได้อภีเศกถึงด้ามครงดงน แถวใ้หมมมงคลสมโพชกำหนดถวน
 ๗ วัน

ฝายชวพระนครทงหลายกพากนหมจตต ชนชมไ้มนนั้ จึงกระทำ
 ดักการบูชาพระโพชิตตว ด้วยเครื่องดักการบูชาทงหลายอนนมโหฬาร
 แถวอวยไชยถววยพรใ้มีพระชนม่อนยืนนาน ยิงกว่าหมื่นพรชษา

พระเจ้าดีไ้รราชโพชิตตวจิงใ้สร้างรอกทาน ด้าหรับบริจาคมหา
 ทานแกैयाจกวณิพททงหลาย มีดมณพราหมณาจารย์เปนนัน ทรง
 ตั้งอยู่ในทศพิชราชธรรม แถวทรงส่งเคราะห้อุปถัมภ์ชวพระนครด้วย
 ดั่งคหวตถุ & ประการ ทรงรักษาคัดหาแถวบริจาคมหาทานด้วยพระองค์เอง
 แถวทรงชกชวชนทงหลายอนใ้รักษาคัดบำเพ็ญทาน ครันถึงวนบกช
 ก็แ่ดตงธรรมเทศนาคันสอนประชาชนทงปวง

ในกาดนั้ ชวเมืองทงหลายทงปวง ก็ประกอบไปดวย
 ความสุขไ้มนนั้ปรัดดา บ่านเมืองก็ปราศจากโจรผู้ราย และมีไดมชาศัก
 ที่จะกถากถายเขามารบกวอน บ่านเมืองก็เปนนสุขบริบูรณ์ดวยสรรพดัง
 ธิญาหาร ดุจการเปนนทบงเกิดชนแห่งพระพุทชเจ้าณนั้

พระเจ้าดีไ้รราชโพชิตตว ทรงบำเพ็ญบุญทงหลายมีทานเปนนัน
 ครันสิ้นพระชนมกชนไปบังเกิดในสุคติเทวสถาน ภายหลังได้บำเพ็ญ

บารมีญาณ ๓๐ ทศ จนได้ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณผจญเสียซึ่งพระยา
มารแต่เสนามาร ให้พ่ายแพ้ณ โพธิพฤษกษมณฑล

สตถา อิมิ ชมมเทสนิ อahrtiva สัมเด็จพระทศพลทรง
นำเรื่องในอดีตกาล มาตรัสเทศนาดังนั้แล้ว จึงทรงประชุมชาดกว่า
พระเจ้ากนิหุตในครั้งนั้น กلبชาติมาคือพระเทวทัต ชนทั้งห้าผู้กระทำ
โทษแก่พระโพธิสัตว์ในครั้งนั้น ครั้นกระทำกาลกิริยาก็ไปใหม่อยู่ใน
นริยาบาย นางสุทริวัตติเป็นผู้เป็นแม่ยายของพระโพธิสัตว์ในครั้งนั้น กلب
ชาติมาคือวิสาขามหาอุบาสิกา นางอนันตเทวอัครมเหสีของพระโพธิสัตว์
ในครั้งนั้น กلبชาติมาคือปฏิจฉราภิกษุณี นางสุทตเทวผู้เป็นมเหสี
ของพระโพธิสัตว์ในครั้งนั้น กلبชาติมาคือพระนางพิมพายโสธรา
ผู้เป็นมารดาพระราหุล พระกุมารโอรสของพระโพธิสัตว์ในครั้งนั้น
กلبชาติมาคือพระราหุลพุทธชินอรต ชนทั้งหลายทั้งปวงมีพระยาสามมต
แต่เสนาบดีเป็นต้น ในครั้งนั้น กلبชาติมาคือพุทธบริตในกาลครั้ง
พระเจ้าลโธรวราช โพธิสัตว์ในครั้งนั้น ดับขันธประวัติมาคือตถาคตผู้
เป็นสัมมาสัมพุทธในกาลนั้น ท่านทั้งหลายจงทรงจำชาดก ดังตถาคต
แต่ตรงมาด้วยประการนั้

จบลีโลธรชาดก

